

Opgang en verval van een Spaanse koopliedenfamilie in Vlaanderen: de Matanca (16de-18de eeuw)

Inleiding

De hier behandelde familie de Matanca was van Spaanse oorsprong en telde in Vlaanderen een vijftigtal naamdragers tussen 1513 en 1768. Hoewel de familie best een interessante rol speelde in de geschiedenis van de stad Brugge, werd ze eerder stiefmoederlijk behandeld in de werken van de 19de-eeuwse Brugse genealogen Van Dycke en Gailliard. Beide auteurs hielden wellicht rekening met de potentiële kopers van hun boekwerken en waren in de eerste plaats geïnteresseerd in vooraanstaande families, maar dan liefst als deze families zich (eventueel langs een vrouwelijke lijn) hadden kunnen handhaven. Dit was de familie de Matanca niet gelukt.

Binnen deze familie waren in de eerste twee generaties succesvolle ondernemers actief en behield de derde generatie financieel het status-quo en verwierf zij een adellijke titel. In de vierde generatie ging het mis en dit liep uit op een faillissement. De meeste mannelijke leden van de vijfde generatie emigreerden naar Spanje. Een inzicht verwerven in de opgang en ondergang van deze familie vormt het onderwerp van deze bijdrage.

De hier behandelde familie kwam zich vanuit Burgos in Castilië te Brugge vestigen in het begin van de 16de eeuw. De eerste generaties waren betrokken in de wolhandel en om optimaal zaken te doen in de Nederlanden concentreerden ze hun activiteiten te Brugge, dat het stapelrecht voor Spaanse wol bezat. Hierdoor diende al deze wol verplicht via de Brugse haven te worden ingevoerd. Brugge had vroeger ook stapelrechten gehad voor tal van andere producten, maar was die positie geleidelijk verloren ten voordele van Antwerpen.

Reeds eerder waren Spaanse handelaars actief geweest te Brugge. De eerste vermelding van Iberiërs te Brugge betreft Biskajers met een vracht Franse wijn in 1250. In 1330 stichtten de Catalanen te Brugge een handelsconsulaat. De Castilianen kwamen wat later en genoten vanaf de vroege 15de eeuw gastvrijheid in het minderbroedersklooster. De contacten werden frequenter in de 15de eeuw toen Spaanse wol relatief goedkoper werd dan de Engelse wol. In 1428 verenigden de Castiliaanse handelaars zich in een handelsnatie. De Castilianen bleven zich evenwel op commercieel vlak richten op een eigen handelsorganisatie in het moederland: de *Universidad de la Contratacion de los Mercaderes de Burgos*. In 1483 betrok de Castiliaanse handelsnatie een eigen huis in de Spanjaardstraat. Toen de stad Brugge in 1488 in opstand kwam tegen Maximiliaan van Oostenrijk, verplichtte zij de vreemde naties te verhuizen naar Antwerpen. De meeste handelsnaties kwamen naderhand kortstondig terug naar Brugge, maar alleen de Castiliaanse zou hierna definitief te Brugge blijven. Gedurende de volledige 16de eeuw verbleven er ongeveer 40 à 60 Castiliaanse handelaars in de stad. Ze waren verantwoordelijk voor de import van gemiddeld een 2.000 ton wol per jaar. De leden van de Spaans-Castiliaanse natie verkozen uit hun midden elk semester drie consuls om de natie te vertegenwoordigen en te besturen. De consuls hadden ook een juridische bevoegdheid waar het de Spaanse ingezetenen betrof. Na de val van Sluis in 1578, definitief in 1604, kwam de activiteit van de handelsnatie nooit meer op niveau. De laatste consuls ontbonden de natie in 1705.¹

De hier behandelde familie de Matanca was zeker te Brugge aanwezig vanaf 1513. Nochtans zijn er reeds vroegere vermeldingen van de familienaam zonder dat een familieband kan bewezen worden. Een eerste vermelding is terug te vinden in een uit 1697 daterende kopie van een Spaans archiefstuk uit 1478, vermoedelijk voor genealogische doeleinden gebruikt door de Spaans-Brugse familie de Cuellar. Dit stuk is in feite een lijst van Spanjaarden die in dat jaar naar

1 J. MARECHAL, "La Colonie Espagnole de Bruges du XIVe au XVIe siècle", in *Revue du Nord*, 35 (1953), p. 5-40; A. VANDEWALLE, "De Spanjaarden te Brugge, de trouwste vreemde kolonie", in *Het Sint-Franciscus-Xaveriusziekenhuis*, Brugge, 1985; A. VANDEWALLE, "Brugge en het Iberisch schiereiland", in *Brugge en Europa*, Antwerpen, 1992.

Vlaanderen kwamen, gevolg van een handelsovereenkomst met de hertog van Boergondië. Op die lijst staan verschillende naamdragers de Matanca: in april, op het Engelse schip *Sint-Joris*, dat vertrok naar Rotterdam:

- Juan de Matanza, ridder in de orde van Alcantara, en erfelijk *regidor* van Burgos;
- Antonio de Matanza van Burgos; in mei, op het Engelse schip *Esperton*, dat vertrok naar Antwerpen;
- Diego de Matanza van Aguilar del Campo; in juni, op het Vlaamse schip *Sint-Filip*, dat vertrok naar Oostende;
- Diego de Matanza van Burgos.²

Op donderdag voor Pinksteren (7 juni) 1492 verschenen de gebroeders Pedro en Juan de Matanca voor de schepenen van het Brugse Vrije. Ze verzochten Mathys van de Vagheviere dat hij met hun broer Jacques de Matanca *gane soude totte stede van Burgos in Spaegnen* en beloofden hem hiervoor 4 ponden groot per dag, waarvan de helft zou betaald worden *na sijne weder comste*. Jacques de Matanca overleed in Valladolid, enkele maanden na zijn aankomst in Spanje. Omdat Van de Vagheviere onvoldoende geld had om over zee terug te komen, nam hij de pelgrimsroute over land en kwam begin juli 1493 te Brugge aan. Hij werd er evenwel van beschuldigd Jacques de Matanca te hebben doen verdwijnen en werd gedaagd voor de grootbaljuw van het Brugse Vrije. Hij kon echter vlug zijn onschuld aantonen.³

De Spaanse familie de Matanca komt naar Brugge

Uit het testament van Juan de Matanca, opgesteld te Brugge tussen 1558 en 1562, weten we dat hij afkomstig was van Burgos en een zoon was van Ferdinand de Matanca en Beatrix de Miranda. De familie zou oorspronkelijk afkomstig zijn van het stadje Salas de la Bureba nabij Burgos, waarna ze zich te Burgos vestigde. Het wapen van de familie de Matanca is nu nog te zien op enkele grafmonumen-

2 Brugge, Stadsarchief (SAB), Oud archief, 530, Familiearchief Salamanca.

3 E. VANDEN BUSSCHE, *Flandre et Portugal, mémoires sur les relations qui existent autrefois entre les Flamands de Flandre et les Portugais*, Brugge, 1874.

ten in de kerk van de benedictijnenabdij San Juan in Burgos. Het wapen wordt als volgt beschreven: *un leon rampante en campo de plata con orla azul en que estan ocho veneras doradas.*⁴

Ferdinand de Matanca en Beatrix de Miranda kregen minstens twee kinderen.

Juan de Matanca (ca. 1495-1563)

Juan was de eerste die zich blijvend in Vlaanderen vestigde. Over hem wordt verder behandeld.

Garcia de Matanca

Garcia was lid van de Castiliaanse handelsnatie in Brugge en werd er *deputado* in 1513, 1516 en 1517. Van Garcia vinden we na 1517 geen vermeldingen meer te Brugge. Omstreeks die periode moet hij zijn teruggekeerd naar Burgos, waar hij een handelscompagnie oprichtte. Vermoedelijk was Garcia hiervan slechts mede-eigenaar; de andere partner was Pedro de Valencia. Na het overlijden van Garcia, kort voor 1557, werd de compagnie gerund door Pedro de Valencia als *procurador* van Garcia's weduwe Ana de la Cadena. Nog later waren de eigenaars Garcia's zoon Ferdinand de Matanca en Alonso de Valencia.

In 1559 kreeg Garcia's weduwe Ana de la Cadena nog achterstallige sommen uit het sterfhuis van de Spaanse Bruggeling Diego de

4 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, testament van Juan de Matanca, 13 februari 1558 met bijkomend codicil dd. 2 februari 1562; V. DAVILA JALON, *Nobiliario de la ciudad de Burgos*, Madrid, 1955, II, p. 347 en 430: volgens het informatiedossier voor de opname in de Orde van Montesa van Alonso de Salamanca, achterkleinzoon van Ferdinand, zou de voornaam van Ferdinands echtgenote Barbara geweest zijn; F. VAN DYCKE, *Recueil Héraldique*, Brugge, 1851: het wapen wordt beschreven als volgt: *d'argent, au lion de pourpre, à la bordure d'azur, chargée de huit coquilles d'argent. Cimier: un lion naissant de pourpre*. Van dit wapen bestaan varianten: *de sinople au lion d'arg. arm. et lamp de gu. à la bord du sec. ch. de huit coquilles du troisième* of *d'argent au lion de gu. à la bord. de sin., chev. de six coquilles* (J.B. RIETSTAP, *Armorial général précédé d'un dictionnaire des termes du blazon*, Gouda, 1884-1887).

Tordomar.⁵ Diego was gedurende meer dan 25 jaar agent van de compagnie van Garcia de Matanca in de Nederlanden. Hij was gehuwd met Clara Yanez en had drie kinderen. Garcia's broer, Juan de Matanca, trad op als voogd van die kinderen na Diego's overlijden in 1557. In 1547 was dezelfde Juan de Matanca reeds getuige geweest op het huwelijk van Clara Yanez' zuster Maria met Juan de la Pena.⁶

Diego de Tordomar had een broer Nicolas en ook bij deze kwam de band met de familie Matanca duidelijk naar voor. In 1553 stelde hogergenoemde Juan de Matanca zich borg voor Nicolas, toen student te Leuven, voor het betalen van een jaarlijks pensioen aan Erasmus Heems, professor aan die universiteit, om deze te kunnen opvolgen als kanunnik van de 23ste prebende in de Sint-Donaaskerk te Brugge. Nicolas de Tordomar volgde kort daarop, in 1555, Karel Perrenot de Granvelle op als deken van het Sint-Donaaskapittel. In 1563 werd Nicolas voogd van de kinderen van Juan de Matanca. Nicolas overleed te Brugge op 26 oktober 1568.⁷

Diego de Tordomar had nog een zuster, Maria Lopez de Tordomar, waarvan enkel geweten is dat ze religieuze was in het klooster van Castel de Lences in Spanje.⁸

5 SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, Libro de ayuntamientos generales, 1502-1522, en, Registers de Paredes, 1559-1560, f° 135-140. Octave Delepierre situeerde de handelsactiviteit van de Matanca's tussen 1200 en 1500 (O. DELEPIERRE, "Extraits curieux de pièces inédites", in *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, 3 (1841), p. 255).

6 SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, Reg. de tutorias, 12 sep 1559 en Reg. de Paredes, 1549-1550: beide zusjes Yanez waren dochters van Fernand Yanez, die in Antwerpen verbleef; Brugge, Rijksarchief (RAB), Oorkonden met blauw nummer, 5409.

7 RAB, Oorkonden met blauw nummer, 10403; SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, testament van Juan de Matanca. Charles Perrenot was de broer van kardinaal Antoine Perrenot de Granvelle. Inzake Nicolas de Tordomar: zie A. DE SCHREVEL, *Histoire du séminaire de Bruges*, Brugge, 1895 en J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre Occidentale*, I, Brugge, 1861.

8 SAB, Spaanse handelsnatie, registers de Paredes, 1557-1558, f° 61. Castel de Lences ligt 40 km ten noorden van Burgos.

Garcia de Matanca en Ana de la Cadena kregen zeker drie zonen.

Hieronimo de Matanca

Hij was *alcalde mayor* van Burgos en vertegenwoordigde later zijn stad als *procurador* in de *Cortes*. Hij trouwde met Beatriz de Astudillo, maar het koppel kreeg geen kinderen. Hieronimo overleed rond 1582. Hij werd door Silvester, kleinzoon van de hierboven vermelde Juan, in 1623 opgegeven als referentie voor het bekomen van open brieven van ridderschap. De vermelding van Hieronimo ondersteunde de bewijsvoering over de deugdelijkheid van Silvesters familiale afkomst.⁹

Ambrosio de Matanca

Hij was *familiar del Santo Oficio de la Inquisicion*. Op latere leeftijd trad hij in bij de predikheren in het klooster van San Esteban te Salamanca en op 22 oktober 1558 werd hij *colegial* en later rector van het Colegio de San Gregorio te Valladolid.¹⁰

Ferdinand de Matanca

Van Ferdinand weten we dat hij handel dreef in *sacas de lana* en een vrij belangrijke exporteur was naar Vlaanderen. Hij deed vooral zaken met zijn neef Ferdinand, zoon van de hogergenoemde Juan de Matanca te Brugge. In 1560 exporteerde hij zo 550 balen wol naar Brugge. In de staat van goed van de *Brugse* Ferdinand de Matanca, opgesteld in 1591, staat nog een uitgavenpost aan zijn neef Ferdinand de Matanca in Spanje.¹¹

Ferdinand was *regidor* van Burgos en was voogd van het plaatselijke hospitaal. Toen de H.-Theresia van Avila een klooster stichtte te Burgos, de *glorioso San José de Santa Ana*, kreeg ze hiervoor van

9 V. DAVILA JALON, *o.c.*, p. 195; Gent, Rijksarchief (RAG), Raad van Vlaanderen, 11783.

10 V. DAVILA JALON, *o.c.*, p. 195, 431.

11 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, registers de Paredes, 1559-1560, f° 176; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738 (staat van Ferdinand de Matanca).

Ferdinand twee kamers en een keuken toegewezen in het hospitaal. Ferdinand deed haar in 1582 gift van nog twee kamers voor het inrichten van een spreekkamer.¹²

Ferdinand was *familiar del Santo Officio de la Inquisicion* en overleed rond 1593. Hij kreeg twee zonen: Antonio, kartuizermonnik in Miraflores nabij Burgos, en Fernando, die *regidor* werd van Burgos. Deze huwde Casilda de San Martin en uit dit huwelijk is één zoon bekend: Fernando. Deze Fernando de Matanzas y San Martin was eveneens *familiar del Santo Officio de la Inquisicion* en huwde Francisca Gallo Gutierrez. Opnieuw is één zoon bekend: Fernando de Matanza y Gallo, gedoopt in de parochiekerk van San Gil te Burgos op 21 juli 1622. Hij werd op 17 maart 1650 voorgedragen voor de militaire orde van Alcantara.¹³

Fernando de Matanca y Gallo werd in 1658 bij hallegebod te Brugge gedagvaard door oud-burgemeester Andries de la Coste *om er te purgieren zeker arrest door de la Coste om afstand te doen van zekere pretentien causa uxoris*. In Brugge kende men op dat ogenblik *nyet sijne residentie*. In het familiearchief Salamanca bestaat wel een vermelding van Pedro de Salamanca-Cereso, gehuwd met Casilda Maria de Matanza y Corduera, dochter van Fernando de Matanza-Gallo, ridder van de orde van Alcantara en poorter van Burgos.¹⁴

Juan de Matanca (ca 1495-1563): de eerste generatie in Vlaanderen

Juan de Matanca (of Jean de Matanche) is de stamvader van de Vlaamse tak van de familie. In zijn testament verklaarde Juan dat hij geboren was te Burgos. Zijn geboortjaar valt te situeren omstreeks 1495. Juan vestigde zich omstreeks 1518 te Brugge, waar hij lid werd van de Spaanse handelsnatie. Het was wellicht de bedoeling dat hij er

12 TERESA VAN AVILA, T. DE AHUMADA Y CEPEDA (ed.), *Obras completas, Las Fundaciones*, hoofdstuk 31, alinea 28.

13 V. DAVILA JALON, *o.c.*, p. 195.

14 SAB, Hallegeboden, 1654-1670, f° 65 en 67 (met dank aan Jan D'hondt van het Brugse Stadsarchief); SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Familie Pedraza-Salamanca.

de zaken van zijn broer Garcia overnam, nadat die was teruggekeerd naar Burgos. Juan werd in 1519 voor het eerst vermeld in de verslagen van de Spaans-Castiliaanse handelsnatie te Brugge: dit was twee jaar na de laatste vermelding van zijn broer Garcia te Brugge.¹⁵

Op 23 oktober 1521 trouwde Juan te Brugge met Barbara Pardo. Op zijn huwelijksfeest was ook de bekende Brugse humanist van Spaans-Joodse oorsprong, Juan Luis Vives aanwezig.¹⁶ De families Pardo en de Matanca waren beiden afkomstig van Burgos en betrokken bij de wolhandel. In 1470 was Anselm Adornes vertegenwoordiger voor Brugge van de handelsmaatschappij *Societas de Pardo*. In 1484 kwam Silvester Pardo zich definitief te Brugge vestigen, maar het gezin Pardo-Cisneros te Burgos bleef aan het hoofd van het familiebedrijf. Silvester Pardo huwde te Brugge met Josine Lopez en het koppel kreeg er verschillende kinderen. Een zoon werd kanunnik van het Sint-Donaaskapittel. Een dochter, Barbara, werd uitgehuwelijkt aan Juan de Matanca, en een andere dochter aan Juan Lopez Gallo, de latere baron van Male en *factor major* van de Spaanse koning. Het gezin Pardo kocht in 1492 de Driekoningenkapel in de Sint-Donaaskerk als grafkapel. Silvester Pardo overleed te Brugge op 8 februari 1538 en Josine Lopez op 23 oktober 1540.¹⁷

Ongetwijfeld betekende Juan de Matanca's huwelijk met een Pardo een springplank voor zijn zakencarrière. In de volgende jaren werd Juan *deputado* en in 1523 werd hij *scriptor* van de Spaanse handelsnatie te Brugge. Hij dreef ook handel met diverse leden van de handelaarsfamilie Pardo: in 1528 kocht hij zo 130 balen pastel van Olivier Pardo in Rouen en gaf hem hiervoor een obligatie die kon

15 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, testament van Juan de Matanca; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, registers de Paredes, 1544-1545: Juan de Matanca *de edad de cinquante anos poco mas o menor*... Volgens dezelfde registers was hij 60 jaar oud in 1557; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Libro de ayuntamientos generales, 1502-1522. F. VAN DYCKE, *o.c.* vermeldt dat Juan in 1546 naar Brugge kwam; dit jaartal kwam overeen met Juan's aankoop van het ammansleen in Dudzele.

16 E. VANDEN BUSSCHE, "Luiz Vives, célèbre philosophe du XVe siècle", in *La Flandre*, 8 (1876), p. 310.

17 Josina Lopez was een dochter van Juan Lopez. Ze had nog twee zusters: Clara, gehuwd met Gomes de Soria, en Catharina, gehuwd met Pedro de Castillo (zie SAB, Procuraties, dd. 28 augustus 1518); A. DE WITTE, "De societas de Pardo 1470", in *Biekorf*, 93 (1993), p. 195; R. JACOBS, *Brugge, een stad in de geschie-*

worden uitbetaald op de Pinksterfoor te Antwerpen. Op 12 september 1534 kocht hij het huis *Het Ey* op het Beursplein te Brugge. Het huis was centraal gelegen in de stad, naast de Genuese en Florentijnse Loge, en in de nabijheid van de Waterhalle, stadskraan en Poortersloge. Honderd meter verderop was de Spanjaardstraat met het Castiliaanse Natiehuis. *Het Ey* lag in het hart van de 16de eeuwse Brugse zakenwereld en de aankoop was een blijk van het succesvol ondernemerschap van Juan de Matanca. Pieter Wils, de toenmalige kassier van Juan de Matanca, verklaarde zelfs dat Juans kassa de belangrijkste was van de hele Spaanse handelskolonie te Brugge.¹⁸ In de periode 1552 tot 1553 importeerde Juan voor 29.352 ponden en exporteerde voor 2.688 ponden.¹⁹ Bij gebrek aan een goed verzekeringswezen bracht de handel grote risico's mee.

Zelfs bij de rijkste kooplieden was geen sprake van spilzucht. Zij woonden wel in comfortabele herenhuizen en de interieurs bevatten pronkstukken in zilver en goud, maar dit werd in de eerste plaats als een solide belegging beschouwd. De familieleden droegen kledingstukken in sombere kleuren van een Spaanse voornaamheid. Het uitnodigen van familie, vrienden en zakenrelaties op dopen en bruiloften was gericht op het verwerven van status.²⁰ In 1543 werden enkele muzikanten uit Ieper en Poperinge veroordeeld omdat ze als niet-Bruggelingen hadden gespeeld op een banket ten huize van Juan de

denis, Brugge, 1997, p. 86; V. VERMEERSCH, *Grafschriften te Brugge voor 1578*, Brugge, 1976; L. DE WOLF, *De familie Pardo in de 16e eeuw*, onuitgeven licentiaatsverhandeling, Leuven, 1979. In de grafkapel hing een anonieme *Vlaamse Primitief*, "De Aanbidding der Driekoningen". Dit schilderij wordt traditioneel gedateerd in het eerste kwart van de 16de eeuw. Er kan dan ook worden verondersteld dat Silvester Pardo zich heeft laten portretteren als een van de drie koningen. Het schilderij wordt bewaard in het Groeningemuseum. Een portret van Juan Lopez Gallo, geschilderd door Pieter Pourbus in 1568, wordt eveneens bewaard in het Groeningemuseum. Dit portret vormt het linkerluik van een triptiek. De pendant, het portret van Catharina Pardo, was in 1954 in het bezit van de "Association de la Noblesse de Belgique" te Brussel.

- 18 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, notulenboek 1522-1548; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 5738 (staat van Ferdinand de Matanca); SAB, Procesdossiers, 2592; SAB, Procuraties, dd. 11 februari 1550; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Cartulaire de l'ancien Grand Tonlieu de Bruges*, Brugge, 1908, p. 590.
- 19 L. BRIL, *Handel tussen de Nederlanden en het Iberisch schiereiland*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent, 1962.
- 20 H. SOLY, "Sociale relaties in Antwerpen tijdens de 16e en 17e eeuw", in *Catalogus Antwerpen, verhaal van een metropool*, Antwerpen, 1993, p. 37-47.

Matanca. In 1547 werd Juan de Matanca getaxeerd op het slachten van 2 koeien, 8 schapen, 7 kalveren, en 3 lammeren *midts dat hy hadde in sijn kinderen bruloft*.²¹

Juan werd verschillende keren verkozen tot consul van de Spaanse handelsnatie in Brugge, namelijk in 1523, 1527, 1532, 1537, 1543 en 1546. Als consul hield hij in 1543 voor het Brugse stadsbestuur een pleidooi voor het behoud van belastingvrijstelling voor de Castiliaanse handelsnatie.²² Juans commerciële successen werden verzilverd door de aankoop van leengoederen. Op 22 april 1540 kocht hij het leengoed *Arzeele*, gehouden van de Burg van Brugge. Het goed was 72 gemeten groot en gelegen in het ambacht Lissewege. In 1546 verwierf hij het ammansleen te Dudzele. Later kocht hij een leengoed van 45 gemeten binnen de parochie Lapscheure, gehouden van het Kasteel van Sluis. In 1560 kocht hij het *Grote Leen* te Loppem, 45 gemeten groot, en in 1562 een leen van 45 gemeten te Dudzele gehouden van het leenhof van de Burg van Brugge. In 1562 tenslotte verwierf hij de heerlijkheid *Edewalle*, gehouden van het Hof van Wijnendale, groot 121 gemeten en gelegen te Kortemark. *Edewalle* had 18 achterlenen en een eigen recht-spraak met zeven schepenen.²³

Barbara Pardo overleed op 13 oktober 1548. Na haar overlijden liet Juan op 15 september 1550 een graf oprichten in de Sint-Jozefskapel van de Sint-Donaaskerk, sindsdien Matancakapel genaamd. De grafsteen weerspiegelde het zelfbewustzijn van de 16de eeuwse koopman, die door het nageslacht als *mercator* of *negociator* wilde herinnerd worden. Er werd een verheven grafmonument vervaardigd met beeldhouwwerk in albast. De kariatidenfiguren beeldden allegorieën uit. De inventaris van de kapel bevatte een

21 L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Les menestrels de Bruges*, Brugge, 1912, p. 93: misschien ging het om het huwelijk van Jeanne de Matanca met Melchior Knaux; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Diversen.

22 H. CASADA ALONSO, "La nation et le quartier des Castellans de Bruges (XVe et XVIe siècles)", in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 133 (1996), p. 61; D. CARMELO DE ECHEGARAY, *Indice de documents referentes a la historia vasca que se contienen en los archivos de Brujas*, San Sebastian, 1929.

23 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738 (staat van Ferdinand de Matanca); M. COORNAERT, *Dudzele en Sint-Lenaert*, Dudzele, 1985, p. 365; A. VERVENNE, *Geschiedenis van Loppem*, Loppem, 1974, p. 34 en R. CROIS, "De baljuw treedt op in het Noord Vrije", in *Rond de Poldertorens*, (16) 1974, p. 199.

eindelozelijst van tapijten, kazuifels, fluwelen kussens en gordijnen. Het pronkstuk was een *casule van goud met steenen ende peerlen* met de wapens van de Matanca en Pardo. Ook stichtte Juan een fundatie met een eeuwige rente op zijn ondertussen verworven leen *Ter Walleken* te Sint-Kruis.²⁴

Juan de Matanca bleef nog enkele jaren actief als handelaar. In de Roeselaarse stadsrekening uit 1553 werd een uitgave vermeld voor presentwijn aan *Jean de Matanche, coopman van lijnen laken*. Zijn succes als ondernemer opende de deur voor sociale contacten: op Kerstdag 1554 werd Juan lid van de Brugse kolveniersgilde van Sint-Barbara. Vanaf 1558 trok hij zich meer en meer terug uit de zaken en liet deze over aan zijn zoon Ferdinand. Op 13 januari 1559 was hij getuige bij het opstellen van het huwelijkscontract tussen Francisco de Salamanca en Josine Pardo.²⁵ Juan liet zijn testament opstellen op 13 februari 1558 en liet er een codicil aan toevoegen in februari 1562. Hij overleed te Brugge op 3 februari 1563 en werd bijgezet naast zijn vrouw. Op het gedenkschrift op zijn wandgraf stond volgende tekst: *...magnificus et prudens vir D. Joannes de Matance, hispanus civitatis Burgensis...*²⁶

-
- 24 A. SCHOUTEET, "De gedenksteen uit het grafmonument van J. de Matanca", in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 104 (1967), p. 230-235; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *L'Obituaire de Saint Donatien de Bruges*, Brussel, 1889; V. VERMEERSCH, *Brugge, 1000 jaar kunst*, Antwerpen, 1981; J. GAILLIARD, *Ephémérides Brugeoises*, Brugge, 1847, p. 117 (de auteur vermeldt de grafkapel van Jean de "Mantua"); V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge voor 1578*, Brugge, 1976. De gedenksteen van het grafmonument kwam na de afbraak van de Sint-Donaaskerk in 1799 terecht in een huis aan de Augustijnenrei. Hij werd er bij verbouwingswerken in 1967 ontdekt en overgebracht naar het Europ-Hotel; RAB, Oud notariaat, 436, f° 283.
- 25 N. FAVOREL, *Zantingen XXIII*, pro manuscripto, 1988, p. 23; SAB, Kolveniers Sint-Barbara, doodschuldenboek; A. de Behault de Dornon situeert het intreden van Juan bij de kolveniers in 1550 (A. DE BEHAULT DE DORNON, *Bruges séjour d'exil des rois d'Angleterre Édouard IV et Charles II*, Brugge, 1931); SAB, Procesdossiers, 2592; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Cartulaire de l'ancien consulat d'Espagne*, Brugge, 1902, p. 378.
- 26 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, testament van Juan de Matanca; V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge voor 1578*, Brugge, 1976; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *L'Obituaire de Saint-Donatien de Bruges*, Brussel, 1889; J. FINOT, "Relations commerciales et maritimes entre la Flandre et l'Espagne au moyen Age", in *Annales du Comité Flamand de France*, 25 (1899), p. 1-360; W. D. PHILLIPS, "Local integration and long distance ties: the castillian community in 16th century Bruges", in *Sixteenth century Journal*, 17 (1986), p. 33-49.

Dertig jaar later schreef de Brugse poorter Zegher Van Male in zijn *Lamentatie* het volgende: *ick hebbe noch ghesien ende gheweten datter niemant en was in Antwerpen die coste een stuck wit lijwaets ploeyen, noch Hollants, noch Vlaems. Want van onser lijwaetploeyers die saten van achter dat Ey op der Buers in een huuseken twelcken den ouden Juan de Matanca van de stede van Brugge vercreegh. Den welcken sieur de Matanca mackte daerof eene garderobe. Ende twee van dese lijwaetploeyers ghynghen op die marckten van Berghen op Zoom ende sonderlynghe tot Antwerpen omme aldaer te ploeyen.*²⁷

Juan de Matanca had een buitenechtelijk kind, Jeanne, en uit zijn huwelijk met Barbara Pardo vier dochters en twee zonen.

Johanna de Matanca

Johanna de Matanca werd in Juans testament betiteld als zijn kind. In een 18de-eeuws genealogisch schema van de familie Pardo staat Johanna de Matanca nochtans niet vermeld bij de kinderen van Juan de Matanca en Barbara Pardo. De oplossing voor dit probleem ligt in de verklaringen van kassier Pieter Wils tijdens zijn proces tegen Juans zoon Ferdinand de Matanca. Wils liet er geen twijfel over bestaan dat Johanna een bastaarddochter was van Juan de Matanca.²⁸ Ze is dan ook wellicht geboren vóór 1521. Ze trouwde in 1543 met Juans kassier Melchior Knaux. Er werd op 15 januari 1543 een huwelijkscontract opgesteld en als getuigen waren aanwezig: haar vader Juan de Matanca, en haar ooms Pierre, Jan en Diego Pardo. Voor haar man Melchior Knaux trad Zacharius van den Broecke, abt van de abdij Zoetendale in Maldegem, op als getuige. Melchior Knaux (of *Canaos* zoals hij in Spaanse teksten wordt genoemd) was weduwnaar uit een eerste huwelijk met Elisabeth van den Ende. De begrafeniskosten van Elisabeth staan genoteerd in de rekening van de kerk van Sint-Gillis

27 A. DE WITTE, *Lamentatie van Zegher Van Male*, Brugge, 1977; CH. DE SCHIETERE DE LOPPEM, "Les lamentations de Siger van Maele", in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 7 (1845), p. 296; P. BEAUCOURT DE NOORTVELDE, *Beschrijving van den opgank, voortgank en ondergank van den Brugschen Koophandel*, Brugge, 1775.

28 SAB, Oud archief, 530 : familiearchief, familie Pardo, 4 portefeuilles, niet gefoliceerd; SAB, Procesdossiers, 2592.

op augustus 1542. Er was een uitgave van 6 schellingen voor 't groote geluut.²⁹

In een stedelijke taxatie op slachtingen uit 1547 staat Melchior vermeld bij de Spaanse inwoners van Brugge.³⁰ Johanna de Matanca kreeg met Melchior Knaux drie kinderen: Jean, Melchior en Barbara. Op 5 februari 1545 vestigde het koppel een rente op een huis in de Langestraat nabij het predikherenklooster. Johanna overleed enkele jaren later want op 20 februari 1550 was er al een akkoord over de verdeling van haar sterfhuis. Haar wezerijakte werd op 17 juli 1550 opgesteld. Het koppel was eigenaar van een stuk grond met een huis en tuin *pres la veste de ceste ville entre la porte du Dam et la porte de Sainte Croix*. Ook was het koppel in het bezit van een huis in de Sint-Jansstraat *La Licorne*, en een huis op de Sint-Jansplaats *Le Paradis*. Verder waren er nog verschillende renten op huizen in de stad. Op 11 februari 1550 werd Melchior door Juan de Matanca aangesteld als zijn procureur en *messenger especial*.³¹

Melchior Knaux hertrouwde op 9 maart 1552 met de toen 23-jarige Louise Halle, waarmee hij nog twee kinderen kreeg: Margaretha en Anna. Melchior Knaux overleed vóór 1559.³² In 1565 erfden de kinderen van Johanna de Matanca van hun grootvader Juan de Matanca 200 ponden, in jaarlijkse termijnen te betalen door hun oom Ferdinand. Anna Knaux (*Cnausius*) ontving nog in 1631 een rente van 6 ponden per jaar van de afstammelingen van Jan Pardo Cisneros, uitgeschreven in Sint-Omaars in 1585. Margaretha Knaux trouwde met Jan Auxtruyes, raadsheer bij de Grote Raad te Mechelen en woonde te Mechelen. Jan overleed in 1586 en Margaretha hertrouwde met rentmeester-generaal Rombaut van Mansdale uit Antwerpen. Jean Knaux huwde met een zekere Margaretha van de Camere.³³

29 Pierre Pardo was licentiaat in de rechten en werd kanunnik van het Sint-Donaaskapittel. Hij was houder van de 28ste prebende vanaf 1540. Hij overleed op 13 augustus 1568; RAB, Familiearchief, 3210 en 3215; J. WEALE, "Comptes de la fabrique de l'église de Saint-Gilles à Bruges", in *La Flandre*, 1 (1867-68) p. 374.

30 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, VI, C, Diverse, 2de portefeuille.

31 SAB, Private oorkonden, I, III, 1186, en Wezerij, Carmers, boek 6 (1524-1584), f° 208, en Procuraties, dd. 11 februari 1550; RAB, Familiearchief, 3212.

32 RAB, Familiearchief, 3211 en 3213, en Oorkonden met blauw nummer, 3862; SAB, Private oorkonden, reeks 1, III, 1205.

33 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, testament van Juan de Matanca; RAB, Oud notariaat, 390, 429; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 21161.

Ferdinand de Matanca (vóór 1525-1591)

Over deze oudste zoon wordt verder gehandeld.

Clara de Matanca

Clara huwde met Francisco de Bejar, misschien in 1547 *midts dat Jean de Matanche hadde in sijn kinderen bruloft*. Francisco de Bejar was een zoon van Blasius, Spaans koopman uit Burgos, overleden te Brugge in 1525, gehuwd met Clara de Soria, overleden te Brugge in 1517. Francisco had voor zijn huwelijk met Clara de Matanca een onechte dochter gehad, Françoise, geboren te Rouen in 1545, die later abdis werd van de Spermalicabdij te Brugge. Clara zelf bleef kinderloos. Het koppel woonde in het *Hof van Gistel* in de Naaldenstraat.³⁴

Op 13 maart 1548 trad Francisco de Bejar op in naam van Juan de Matanca als eiser in een proces. Op 1 september 1550 werd Francisco de Bejar voogd over de kinderen van Jeanne de Matanca, na haar overlijden eerder dat jaar en in 1552 was hij getuige bij het derde huwelijk van Melchior Knaux.

Francisco was zoals zijn schoonvader betrokken in de wolhandel. Zo exporteerde hij in de periode 1552-1553 voor 8.349 ponden naar Spanje. Hij werd consul van de Spaanse handelsnatie te Brugge in 1566, doch is vermoedelijk in hetzelfde jaar overleden. Zijn weduwe betaalde in dat jaar een lijfrente op naam van Françoise de Bejar, ingetreden in het klooster van Spermalie. Francisco was voogd geweest over de kinderen van zijn broer Blasius (of Velasco), overleden in 1555, en op 22 januari 1567 verklaarde diens zoon Blasius junior dat Clara geen schulden meer had aan het sterfhuis van zijn vader. Clara de Matanca overleed op 25 september 1568. Haar broer Ferdinand erfde een helft van het *Hof van Gistel* te Brugge, samen met een rente certijds gekocht door Maria Cisneros. Ferdinand vereffende Clara's

34 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Diverse; V.VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge voor 1578*, Brugge, 1976; E. STRUBBE en L. MILIS, "Abbaye de Spermalie à Slijpe, puis à Sijsele, ensuite à Bruges", in *Monasticon Belge*, deel III, vol. II, Luik, 1960, p. 466-468.

sterfhuis en betaalde 75 ponden uit aan kapitein Jan Lopez de Molina, gehuwd met Marguerite de Bejar.³⁵

Op 8 juli 1570 moesten Clara's broers Ferdinand en Juan verschijnen op het proces tegen haar ingesteld door Francisco de Salamanca. Het proces kende volgende voorgeschiedenis. In 1529 had Pedro de Salamanca de Piëta-kapel in het augustijnenklooster te Brugge gesticht. Het patronaatsrecht moest overgaan naar de dichtste, in Brugge verblijvende familie. Eerst waren Pedro's neef Alonso de Santagadea en later zijn andere neef Gonzales de Salamanca aange-steld als patroon van de kapel. Nog later werd het patronaatsrecht gemandateerd aan Clara de Matanca. Vermoedelijk liet Clara in deze tijden van beeldenstorm de kunstvoorwerpen bij haar thuis in bewa- ring brengen. In 1567 overleed Josina Pardo, echtgenote van Francisco de Salamanca, en Francisco ontdekte dat hij eigenlijk recht had op het patronaatschap. Clara weigerde hem de eigendomstitels, de kunstvoorwerpen, het liturgisch vaatwerk en de priestergewaden af te staan, waarna hij tegen haar een proces instelde. Francisco de Salamanca verloor in 1568 in eerste instantie het proces voor de rechtbank van de Spaanse handelsnatie, maar ging in juli 1570 in beroep voor de Brugge schepenbank.

De kunstvoorwerpen waren niet van de geringste. Vooreerst was er een piëta in bas-reliëf van verguld koper, gemaakt door Pieter Wolfganck. Verder was er een triptiek, geschilderd door Jan Gossaert. Vermelden we in dit kader nog het bestaan van een triptiek van Pieter Claeissens de oude met op de zijpanelen afbeeldingen van Francisco de Salamanca en Josina Pardo. Toen in 1578 Brugge onder calvinistisch bestuur kwam, werd de augustijnenkerk aan de prote- stanten toegewezen. Francisco de Salamanca, rekening houdend met zijn ouderdom, bleef in tegenstelling tot de andere Spanjaarden in Brugge wonen en bewam de toelating om de retabels en priesterge-

35 L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Cartulaire de l'ancien consulat d'Espagne*, Brugge, 1902, p. 343; SAB, Private oorkonden, reeks I, 1205; SAB, Klerken van de vierschaar 71, f° 44; SAB, Staten van goed, IIde reeks, 15698 en 15738; RAB, Familiearchief, 3211 en 3213; RAB, Oud notariaat, 429; RAB, Oud Kerkarchief, 447, f° 15v; L. BRIL, *o.c.*; H. CASADA ALONSO, art. cit.; A. DE BEHAULT DE DORNON, "Notice sur une chapelle dédiée à St Landry à Neder-over-Heembeek", in *Annales du Cercle archéologique de Mons*, 1892: Blasius de jonge werd later burgemeester van Antwerpen.

waden naar zijn woning te verhuizen. De piëta-kapel werd op 7 juni 1580 verwoest. Hierop voegde Francisco een codicil toe aan zijn testament, waarbij hij expliciet de wens uitdrukte in een katholieke kerk te worden begraven en dat, zo mogelijk, de bidplaats van zijn familie moest worden hersteld. Hij overleed op 20 december 1581 en werd voorlopig begraven in de Sint-Jacobskerk.³⁶

Judoca de Matanca

Mogelijk is Judoca geboren in 1529. In 1547, op de tweede zondag na Pasen, trouwde ze te Antwerpen in de Onze-Lieve-Vrouwekerk met Pedro Lopez.³⁷ De familie Lopez was afkomstig uit Calataiud. De stamvader was een zekere Mayer Paçagon, een Spaanse jood. Deze Spaanse jodenfamilies waren in het begin van de 15de eeuw voor de keuze gesteld: emigreren of zich bekeren. In dat laatste geval werden ze *nieuwe-christenen* of marranen genoemd. Toen de familie Paçagon zich bekeerde tot het katholicisme werd hun familienaam gewijzigd in Lopez de Villanova, naar de joodse wijk Villanueva te Calataiud. Pedro's vader Martin Lopez, geboren te Zaragoza, had een verzorgde opvoeding genoten en bezat een grondige kennis van Latijn. Hij was een neef van Anthoinette Lopez, de moeder van de Franse schrijver en filosoof Michel Eyquem de Montaigne. Voor 1520 had Martin Lopez te Londen gewoond, waar hij de zaakgelastigde was van zijn broer Antoine te Bordeaux. In 1520 huwde Martin te Antwerpen Quintijne de Splinter. Hij richtte er een handelsvennoot-

36 De piëta bevindt zich nu in het museum van de Sint-Salvatorskathedraal in Brugge. Van de triptiek van Gossaert bevindt het centrale gedeelte zich in het Hermitagemuseum in Sint-Petersburg en zijn de zijpanelen in het Toledo-museum in Toledo (USA). De triptiek van Claeissens wordt bewaard in het Groeningemuseum in Brugge; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Cartulaire de l'ancien consulat d'Espagne*, Brugge, 1902; J. MARECHAL, "De kapel gesticht door Pedro de Salamanca, poorter van Burgos, in het Augustijnenklooster te Brugge (1513-1805)", in *Europese aanwezigheid te Brugge*, Brugge, 1985, p. 129-155. Francisco de Salamanca was een zoon van Pedro de Salamanca en Theresia de Cisneros en was 57 jaar toen hij op 23 januari 1561 trouwde met de 37-jarige Josina Pardo. Ze kregen 4 kinderen. Josina Pardo was een nicht van Clara de Matanca (zie SAB, Handschrift 30).

37 Antwerpen, Rijksarchief, Parochieregisters Antwerpen.

schap op, samen met zijn broer Louis te Middelburg en zijn oom Pedro te Antwerpen. Van die oom kocht Martin in 1528 het *Hof van Berchem* te Antwerpen. Hij exporteerde onder andere peper naar Italië en verscheepte schilderijen naar Spanje in opdracht van Mencia de Mendoza, echtgenote van graaf Hendrik III van Nassau. Hij zette ook financiële operaties op voor prins Filips, de latere koning Filips II. De Spaanse vertaling in 1555 door Juan Martin Cordero van Erasmus' *Flores Senecae* werd aan hem opgedragen. Martin Lopez bestelde voor zichzelf een grafmonument in een kapel bij de karmelieten te Antwerpen.³⁸

Bij zijn eerste vrouw Quintijne de Splinter kreeg Martin naast de hogergenoemde Pedro Lopez, gehuwd met Judoca de Matanca, nog vier dochters: Eleonora, Isabella, Maria (gehuwd met Anthoine de Dielbeeck), en Anna (gehuwd met Jan de Mol). Eleonora trouwde met Anthonio del Rio, heer van Cleydaal en Aartselaar. Anthonio del Rio bezat een huis op de Meir te Antwerpen, waar Filips II en Anna van Oostenrijk logeerden in 1570. Anthonio del Rio overleed in Lissabon in 1586; Eleonora in 1602 en werd begraven bij de karmelieten te Antwerpen. Anthonio en Eleonara lieten een grafmonument oprichten in de kerk van Aartselaar, maar ze zouden er nooit begraven worden.

Pedro Lopez' vader hertrouwde met Barbara Berwouts en kreeg te Antwerpen nog twee zonen: Ferdinand, de latere gouverneur van Kerpen, en Martin. Martin was in 1566 volgens de Franse ambassadeur te Madrid *un banquier espagnol très pécunieux*. Uit dit tweede huwelijk was er nog een dochter Ursula. Ursula was geboren te Antwerpen in 1537 en trouwde in 1555 met Marc Perez. Deze was eveneens van Spaans-joodse origine en speelde een belangrijke rol tijdens de Reformatie.³⁹

38 B. VERMASEREN, "De Antwerpse koopman Martin Lopez en zijn familie in de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw", in *Bijdragen tot de geschiedenis*, 1973, p. 3-76; elders waren de Lopez' afkomstig van de Kanarische eilanden (I. PRINS, *De vestiging der Marranen in Noord-Nederland in de zestiende eeuw*, Amsterdam, 1927); V. VAZQUEZ DE PRADA, *Lettres marchandes d'Anvers*, Parijs, 1960.

39 Een volledig overzicht met uitgebreide bronvermelding bij B. VERMASEREN, *art.cit.*; J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, V, p. 228; J. DE AZEVEDO, *Généalogie de la famille Vander Noot*, 1771; J. DE AZEVEDO, *Généalogie de la*

Pedro Lopez zelf moet geboren zijn rond 1521-1522. Hij werd in juni 1546 te Leuven als student ingeschreven. Hoogstens haalde hij de graad van *magister artium*. Op 24 november 1552 werd Pedro aangesteld tot algemeen erfgenaam van zijn vader en werden hem het ouderlijk huis en acht aangrenzende woningen toegewezen. Zijn zusters lieten hun bruidsschat in de zaak.⁴⁰

Judoca de Matanca was in 1553 in Antwerpen meter bij de doop van Nicolas L'Hermitte, zoon van Simon L'Hermitte.⁴¹ Van Pedro Lopez weten we dat hij voor 879 ponden exporteerde in de periode 1552-1553. Hij was blijkbaar geen onbekende in hogere kringen: toen in 1564 ingebroken werd in het huis van zijn schoonbroer Ferdinand de Matanca, schreef Margaretha van Parma aan haar broer Filips II dat de inbrekers hadden *saccaigé la maison d'un marchand de Bruges, nommé Mantanza, beau-frère de Pierre Lopez*.⁴²

Pedro Lopez was *secretaris en employé dans les bureaux du gouvernement*. Pedro bleef tijdens de godsdienststroeblen trouw aan het katholicisme en lag in ruzie met zijn halfbroer Martin Lopez en zijn schoonbroer Marc Perez, die beiden waren overgegaan naar het calvinistische kamp (en in 1568 zelfs het leger van Willem De Zwijger hielpen uitrusten). Beiden werden later verbannen. Marc Perez overleed te Bazel, waar hij betrokken was bij het vertalen van de bijbel in het Spaans. Op het hoogtepunt van de godsdienststroeblen

famille de Coloma, s.d.; E. POULLET, *Correspondance du cardinal de Granvelle, 1565-1586*, Brussel, 1877, deel II; J. A. GORIS, *Etudes sur les colonies marchandes méridionales à Anvers de 1488 à 1567*, Leuven, 1925, p. 584. Anthonio del Rio's zoon Martin Antoine del Rio werd gedoopt te Antwerpen in 1551, studeerde rechten, en kende een korte administratieve carrière in de Nederlanden. Op 29-jarige leeftijd trad hij in bij de Jezuiten te Valladolid. Later doceerde hij theologie te Leuven, Mainz, Douai en Luik. Hij overleed te Leuven in 1608. Justus Lipsius noemde hem "aevi nostri miraculum" (A. DELVIGNE, *Mémoires de Martin Antoine del Rio sur les troubles des Pays-Bas*, Brussel, 1869); Marc Perez is geboren te Middelburg in 1527. Elisabeth Lopez de Villanova, dochter van Pedro's halfbroer Martin, huwde Jean Zacharie de Rochow: dit koppel was gereformeerd, maar hun zoon Otto bekeerde zich in 1659 tot het katholieke geloof en bekwam in 1668 het maarschalkambt bij de Duitse Orde in Alden Biesen.

40 B. VERMASEREN, *cart.cit.*, p. 29.

41 Simon L'Hermitte was heer van Bettisart (of Betinsard) en schepen van Antwerpen. Hij overleed in 1567.

42 L. BRIL, *o.c.*; L.P. GACHARD, *Correspondance de Philippe II sur les affaires des Pays-Bas*, Brussel, 1851, deel 1, p. XXIX; A. DE SCHREVEL, *Histoire du séminaire de Bruges*, Brugge, 1895.

verstuurde Pedro Lopez op 20 april 1566 een brief aan Granvelle waarin hij suggereerde dat welbepaalde toegevingen de opstandige gemoederen zouden kunnen bedaren. Op 20 april 1566 schreef protonotarius Castillo vanuit Brussel aan Granvelle: *el senior Pedro Lopez parte manana sabado por Espana y haste descontento con todos los hermanos*. Pedro's opdracht in Spanje bestond uit het verstrekken van inlichtingen uit de eerste hand over de toestand in de Nederlanden aan koning Filips II. Men veronderstelde dat hij vlot toegang zou krijgen tot de koning omwille van de vriendschapsbanden die hadden bestaan tussen Filips en Pedro's vader Martin. Bovendien had Pedro de reputatie van *dict fort bien et de bonne grâce*.

Na Pedro's vertrek naar Spanje hield zijn vriend Morillon hem op de hoogte van de situatie in de Nederlanden. Zo schreef Morillon op 26 mei lovende woorden over Egmont aan Pedro, waarschijnlijk met de bedoeling dat Pedro dit zou doorgeven aan Filips II. Of Pedro hierin gelukt is, is onduidelijk: hij kon de koning er ook niet van overtuigen de Nederlanden te bezoeken. Daarentegen werd hij wel bij de infante don Carlos ontboden om over het overlopen van zijn halfbroer verslag uit te brengen. Pedro Lopez overleed te Madrid in april 1567. Morillon beschreef hem als *un vertueux et bon seigneur et grand ami du cardinal* (Granvelle).⁴³

In 1568 tekende zijn weduwe Judoca de Matanca bij notaris van Leeuwe in Brussel een schuldbekentenis van 400 ponden ten voordele van haar broer Ferdinand de Matanca. Op 26 november 1568 tekende ze een kwitantie waarbij ze verklaarde 400 guldens ontvangen te hebben uit de nalatenschap van haar oom kanunnik Pardo en in 1572 kreeg ze nog 72 ponden uit deze nalatenschap. Judoca de Matanca participeerde op 4 februari 1572 samen met haar broer Ferdinand en haar zuster Barbara in een staatsobligatie of *juro* van 300.000 reis ten laste van de koning van Portugal op *de contractatie van Indien*. In 1574 lieten Pedro's zussen beslag leggen op het huis en de acht aangrenzende woningen te Antwerpen. Op 11 februari 1578 was er een

43 B. VERMASEREN, *art.cit.*; E. POULLET, *o.c.*, deel 1, p. 49 en 220; V. VAZ-QUEZ DE PRADA, *o.c.*; L.P. GACHARD, *Don Carlos et Philippe II*, Brussel, 1863, p. 366. Van welke instelling Pedro secretaris was is niet bekend; wel zijn van zijn hand 26 brieven aan kardinaal Granvelle bewaard. Maximilien Morillon (1516-1586) was secretaris en vertrouwensman van kardinaal Granvelle, en vicaris-generaal van het aartsbisdom Mechelen.

schatting van de meubelen van Judoca. Hiervan bewaarde haar broer Ferdinand een dubbel exemplaar, teruggevonden in zijn nagelaten papieren in 1591. Misschien was hij in deze zaak opgetreden als executeur-testamentair? (Het sterfhuis van) Judoca had na het overlijden van Ferdinand nog 331 ponden schulden *bij den bouck van de overledene aen gheleende ghelden*.⁴⁴

In het testament van Judoca's vader Juan uit 1562 staat vermeld dat het koppel Lopez-Matanca op dat ogenblik vier kinderen had: Martin, Carlos, Anthonia en Ana. Bovendien was er een Franciscus Lopez, bastaardzoon van Pedro.⁴⁵ Judoca's dochter Anthonia Lopez de Villanova werd geboren rond 1558. Ze trad circa 1575 in als religieuze in het klooster van de *Groenen Briel* in Gent, alwaar ze in 1615 priorin werd. In het kalendarium van het klooster staat dat ze op 8 februari 1640 op 80-jarige leeftijd overleed. Van de twee zonen is geen spoor. Misschien gaat een latere vermelding door Silvester de Matanca, zoon van Judoca's broer Ferdinand, over deze zonen. Silvester vermeldde dat twee neven gestorven waren in Spaanse dienst: de ene was gesneuveld bij het beleg van Maastricht in 1579 en de andere was gesneuveld tijdens de tocht van de Armada in 1588.⁴⁶

Barbara de Matanca

Barbara werd geboren vóór 1538. In het testament van haar vader Juan uit 1562 staat ze vermeld als echtgenote van Geronimo de Salamanca bij wie ze vier kinderen had: Alonso, Juan, Maria en Ana. Geronimo's vader Alonso de Salamanca woonde omstreeks 1549 in Burgos. Alonso de Salamanca had een broer Francisco, *alcalde mayor de Galicia*, en een broer Gabriël, die om zijn militaire verdiensten in

44 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738; SAB, Fonds van Caloen, 27, nr. 26; B. VERMASEREN, *art.cit.*, p. 35.

45 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, testament van Juan de Matanca; SAB, Oud archief, 530, Familicarchief, Familie Pardo, 4 portefeuilles: hier staat een zekere Anna de Matanca vermeld als echtgenote van Pedro Lopez; J. DE AZEVEDO, *Généalogie de la famille de Coloma*, s.d.; J. DE HERCKENRODE, *Nobiliaire des Pays-Bas et du Comté de Bourgogne*, Gent, 1868.

46 V. VAN DER HAEGHEN, *Het klooster en de abdij van den Groenen Briel*, Gent, 1888 en RAG, Archief klooster Groenenbriel, reg. 5: kalendarium; RAB, Oud notariaat 440, f° 134.

de adelstand verheven was tot *conde de Ortemberg en Alemania*.⁴⁷

Op 5 maart 1550 verbleef Geronimo te Brugge. Hij stelde er Pedro de Salamanca en Pedro de Melgar aan als zijn procureurs en *messagers especiaux*. Op 11 augustus 1551 kreeg hij van zijn schoonvader Juan de Matanca volmacht om *pourchasser de Jacques Le Gillon demourant à Anvers et Jehan Le Gillon, son frère, demourant à Armentiers, certaines lettres de changes montans à la somme de 3.279 ducats d'or qu'ils sont tenus et redevables à payer en Espagne en la feste de may devrant passer en la ville de Medina del Campo*. In 1553 werd hij in deze zaak nog vermeld in een vonnis van de Grote Raad te Mechelen.⁴⁸

Vanaf 1552 verbleef Geronimo te Antwerpen en stond er aan het hoofd van een handelscompagnie. Hij exporteerde voor 34.289 ponden en importeerde voor 6.429 ponden in de periode 1552-1553. In 1555 werd hij over enkele financiële kwesties aangeschreven door koning Filips II en vanaf 1560 trad hij als financier op voor landvoogdes Margaretha van Parma. Hij wilde haar *servir par des faits et non par des paroles*. In 1556 ondertekende hij een voorstel voor hervorming van het maritieme verzekeringswezen van de Piëmontees Feruffini.⁴⁹

Op 13 september 1560 trad Geronimo's schoonbroer Ferdinand de Matanca voor hem op als borg. Geronimo de Salamanca *espagnol demourant en la dicte ville d'Anvers* werd toen beleend met een feodaal goed *Echevinage au Beure*.⁵⁰ In 1560 wou Geronimo een huis kopen om er een zeepziederij *à la façon d'Espagne* op te richten. De Antwerpse stadsmagistraat was hiervoor niet te vinden en daarop

47 SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, testament van Juan de Matanca, en Registers de Paredes, 1549-1550, f° 12; V. DAVILA JALON, *o.c.*; Gabriël de Salamanca werd kanselier van Tirol in 1522 en Generalschatsmeister in 1523. Hij werd graaf van Ortenburg in Karinthië in 1524 en overleed in 1544.

48 SAB, Procuraties, dd. 3 maart 1550, en dd. 11 augustus 1551; J.TH. DE SMIDT, *Chronologische lijst van de geëxtendeerde sententiën in de Grote Raad van Mechelen*, deel 5, 1551-1563, Brussel, 1987.

49 L. BRIL, *o.c.*; M. VAN DURME, *Les archives générales de Simancas et l'histoire de la Belgique*, tome 1: *Secretariat de estado, negociacion de Flandes*, Brussel, 1964; J. DENUCE, *Inventaire des Affaitadi banquiers italiens à Anvers de l'année 1568*, Antwerpen, 1934; Geronimo was *correspondant de la cour*, J.A. GORIS, *o.c.* Leuven, 1925.

50 Antwerpen, Stadsarchief (SAA), Certificatieboek 16, f° 263 r°.

vroeg Geronimo een octrooi op een huis in het nieuwe Brouwerskwartier. Hieraan moest dan wel een vrijstelling op de wijn- en bieraccijnzen worden gekoppeld, maar opnieuw stond de Antwerpse stadsmagistraat weigerachtig tegenover het project. Toen hij uiteindelijk dreigde naar Brugge te verhuizen, gaf de Antwerpse stadsmagistraat toe.⁵¹

Over Geronimo de Salamanca schreef Margaretha van Parma op 27 februar 1563 aan haar broer Filips II het volgende: *Monseigneur, j'eusse bien désiré plus tost satisfaire aux lettres de Vostre Majesté apportées par ce courrier,...,concernant le mis en avant de Hieronimo de Salamanca sur le sel des salines que Vostre Majesté a aux quatre ports d'Andelouzie; et me fût esté facile de satisfaire à ce que concerne ledict mis en avant dudict de Salamanca, puisque... il se voyt clèrement... que sondict mis en avant serait de grand préjudice à Vostre Majesté et de nul prouffit: retirant, par les assignations qu'il demande en Espagne, plus de commodité et prouffit que n'est ce qu'il offre à Vostre Majesté...* Margaretha van Parma had het niet voor Geronimo de Salamanca, want in 1563 steunde ze een zekere Mathias Biliotti in een proces tegen Geronimo.⁵² Tenslotte bekwam Geronimo in 1563 toch *la ferme des salines espagnoles*, samen met enkele Genuezen.

Maar de zaken keerden: op de oktoberfoor van Medina del Campo 1569 werd Geronimo insolvel verklaard. Hij moest 400.000 *écus* betalen aan diverse Genuese bankiers en zijn failliet bracht de Antwerpse firma *Giustiniani et Spinola* in moeilijkheden. Volgens de Antwerpse handelaar Simon Ruiz had Geronimo *pas la réputation d'un honorable commerçant*.

Dit failliet betekende evenwel niet het einde van Geronimo's financiële activiteiten. Barbara de Matanca participeerde op 4 februari 1572 samen met haar zuster Judoca in een *juro* van 300.000 reis op de *contractatie van Indiën*. Geronimo bleef nog de zoutrechten van Castilië beheren tot minstens in 1577. Hij verbleef later te Madrid, *député de cette ville aux Cortès*. Geronimo werd zelfs nog thesaurier

51 J.A. GORIS, *o.c.*

52 L.P. GACHARD, *Correspondance de Marguerite d'Autriche duchesse de Parme, avec Philippe II*, Brussel, 1867; J.A. GORIS, *o.c.*; J. DENUCE, *o.c.*; de Florentijn Mathias Biliotti was agent van Margaretha van Parma in Antwerpen. Hij was berucht voor het mislukken van de loterij (Biliotti-loterij) in 1564.

van koningin Isabella. Toen zijn kleinzoon in 1616 in Burgos voorgedragen werd voor de militaire orde van Calatrava, werd geïnformeerd naar zijn voorouders. Een getuige vermeldde dat Geronimo de Salamanca als bijnaam "de rijke" had. Volgens de getuige woonde Geronimo in Madrid in het huis dat later zou toebehoren aan de hertog van Infantado. Getuige had enkele keren gesproken met Barbara de Matanca na het overlijden van Geronimo te Madrid, maar wist te vertellen dat ze in tegenspraak tot het voorgaande in grote armoede leefde. Na het overlijden van haar broer Ferdinand in 1591, bleek Barbara nog 196 ponden schuldig te zijn *haer gheleent ende ter hand ghestelt*.⁵³

Hun zoon Alonso werd opgenomen in de militaire orde van Montesa, en sneuvelde later in Vlaanderen. Misschien was hij eerst in dienst geweest bij de Spaanse infanterie van het tercio van don Inigo de Borgo. De andere zoon, Juan, werd page van keizer Maximiliaan II en verbleef later in Burgos.⁵⁴

Juan de Matanca (1541-1601)

Over deze tweede zoon wordt verder gehandeld.

Catharina de Matanca

Catharina werd geboren rond 1543. In 1562 staat ze nog als minderjarige opgetekend in het testament van haar vader.⁵⁵ Catharina bleef ongehuwd. In 1576 schreef ze in op een lening van de Vier Leden van Vlaanderen bestemd *pour le licensiment des soldats allemands*. Haar broer Ferdinand betaalde haar een jaarlijkse rente, voor haar deel in de erfenis van haar vader. Catharina woonde bij Ferdinand in, maar moest hiervoor *tafelkosten* betalen. Bij de publie-

53 V. VAZQUEZ DE PRADA, *o.c.*; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738 (staat van Ferdinand de Matanca); V. DAVILA JALON, *o.c.*, p. 194 en 430; de hertog van Infantado: Inigo Lopez de Mendoza (1536-1601), ridder van het Gulden Vlies in 1593.

54 V. DAVILA JALON, *o.c.*, p. 430; RAB, Oud notariaat, 440, f° 134.

55 SAB, Archief van Spaanse handelsnatie, testament van Juan de Matanca.

ke verkoop van de inboedel van Ferdinand in 1591 kocht ze enkele stukken op. Op 6 april 1594 schonk ze een *juro* van 50.000 maravedis aan haar nicht Catharina de Matanca. In 1595 was ze getuige bij het opstellen van het huwelijkscontract tussen haar nicht Catharina de Matanca en Karel Filips van Oss en op 22 februari 1596 schonk ze een bijkomende *juro* aan haar nicht.⁵⁶

In de staat van goed van Maria Pardo, weduwe van Ferdinand de Matanca, was bepaald dat Catharina mocht blijven wonen in het huis *Het Ey* op het Beursplein te Brugge zonder dat ze hiervoor huur te betalen. Catharina bekwam op 16 juli 1600 van haar andere broer Juan een rente van 12 ponden. Op 22 juni 1602 liet ze haar testament opstellen.⁵⁷ In juli 1602 bevestigde ze in een notariële akte dat Louis Brusset, heer van Inghelbert, en gehuwd met Anna de Tordomar, geld had ontvangen van wijlen haar broer Ferdinand.⁵⁸

Uit het necrologium van de Brugse annunciaten bleek dat Catharina één van de tien *vrienden* van dit klooster was. Catharina overleed op 14 oktober 1602 en werd in de Sint-Donaaskerk begraven. Ze was 59 jaar op het ogenblik van haar overlijden. De executeur van haar testament werd Karel Filips van Oss. Er waren vooral renten te verdelen, onder andere een rente op de kasselrij Kassel uit 1539 op naam van Josine Lopez, weduwe van Silvester Pardo, haar grootmoeder. Catharina schonk 50 gulden aan de Spermalieabdij.⁵⁹

56 RAB, Oorkonden met blauw nummer, 3678; RAB, Oud notariaat, 445, f° 130; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738; en SAB, Private oorkonden, 1ste reeks, III, 1011.

57 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15415; RAB, Oud notariaat, 435, f° 136, en 440, f° 30.

58 RAB, Oud notariaat, 437, f° 164; Louis Brusset was *commis de la ville de Bourbourg* en baljuw van de kasselrij Sint-Winoksbergen.

59 Brussel, Koninklijke Bibliotheek (KBB), ms. II, 3643: Necrologium Annunciaten; RAB, Oud Kerkarchief, 478, Necrologium Spermalieabdij; RAB, Oud notariaat 444, f° 335, en 439, f° 133.

De tweede generatie tussen koopmansleven en adellijke stand: Ferdinand (vóór 1525-1591) en Juan (1541-1601)

Ferdinand de Matanca en zijn kinderen

Ferdinand werd geboren vóór 1525. Rond 1550 stond hij vermeld als eigenaar van het huis de *Ijzeren Leene* in de Spanjaardstraat.⁶⁰ Zoals zijn vader was hij handelaar en lid van de Spaanse handelsnatie. In 1553 exporteerde hij voor 3.932 ponden. Vanaf 1559 nam hij meer en meer de zaken van zijn vader over. Samen met zijn broer Juan en met Christoffel Pesquier richtte hij een handelscompagnie op waarvan beide Matancas zes achtsten in portefeuille hadden met een kapitaal van ongeveer 7.200 ponden.⁶¹

Op 13 september 1560 stelde Ferdinand de Matanca zich borg voor zijn schoonbroer Geronimo de Salamanca in Antwerpen. In 1561 en 1562 was Ferdinand met zijn kassier Pieter Wils aanwezig op de Kerstmarkt in Antwerpen en in 1563 en 1566 werd hij consul van de Spaanse handelsnatie te Brugge.⁶²

Ferdinand werd na het overlijden van zijn vader beleend met de leengoederen *Edewalle* in Kortemark en *Ten Walle* in Lissewege. Hij erfde ook het huis *Het Ey* op het Beursplein en het *Ijzeren Leen* in de Spanjaardstraat.

De maandag na Driekoningen 1564 raakte Brugge in opschudding door een overval op Ferdinand's huis *Het Ey*, waarbij een veertigtal rovers betrokken waren. *Ils ont, en la nuycy, assailly et saccaigé par force la maison. Et, combien que ceulx de la maison criassent au feu, les complices qu'ilz avoient repartis aux carrefours, renvoioient ceulx qui venoient au secours, disans que tout estoit fait et le feu esteint. Et, comme la riviere estoit gelée, se sauvarent par-dessus icelle hors la ville.* Vier van de rovers konden enkele dagen later in Aalst worden

60 G. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, "Spaans-Brugse geslachten", in *Het Sint-Franciscus-Xaveriusziekenhuis*, Brugge, 1985, p. 41.

61 L. BRIL, *o.c.*; SAB, Procesdossiers, 2592; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes du Bourg de Bruges*, Brussel, 1883.

62 Stadsarchief Antwerpen (SAA), certificatieboek 16, f° 263 r°; SAB, Procesdossiers, 2592; H. CASADA ALONSO, *arr.cit.*

aangehouden. Een van de dieven bekende onder tortuur dat hij behoorde tot de compagnie van Jacob Geeraerts en gaf ook toe dat hij in 1563 had deelgenomen aan de plundering van de loterij in Antwerpen en van het klooster van Herkenrode in het prinsbisdom Luik. De dief werd veroordeeld en op de Burg levend verbrand *met cleene viere*, vastgebonden aan de paal waarmee hij de deur van het huis van Ferdinand de Matanca had geforceerd. Bij deze overval zal naast religieuze motieven zeker ook de slechte economische situatie een rol hebben gespeeld.⁶³

Van zijn zuster Clara erfde hij in 1568 het huis *Hof van Gistel*. Op 28 juli 1571 was hij te Dampvilliers in Lotharingen (tussen Verdun en Virton) getuige bij het opstellen van het huwelijkscontract tussen zijn neef Juan Lopez Gallo en Diane d'Aspremont. Op 4 februari 1572 tekende hij in op een staatsobligatie van 531.000 reis op de *contractatie van Indiën* ten laste van het koninkrijk Portugal.⁶⁴

Ferdinand de Matanca huwde zijn nicht Maria Pardo in 1573. Zij was dochter van Silvester Pardo en Adriana Pesquier. Silvester Pardo was overleden in 1558 en was een broer van Barbara Pardo, Ferdinands moeder. Adriana Pesquier was de zuster van Ferdinands handelsvennoot Christoffel Pesquier. Het huwelijkscontract werd opgesteld op 21 april 1573. Maria Pardo bracht verschillende renten in, onder meer op de kasselrijen Ieper en Kassel, de stad Gent en de staten van Zeeland. Ze was ook nog in het bezit van een hofstede in Beernem en een huis in Brugge.⁶⁵

Ferdinand was steeds meer *versaeckende de coopmanscepe* en investeerde zijn geld in heerlijkheden, landen en renten. Tijdens de godsdienststroeibelen kochten vele kooplieden uitgestrekte landerijen, die wegens de oorlog fel in waarde waren verminderd. Toen de pacht-

63 A. SCHOUTEET, *Beschrijving van de Bogardenschool te Brugge omstreeks 1555 door Zegher van Male*, Brugge, 1960; J. DECAVELE, *De dageraad van de reformatie in Vlaanderen (1520-1565)*, Brussel, 1975; A. DE SCHREVEL, *Histoire du seminaire de Bruges*, Brugge, 1895; L.P. GACHARD, *Correspondance de Philippe II sur les affaires des Pays-Bas*, Brussel, 1851; L. VANDAMME, "Het Calvinisme te Brugge in beweging (1560-1566)", in *Brugge in de Geuzentijd*, Brugge, 1982, p. 102-121.

64 SAB, Procesdossiers, 2592; KBB, handschrift 21757 (Marius Voet), f° 13; SAB, Fonds van Caloen, 27, nr. 26.

65 J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, Brugge, 1857, II, p. 293; SAB, Private oorkonden, reeks 1, III, 1010; en SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738.

prijzen later omhoog gingen, was het lucratiever van de opbrengst van het grondbezit te leven, met als gevolg dat ze zich uit de handel terugtrokken. Ferdinand kocht de heerlijkheid Tillegem op 16 oktober 1573. Bij een proces omtrent de *naerhede* van de verkoop omschreef Ferdinand zichzelf *als weesende een vremdelinck en een afzetene deser stede*. De heerlijkheid Tillegem was ongeveer 307 gemeten groot en werd gehouden van de heerlijkheid Voormezele, in bezit van zijn neef jonkheer Juan Lopez Gallo, baron van Male. Dit verklaart waarom de heerlijkheid de keuren en de *costumen* van de kasselrij Ieper volgde. Er waren 7 schepenen, een griffier, een baljuw en een amman. De heer had recht op de tiende en vijftiende penning, gruutrecht, vleesrecht, recht van vrije jacht, zwanerie, etc... Het kasteel vertoonde een vierzijdig grondplan met vierkante hoektorens en een walgracht. Buiten de gracht stond een kapel op de plaats waar volgens de overlevering Thomas Becket, aartsbisschop van Canterbury (1118-1170), een mis had opgedragen. Vermelden we tenslotte de stallingen, wagenschuur, duiventoren, en een renaissancecetuin met centraal paviljoen. Pieter Wils' functie evolueerde van kassier tot ontvanger van pachten en renten. De ontvangsten gaf hij in handen van zijn heer *ende naer zijn huwelijck in handen van zijn huysvrouwe*.⁶⁶

Op 20 maart 1578 werd Brugge door een staatsgezinde, anti-Spaanse legerbende uit Gent ingenomen. Verscheidene kerken werden in beslag genomen voor de uitoefening van de protestantse religie en de meeste kloosterorden moesten de stad verlaten. Op Allerheiligen 1578 haalden soldaten priesters weg van voor het altaar en ontstonden er vechtpartijen. Op 14 november 1578 werd in de stad omgeroepen dat alle vreemdelingen *voor sonnen onderganck* zich moesten begeven buiten de stad. Ferdinand de Matanca, zijn broer

66 RAB, Heerlijkheid Tillegem, 22: Ferdinand koopt de heerlijkheid van Jan de Burggraave en zijn echtgenote Elisabeth Oudaert. Vermoedelijk is het deze Oudaert waar Van Dycke naar verwijst als hij spreekt van verwantschap tussen de families Matanca en Oddaert. (F. VAN DYCKE, *o.c.*); M. VANDERMAESEN, "Tillegem en zijn heren", in *Het kasteel van Tillegem te Brugge*, Brugge, 1989, p. 25: hier wordt de koopdatum gesteld op 3 december 1573; RAB, Familiefonds, 1100: het foncier werd overgedragen op 8 februari 1573; SAB, Procesdossiers, 1824 en 2592; L. DEVLIEGHER, "Ikonografie", in *Het kasteel van Tillegem te Brugge*, Brugge, 1989, p. 33-45.

Juan, Christoffel Pesquier, Blasius de Bejar, de weduwen van Diego de Astudillo en van Diego de Tordomar en hun families vluchtten hals over kop uit de stad.⁶⁷

Toen Ferdinands zoon Silvester in 1623 open brieven van ridderschap verkreeg, werd als motivatie opgegeven dat Ferdinand *pour n'avoyr voulu adherer aux rebelles et jurer contre son prince, aurait esté envoyé hors la ville de Bruges. A cause d'avoyr fidèlement suivy son party on luy aurait bruslé ses maisons*. Ook Tillegem, een belangrijk bolwerk langsheen een grote invalsweg naar Brugge en versterkt met een beperkt garnizoen, werd zelfs enige tijd bedreigd met afbraak om zo potentiële belegeraars een goede uitvalsbasis te ontnemen.⁶⁸

Na Ferdinands overlijden vonden zijn erfgenamen enkele missiven betreffende zijn residenties in Calais en Sint-Omer, waar hij zich ongetwijfeld had teruggetrokken. In die bewuste periode kocht hij staatsobligaties voor een bedrag van 100.000 maravedis op *het accroisen* van de tollens of *alcanales* van Valladolid en 100.000 maravedis op de zoutrechten of *salinas* van Ruiscio Aunona y Canacon in Oud-Castilië.⁶⁹

Op 14 juni 1580 begon Pieter Wils te Brugge een proces tegen Ferdinand wegens achterstallen van loon. Pas in 1584 werd Brugge heroverd op de calvinisten en konden de gevluchte Spanjaarden terugkomen. Op 2 juli 1584 werd Ferdinand lid van de Brugse kolveniersgilde van Sint-Barbara. Op 10 december 1584 is hij opnieuw te Sint-Omaars waar hij getuige is bij het opstellen van het huwelijkscontract tussen Bernard de Cuellar en Catharina de Salamanca.⁷⁰

Na de godsdiensttroebelen verbleef Ferdinand vooral op Tillegem. Hij had zijn vaste kerkstoel in het koor van de kerk van Sint-Michiels.

67 M. CLOET, *Karel Philips de Rodoan en het bisdom Brugge tijdens zijn episcopaat (1602-1616)*, Brussel, 1970; CH. CUSTIS, *Jaer-boecken der stadt Brugge behelende de gedenckeerdygste geschiedenissen*, Brugge, 1765, deel III, p. 47; A. DE WITTE, *Lamentatie van Zeghere van Male*, Brugge, 1977; P. BEAUCOURT DE NOORTVELDE, *Beschrijving van den opgank, voortgank en ondergank van den Brugschen Kooophandel*, Brugge, 1775.

68 RAG, Raad van Vlaanderen, 11783; M. VANDERMAESEN, *art.cit.*, p. 25.

69 SAB, Fonds van Caloen, 27, nr. 26; en SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738.

70 SAB, Processossiers, 2592; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, familiearchief Cuellar, en Archief van de Spaanse handelsnatie, diverse, 5; SAB, Kolveniers van Sint-Barbara, Doodschuldenboek; verkeerde datumopgave bij A. DE BEHAULT DE DORNON, *o.c.*

Op 25 juni 1588 was Ferdinand te Brugge getuige bij het opstellen van het huwelijkscontract tussen Anna de Tordomar en kapitein Jean de Ribera.⁷¹

Uit zijn handelaarsperiode bleken de gebroeders Franciscus en Pedro de Malvenda uit Madrid hem nog 500 ponden schuldig te zijn. Ferdinand zelf had schulden aan zijn neef Ferdinand de Matanca in Spanje. Hubertus Goltzius, de bekende Brugse drukker, had een schuld van 41 ponden voor *weddinghe* van een huis op de Biskajerplaats, hoewel dezelfde Goltzius beweerde niets schuldig te zijn *ter occasie van diverse servituden hem verzwegen int ghifte gheven van voorseyde huuse*.

Ferdinand overleed op 12 maart 1591. Zijn testament had hij twee dagen eerder gedictieerd aan notaris Franciscus de Aranda.⁷²

Maria Pardo overleed op 20 mei 1597, nadat ze haar testament had laten opstellen op 28 april 1597. Zij had verschillende stukken grond en hofsteden geërfd van haar oom Christoffel Pesquier na diens overlijden in 1590, onder meer in Lichtervelde. Aan de schilder Pieter Claessens betaalde ze 7 ponden voor het schilderen van de blazoenen van haar man Ferdinand en haar oudste zoon Jan. Bovendien schonk ze aan Juan de Matanca-Astudillo, haar petekind, een som van 25 ponden *omme daermede te maecken een juweel thaerder memorie*. Ze was ook meter van Mathias van Oss, haar kleinkind. Ze had voor 3 ponden gekocht op de venditie van het sterfhuis van Pardo-Frémicourt. In haar testament had ze te kennen gegeven dat ze wilde begraven worden in Sint-Donaas naast haar man. Ze gaf schenkingen aan de vier bedelorden binnen Brugge, de jezuïeten, de armenscholen, en aan haar nicht Anthonia Lopez, religieuze in de abdij *Groenen Briel* te Gent. Uit haar staat van goed blijkt verder dat ze lid was geweest van de gilden van Sint-Franciscus, Sint-Cornelius, Sint-Ghelein en Sint-Hubrecht, alle in de Sint-Donaaskerk.⁷³

Ferdinand en zijn vrouw Maria Pardo hadden vijf kinderen.

71 SAB, Fonds van Caloen, 27, nr. 26; en SAB, Klerken van de vierschaar, 848.

72 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738 en RAB, Oud notariaat, 429.

73 M. BOUSSAUW, "Kohier van de Vde penning van de laten van Izegem te Lichtervelde", in *Vlaamse Stam*, 5 (1969); SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15415.

Johannes (Juan) de Matanca

Johannes werd geboren circa 1576 en was bijgevolg nog minderjarig toen hij in 1591 heer van Tillegem werd. Zoals hoger vermeld verhef zijn oom en voogd Juan de Matanca dit leen. Zijn pedagoog Cabaillau werd in het testament van Johannes' vader bedeed met een som van 2 ponden groot. Als heer van Tillegem begon Johannes in 1594 een proces tegen de baljuw van zijn heerlijkheid Tillegem. In 1595 was hij getuige bij het opstellen van het huwelijkscontract tussen zijn zuster Catharina en Karel Filips van Oss.⁷⁴

Op 18 januari 1597 werd in de Sint-Donaaskerk een dienst opgedragen voor Johannes de Matanca *dominus de Tilleghem defunctus et sepultus vero Ingolstadii in Bavaria*. Johannes was in de omgeving van Ingolstadt overleden op 22 november 1596. Uit notariaatsdocumenten blijkt dat hij *murio menor de edad despues mancebo en la jornada qu'el admirante d'Arragon hizo en el ano 1596 al reyno de Polonia par orden de su Maj.* ("dat hij minderjarig en als vrijgezel overleed gedurende de reis naar het koninkrijk Polen van Francisco de Mendoza, admiraal van Aragon, in 1596 in opdracht van zijne Majesteit"). Francisco de Mendoza was door Filips III afgevaardigd om aanwezig te zijn op de doop van het kind van de Poolse koning Sigismund te Warschau. Dit was tegelijk een goede gelegenheid om Mendoza enige tijd van het politieke toneel in de Nederlanden te laten verdwijnen. Hij kon zich bovendien nuttig maken door diplomatieke contacten te onderhouden aan de hoven van keizer Rudolf II en van prins Ferdinand, aartshertog van Stiermarken. Bovendien moest hij enkele financiële transacties afsluiten met de Fuggers in Augsburg.⁷⁵

Johannes de Matanca begeleidde op deze missie zijn neef Ferdinand Lopez de Villanova, gouverneur van Kerpen. De groep

74 J. DE JOIGNY, *Manuscrit relatif aux seigneuries de Flandre*, Oudenaarde, 1935: hier wordt een Ferdinand filius Ferdinand de Matanca vermeld; RAB, heerlijkheid Tillegem, 5; RAB, Oud notariaat, 442, f° 224; en SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15415; SAB, Private oorkonden, 1ste reeks, II 521, III, 1011.

75 SAB, Parochieregisters Brugge; RAB, Oud notariaat, 446, f° 203; Francisco de Mendoza, admiraal van Aragon, veroverde in 1598 Orsoy en Rijnberk, deed in 1599 een aanval in de Bommelerwaard, werd in 1600 gevangengenomen als aanvoerder van de Spaanse troepen te Nieuwpoort. In 1602 werd hij voor een losgeld vrijgelaten. Hij overleed in 1623.

vertrok op 14 november 1596. De eerste dag werd 40 kilometer afgelegd, van Enns tot Wels. Mendoza klaagde over de *rigor del tiempo* en benadrukte dat hij gezien zijn leeftijd dergelijke reizen alleen nog deed op expliciet verzoek van de Spaanse koning. In Innsbruck bezocht Mendoza aartshertog Mathias. Zoals hoger vermeld overleed Johannes de Matanca op 22 november. Over de omstandigheden van het overlijden zijn geen bijzonderheden bekend. In de briefwisseling van Mendoza wordt ook niet verwezen naar het overlijden van Johannes de Matanca. Op 5 december was Mendoza in Augsburg en daarna ging de tocht naar Regensburg om er over de Donau naar Wenen te trekken. Op 18 januari vertrok hij vanuit Wenen, om via Olmutz en Krakau op 1 maart in Warschau aan te komen.⁷⁶

Pieter Claeissens schilderde het blazoen van Johannes de Matanca en zijn wapenkabinet werd opgehangen in de Matancakapel in de Sint-Donaaskerk. In 1611 verscheen Johannes' vroegere dienaar Mathias van Wante voor de Brugse notaris Spronckholf om er te verklaren dat Johannes wel degelijk overleden was, want dat hij getuige was geweest van Johannes' *enterro, honras y exsequio*.⁷⁷

Catharina de Matanca

Catharina was de oudste dochter van Ferdinand. Op 20 oktober 1578 kocht haar vader een lijfrente op haar naam. Vermoedelijk is zij geboren rond 1576 vermits ze in 1591 verklaarde 15 jaar oud te zijn *poco mas o menor*. Op dat ogenblik verbleef ze in Bergen in Henegouwen in het huis van Françoise de Noyelles, kanunnikes van de kerk van Sint-Waltrudis.⁷⁸

76 T. SAILLY, *Brevis narratio legationis excel. D. Francisci de Mendoza ad caesarea Ma. ac ad Seren. Arciduces ...*, Brussel, 1598: "...D. Ferdinandus Lopez de Villanova gubernator Carpensis, qui cum nepote suo D. de Tylegem..."; Ferdinand Lopez de Villanova was de halfbroer van Pedro Lopez, gehuwd met de tante van Johannes de Matanca. Zie over de correspondentie van de admiraal van Aragon in die periode: *Collecion de documentos ineditos para la historia de Espana*, tome 41, Madrid, 1862, p. 421 en J. PAZ, *Catalogo de la colleccion...*, Madrid, 1930-1931; F. HURTADO DE MENDOZA, *Relatio legationis suae ad Caesarem Majestatem ...*, Brussel, 1679.

77 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15415; RAB, Oud notariaat, reg. 446, f° 203.

78 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738, SAB, Fonds van Caloen, 27, 26, en

Catharina trouwde met Karel Filips van Oss, heer van Waterdijk en Philippine. In het huwelijkscontract uit 1595 staat vermeld dat hij ook heer was van Over- en Nederheembeek. Bij het opstellen van het contract waren aanwezig: haar oom Juan de Matanca, haar moeder Maria Pardo, haar tante Catharina de Matanca, haar broer Juan de Matanca, Juan Lopez Gallo en Jan van Schore. De inzegening gebeurde in de Sint-Donaaskathedraal op 6 januari 1596. Karel Filips van Oss was de zoon van Antoine van Oss, amman, schepen (1560, 1570) en burge-meester (1566-1568) van Brussel. Karels moeder was Jacomina de Bergues, vrouw van Waterdijk en Philippine, verwant aan de familie Laurin van Watervliet. Antoine van Oss en Jacomina de Bergues waren in 1571 te Mechelen getrouwd. Karel Filips was nog minderjarig toen hij in 1589 zijn overleden vader opvolgde als kastelein van het kasteel van Vilvoorde. Hij had nog een broer Maximilien, *maistre des comptes* te Brussel, en een zus Catharina gehuwd met Gregorius Hopperus, heer van Dalem. Karel Filips werd lid van de Brugse gilde van Sint-Cecilia in 1599.⁷⁹

Het koppel kreeg minstens drie kinderen: Mathias, Maximiliaan (gedoopt op Sint-Anna op 6 maart 1600) en Guillaume (gedoopt op Sint-Jacobs op 3 maart 1607 en vermoedelijk jong gestorven).⁸⁰

Karel Filips was uitvoerder van het testament van Catharina de Matanca, tante van zijn vrouw. Hij bleek ook zeer geïnteresseerd in de

RAB, Oud notariaat 429. Françoise was de dochter van Adrien de Noyelles en Françoise de Lille. Ze was ingetreden in 1571. Over de familie de Noyelles: zie B. D'URSEL, «de Noyelles», in *Le Parchemin*, 1976, p. 251 en J. DE SAINT GENOIS, *Monumens anciens essentiellement utiles à la France...*, Parijs, 1782

79 SAB, Private oorkonden, 1ste reeks, III, 1011; SAB, Parochieregisters Brugge; KBB, handschrift 21757 (Marius Voet): volgens deze auteur zou de huwelijksdienst hebben plaatsgehad op 21 november 1595 voor de getuigen Vincent Seghers en Catharina Reyvaert; SAB, Staten van goed, 2e reeks, 15415 (staat van Maria Pardo): "...rente van 20 pond per jaar... gegeven in advanchemente van huwelijke aen Jonck Karel Filips van Oss ende heeft doverledene ontfaen de achterstellen tot ende met november 1595..."; ARA, Familiearchief Overschie de Neeryssche, 700. Over de familie Van Oss, zie: H.C. VAN PARIJS, "Sweder d'Abcoude, seigneur de Gaesbeek et sa descendance", in *Intermediaire*, 1952, p. 71: Karel Filips was verwant met Joachim Hopperus (°Sneek 1523, + Madrid 1576), lid van de Grote Raad en Raad van State; E. COPPIETERS-STOCKHOVE, "La confrérie de Ste Barbe et Ste Cecile aux Augustins à Bruges", in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 67 (1924), p. 196-212. Waterdijk was een heerlijkheid van 1.100 gemeten en was eigenlijk de zetel van de haven van Boekhoute.

80 SAB, Parochieregisters Brugge.

genealogie van zijn moeder Jacomina de Bergues en in 1604 kreeg hij een stamboom opgestuurd van Jean Scohier uit Doornik. In 1616 gaf het koppel volmacht aan Françoise Laurin, vrouw van Watervliet, om een stuk grond te verkopen in de Passegeulepolder. Begin 1617 deed Karel Filips aan ruilverkaveling in Lichtervelde om zo een groter aaneenliggend geheel te bekomen voor zijn hofstede aldaar. Op 27 januari 1617 gaf hij volmacht aan Pieter Van Damme, zijn griffier in Waterdijk, om een rente te innen in Watervliet.⁸¹

Catharina overleed op 20 februari 1617 en werd begraven in de kerk van het annunciatenklooster in Brugge, waar haar zuster Barbara religieuze was.

In 1618 was Karel- Filips Van Oss zijdelings betrokken in het heksenproces van Magdalena Deghels en Mayke de Brauwere. In mei 1617 betrapte Maykes man beiden op een zolderkamertje in het huis van de heer van Waterdijk in Sint-Margriete. Niet alleen hun relatie maar ook het vervaardigen van vruchtafdrijvende middelen door Magdalena werden ten laste gelegd. Magdalene overleed tijdens de ondervraging onder tortuur; Mayke de Brauwere werd voor tien jaar uit Brugge verbannen.⁸²

Karel Filips overleed op 8 oktober 1649 en werd begraven naast zijn vrouw in het Brugse annunciatenklooster.⁸³

Hun kinderen Matthias en Maximiliaan werden *capiteyns van elck een compaignie voetvolck* of *capitan di una compagna infanteria valona del tertio del conde de Meghem*. Mathias werd tot kapitein benoemd in 1632 en overleed ongehuwd in 1660. Ook Maximiliaan bleef vrijgezel. Hij was onder andere gekazerneerd in Grevelingen (1644) en overleed als laatste naamdrager van Oss; op 22 augustus 1671 werd hij begraven met zijn wapens.⁸⁴

81 ARA, Familiearchief Overschie de Neeryssche, n° 705; RAB, Oud notariaat 390 en 439, f° 133. Jean Scohier (°Beaumont 1530-+Doornik 1609) was kapelaan van de hertog van Aarschot en auteur van "La g n cologie et descente de la très illustre maison de Croy" (Doornik, 1589).

82 G. VAN DE PITTE, "Van Heksen en de boze vijand", in *Rond de Poldertorens*, 24 (1982), p. 129

83 CH. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, "L'Epitaphier de Bruges", in *Tablettes de Flandre*, Brugge, 1950, deel 3; J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, Brugge, 1857, II.

84 "El conde de Meghem" is wellicht te identificeren met Albert François de Croy; SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, Diverse, en ARA, Familiearchief

Na het overlijden van Maximiliaan in 1671 waren er aan zijn moederlijke zijde twee staken erfgenamen, met name de families Matanca en Reyngoudt. Het woonhuis van Maximiliaan in de Nieuwe Gentweg in Brugge werd verkocht en de gronden en de renten verdeeld. Een paar zilveren kandelaars waarop het wapen van de familie Matanca stond gegraveerd ging naar Margaretha Reyngoudt-de Matanca. Aan de vaderlijke zijde was er enkel Maximiliaans volle neef Joachim Hopperus. Zijn huwelijk met Louise de Boschhuysen was kinderloos gebleven zodat de zeer talrijke afstamming van de groot-tantes van Oss diende opgespoord te worden.⁸⁵

Op het laatst verscheen een baron van Spangen op het toneel, een verre verwant van de Boschhuysens. Hij beweerde recht te hebben op Joachim Hopperus' erfenis en verwees hiervoor naar enkele clausules in Hopperus' huwelijkscontract. Het gevolg was een langdurig proces gevoerd voor de Raad van Brabant. Dit proces duurde minstens tot 1720!⁸⁶

Barbara de Matanca

Barbara is vermoedelijk geboren kort na 1576. Op 6 oktober 1601 trad ze in bij de annunciaten in Brugge en de volgende dag deden de consuls van de Spaanse natie haar *wettelijk uit curatele*. Ze verdeelde haar eigendommen onder haar broers en zussen, die op hun beurt gehouden waren een rente op een som van 200 ponden ten voordele van de annunciaten te bezetten *ten daeghe van haer cleedynghe* en nog eens op een som van 400 ponden *ten daeghe van haer profes*. Verder bezetten ze op 13 mei 1602 een losrente van 6 ponden op het huis *Het Ey*, opnieuw ten voordele van het annunciatenklooster. Op 7 december 1602 tenslotte vestigden ze een lijfrente van 100 guldens op Barbara. Zij van haar kant schonk ondermeer vijf dozijn *cristalijnen noppen met goud gestoffeert* aan haar zus Catharina en acht stukken *guademeci* om een kamer mee te behangen aan haar broer Silvester.

Overschie de Neerysche, 702. Over de praktijk van het begraven met de wapens: zie L. VAN ACKER, "Gebroken en begraven wapenschilden in Vlaanderen", in *Biekorf*, 87(1987), p. 5-32.

85 ARA, Familiearchief Overschie de Neerysche, 697 en 703; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 13722.

86 ARA, Familiearchief Overschie de Neerysche, 703.

Barbara werd in het klooster *boursierighe* (econome) en overleed op 30 oktober 1621. In het necrologium van de annunciaten staat vermeld dat ze veel weldaden had gedaan aan het convent: *in ornamenten voor de kercke, in gelt om te beginnen het gebouw van de eerste dormitoir, en in renten al te samen meer als 1.000 pond. Requiescat in pace.*⁸⁷

Filips Silvester de Matanca (1580/81-1638)

Over deze zoon wordt verder gehandeld.

Clara Christina de Matanca

Clara, de jongste telg, is geboren tussen 11 september 1582 en 10 februari 1583. Op 18 augustus 1584 vestigde haar vader een lijfrente op haar naam ten laste van de Keurheren van Veurne-Ambacht. Het is niet bekend waar ze werd opgevoed na het overlijden van haar ouders.⁸⁸ Op 23 december 1602 werd ze, evenals haar broer Silvester, meerderjarig verklaard.

Clara Christina bleef ongehuwd. In officiële stukken staat ze vermeld met haar juridisch statuut: suppooste van de Spaanse handelsnatie. Van haar vader had ze een hofstede van 24 gemeten te Dudzele in het ambacht van Groot Reygaertsvliet geërfd.

Ze was een druk gesolliciteerde meter: in 1607 van haar neef Guillaume van Oss, in 1616 van een andere neef, Karel Filips de Matanca, en in 1640 en 1641 van de kinderen van Karel Filips.

In 1607 en 1612 gaf ze samen met haar broer en zus volmacht aan kanunnik Francisco de Matanca om een *juro* van 500.000 *reis* te verkopen. Ze schonk een velum voor het tabernakel bij de stichting van het kapucijnenklooster te Brugge.⁸⁹

87 RAB, Oud notariaat 436, f° 279: *...profession en el monasterio de las anonciadas en esta ciudad de Brujas...*; SAB, Klerken van de vierschaar, 584, f° 142; RAB, Cumulus ecclesiasticus, 1057; RAB, Oorkonden met blauw nummer, 5899; SAB, Registers van de zestendelen, Sint-Niklaaszestendeel, f° 168 en 178; KBB, ms. II, 3643, necrologium annunciaten.

88 RAB, Oud notariaat, 439, f° 215; SAB, Staten van goed, 2e reeks, 15738.

89 RAB, Oud notariaat 439, f° 215 en 442, f° 309; SAB, Parochieregisters Brugge;

Clara overleed op 12 november 1642. In haar testament (9 november 1642) stipuleerde ze dat ze wou begraven worden in het hoogkoor van de Sint-Jacobskerk, in de *sepulture* van haar oom Christoffel Pesquier. Ze fundeerde missen in de kloosterkerken van de geschoeide en ongeschoeide karmelieten in Brugge. Ze liet een som na aan haar *carossier* en haar kamerdienster. Een wandtapijt met de wapens van de familie Matanca schonk ze, samen met een rente van tien ponden, aan haar achternicht Clara Ernestina, dochter van Karel Filips de Matanca.

Ze bezat nog een rente van 25 ponden ten laste van haar schoonbroer Karel Christian de Rodoan, baron van Fontaines-l'Eveque en heer van Beerlegem (Munkzwalm). Die rente schonk ze aan haar andere schoonbroer Jan de Croeser, heer van Denenbreucq. Verder bezat ze een rente op de watering van Vladslo en op de vaart Duinkerken-Plassendale (daterende van 17 april 1641).

In Clara's staat van goed werden twee staken vermeld: de kinderen van haar broer Silvester en van haar zus Catharina. Clara kreeg nog 400 ponden van de kinderen van Silvester voor het openhouden van zijn sterfhuis. Ook waren er tafelkosten, vermoedelijk voor Clara's verblijf op Tillegem, waarvan op 16 februari 1643 en afzonderlijke staat werd opgemaakt.⁹⁰

Juan de Matanca en zijn kinderen

Johannes of Juan is geboren in Brugge tussen 1 januari en 26 oktober 1541. In 1559 werd hij lid van het jonghof van de Brugse Sint-Jorisgilde.⁹¹ Juan trouwde met Catharina de Astudillo en het huwelijkscontract werd te Brugge opgesteld op 8 november 1565. Catharina was de dochter van de Spaanse Bruggeling Diego de

J. RAES (Pater Hildebrand), *De Kapucijnen in de Nederlanden en het prinsbisdom Luik*, Antwerpen, 1952.

90 SAB, Parochieregisters Brugge; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 18857 en 19001; SAG, Familiepapieren, 5210: de Rodoan

91 L.GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Cartulaire de l'ancien grand tonlieu de Bruges*, Brugge, 1908, tome V, p 273: *Jean de Matanche ... âgé de 51 ansz...*; RAB, Oud notariaat, 435, f° 201: 59 jaar op 26 oktober 1600; A. VANHOUTRYVE, *De Brugse kruisbooggilde van St.-Joris*, Handzame, 1968.

Astudillo, overleden in 1549, en van Maria Cisneros. Catharina's broer Franciscus werd provinciaal overste van de minderbroeders in Vlaanderen.⁹²

In 1569 woonde het koppel in een huis in de Spanjaardstraat. Op 6 juli 1571 was Juan te Dampvilliers (tussen Verdun en Virton) getuige bij het opstellen van het huwelijkscontract tussen zijn neef Juan Lopez Gallo en Diane d'Aspremont. Twee jaar later, in 1573, was Juan te Brugge getuige op het huwelijk van zijn broer Ferdinand met Maria Pardo.⁹³ Samen met Ferdinand en met Christoffel Pesquier was hij oprichter-eigenaar van een handelsfirma te Brugge. Christoffel was een zoon van Gregoire Pesquier en Isabeau de Salinas, en dus verwant aan de familie Matanca.⁹⁴

Juan de Matanca ontvluchtte de stad Brugge tijdens de Calvinistische Republiek (1578–1584). Vermoedelijk verbleef hij in die periode te Sint-Omaars. Evenals zijn broer tekende Juan in die jaren in op *jurors* op de tolleren van Valladolid en de zoutrechten van Oud-Castilië. Op 10 december 1584 was hij te Sint-Omaars samen met zijn broer Ferdinand getuige bij het opstellen van het huwelijkscontract tussen Bernard de Cuellar en Catharina de Salamanca. In 1590 was Juan te Brugge peter bij de doop van hun zoontje Francisco.⁹⁵

92 SAB, Klerken van de vierschaar, 584, f° 296; RAB, Oud Kerkarchief, 478, Necrologium Spermalicabdij: Maria Cisneros overleed op 5 december 1593 en schonk aan de Spermalicabdij 200 guldens voor een rosmolen. Ze was verwant aan de familie Pardo; RAB, Oorkonden met blauw nummer, 5552; A. HEYSE, "Necrologium conventuum Brugensium Fratrum minorum (1247-1807)" in *Analecta Franciscana*, 8 (1946): François de Astudillo overleed te Brussel in 1592.

93 L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, "La levée du Xe et du XXe denier à Bruges 1571-1583", in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 60 (1910), p. 327; KBB, ms. 21757 (Marius Voet), f° 13; SAB, Private oorkonden, 1ste reeks, III, 1010.

94 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15738; Archief van de Spaanse handelsnatie, Libro de tutorias.

95 A. DE WITTE, *Lamentatie van Zeghere van Male*, Brugge, 1977, p. 91; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Familiearchief de Cuellar, portefeuille, niet genummerd; SAB, handschriften, 30: Catharina de Salamanca is geboren op 12 oktober 1566. Haar moeder was Josina Pardo, tante van Juan de Matanca. Catharina trouwde te Sint-Omaars op 22 januari 1585 met Bernard de Cuellar. Ze kregen 10 kinderen, geboren te Sint-Omaars, Brugge en Antwerpen. Bernard de Cuellar overleed in Spanje op 7 januari 1605 en werd begraven in Sevilla bij de minderbroeders in het graf van zijn broer.

Bij het overlijden van zijn broer Ferdinand in 1591 werd Juan voogd *paterneel* over Ferdinands kinderen. Als voogd verhief hij in 1591 de heerlijkheid Tillegem in naam van zijn minderjarige neef Jan de Matanca, zoon van Ferdinand.⁹⁶ Na Ferdinands overlijden werd hij ook hoofd van de compagnie *Jan de Matanche en Christoffel Pesquier*. Juan de Matanca was *deputado* en ook meermaals consul van de Spaanse handelsnatie te Brugge, namelijk in 1589, 1595, 1599 en 1600. Hij werd ondertussen eigenaar van de helft van het huis *Hof van Gistel* in de Naaldenstraat en van een tweede huis aan de overkant in de Naaldenstraat, waar hij vanaf 1571 verbleef. Zijn vennoot, Christoffel Pesquier, overleed op 22 april 1590 en werd begraven in de Sint-Jacobskerk. Christoffels weduwe Eleonora de Valencia trok zich terug in de Sint-Trudo-abdij en overleed er 18 jaar later op 15 juni 1611.⁹⁷

Op 13 juni 1597 kregen Juan en zijn vrouw toestemming om de lichamen van Francisco de Cisneros (gestorven in 1543), Maria de Salinas en Diego de Astudillo over te brengen van de oude kloosterkerk van de annunciaten (gelegen buiten de vesten van de stad en vernietigd tijdens de godsdiensttroebelen) naar de nieuwe kloosterkerk *intra muros*. De lichamen werden opnieuw begraven voor het altaar van Sint-Jan.⁹⁸

Juan werd voogd *paterneel* na het overlijden van Maria Pardo, weduwe van zijn broer Ferdinand de Matanca, in 1597. Ook in 1597 werd hij aangesteld als administrateur van de goederen van Ferdinand de Cuellar te Antwerpen. Ferdinand was *jadis agent de Jehan en la ville d'Anvers* geweest.⁹⁹

96 RAB, Heerlijkheid Tillegem, 5.

97 G. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, "Spaans-Brugse geslachten", in *Het Sint-Franciscus-Xaveriusziekenhuis*, Brugge, 1985, p. 25-60 : de auteur situeert consul Juan de Matanca verkeerd als zoon van Ferdinand; H. CASADA ALONSO, *art.cit.*; CH. VERSCHELDE, "Etude sur les noms de rues et des maisons de la ville de Bruges", in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 29 (1875), p. 397; A. DUCLOS, *Bruges, Histoires et souvenirs*, Brugge, 1913, p. 549; A. DE WITTE, *o.c.*; SAB, Familiearchief, portefeuille Salamanca: Eleonora was dochter van Pedro de Valencia en Clara de Sambitores.

98 CH. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, "L'épithaphier de Bruges", in *Tablettes de Flandre*, Brugge, 1950, III, p. 338.

99 SAB, Staten van goed, 2de recks, 15415; RAB, Oud notariaat, 432, f° 81.

Juan was lid van de confrérie van Sint-Barbara in het augustijnenklooster en op 15 oktober 1597 was hij er als delegatielid samen met Jean de Gros en Juan Lopez Gallo aanwezig bij de fusie met de Sint-Ceciliaconfrérie.¹⁰⁰

In 1598 werd Juan verzocht executeur-testamentair te zijn van het sterfhuis van zijn vriend Francisco de Soria in Brussel. Hij verklaarde zich niet in staat dit te doen en gaf volmacht aan zijn zoon om deze opdracht tot een goed einde te brengen. In 1600 werd Melchior d'Espinosa executeur van dat sterfhuis, maar Juan de Matanca ondernam wel nog enkele reizen naar Brussel voor de verdere afhandeling. Juan gaf later volmacht aan Juan Castro de la Pena om hiervoor een geldsom te ontvangen van Melchior d'Espinosa.¹⁰¹

Juan de Matanca kocht op 12 maart 1598 de *Palinczate* in Slijpe. Hieraan was een erfelijk redenaarschap van het Proostse verbonden. Juan schonk een geldsom aan cisterciënzerinnen van Spermalie ter ondersteuning van hun aankoop van het Duinenhof in de Snaggaardstraat in Brugge op 26 augustus 1600. Tijdens de graancrisis van de late 16de eeuw had hij de Spermalieabdij reeds financieel bijgesprongen.¹⁰²

Op 14 mei 1601 maakte Juan zijn testament. Hij overleed op 5 september 1601. De Spermalieabdij werd bedacht met een rente van 8 pond en zijn drie dienstmeiden met elk een geldsom. Ook aan Juan Knaux liet hij zes pond na. In het necrologium van de minderbroeders staat hij als volgt: *nobilis ac generosus dominus nostri instituti fautor ac benefactor praecipuus nostris suffragiis non indignus.*¹⁰³

Zijn weduwe werd nog meermaals en tot in 1615 in akten genoemd. Volgens het obituarium van de Spermalieabdij overleed ze op een 30 december, en staat ze vermeld als schenkster van de *witte siede gordynen*. Volgens het necrologium van de annunciaten overleed ze op 29 december 1625. Ze werd begraven in de annunciatenkerk

100 E. COPPIETERS-STOCKHOVE, *art.cit.*

101 RAB, Oud notariaat, 433, f° 119 en f° 175, en reg. 435, f° 234.

102 L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes de la prévôté de Bruges*, Brussel, 1887, p. 94; W. GOETGHEBEUR, *Spermalie, één grote familie*, Tielt, 1984; L. VANDAMME, "Huishoudboekje van abdis Francesca de Bejar", in *Catalogus 800 jaar Spermalie*, Brugge, 1986, p. 540.

103 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Familiecarchief Pedraza-Salamanca; A. HEYSE, *art.cit.*

onder een witte grafsteen voorzien van de wapens de Matanca, Pardo, de Astudillo en Cisneros.¹⁰⁴

Juan de Matanca en Catharina de Astudillo kregen zes kinderen.

Juan de Matanca (ca. 1573-1613)

Over deze oudste zoon wordt verder gehandeld

Judoca de Matanca

Volgens het handboek van haar vader werd Judoca geboren op 2 juni 1575. Rond 1601 werd ze in de notariële akten vermeld met de naam Josina of Justa en omschreven als suppooste van de Spaanse handelsnatie. Vanaf 1617 was ze in het bezit van een rente van 42 gulden per jaar ten laste van haar schoonbroer Justus Damandt op voorwaarde dat deze rente zou overgaan op haar neef Nicolas de Matanca *en cas que ladicte Justa ne se marie pas*. Judoca diende bij haar schoonbroer Justus Damandt rekeningen in voor de tafelkosten van haar andere neef Franciscus de Matanca voor de periode tussen 1618 en 1620.¹⁰⁵

In het jaar 1623, na de genezing van haar zuster Maria de Matanca (zie verder), reisde Judoca naar haar vriendin, gravin de Noyelles, te Brussel. De gravin was diep bedroefd omdat haar kindje ernstig ziek en *van de doctooeren verlaeten was*. Judoca vertelde wat haar zus overkomen was en de gravin beloofde bij genezing van haar zoontje een bedevaart naar de Spermalieabdij te doen. Toen ze opnieuw in Spermalie was, bleek het kind te zijn genezen. *Soo is sij sonder vertouwen met het kint vertrocken naar Brugghe. Hier ghecomen sijnde heeft sij begheert dat het kint sou opclimmen naar het beelt met op de arm eenen mantel, den welcken dat kint moest dragen met den woorden: O Sainte Vierge, je Vous rend grace tres humble de ma guerison miraculeuse et en reconnaissance je Vous offre ce manteau.*¹⁰⁶

104 RAB, Oud Kerkarchief, 478, necrologium van Spermalie; KBB, ms., II 3643: necrologium Annunciaten; CH. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, *art. cit.*, p. 350.

105 RAB, Oud notariaat, 436, f° 257; Rijksarchief Kortrijk (RAK), Stad Kortrijk, Staten van goed, reg 71: Jonghen Bouck, f° 2v.

Op 27 oktober 1628 schreef Judoca in op een erfrente op de impost van de maalderij bestemd voor het graven van het kanaal Gent-Oostende. Op 6 december 1653 werd ze meter bij de doop van haar verre nicht Catherine Maximilienne Reyngoudt, dochter van Robert Reyngoudt en Margaretha de Matanca.¹⁰⁷

Op 14 maart 1654 stelde Judoca haar testament op. Daarin liet ze haar zwarte *laken* mantel aan Anthonette Bultynck, althans indien ze in Anthonettes huis zou overlijden. Aan de minderbroeder en neef Johannes de Matanca schonk ze het *schilderijken met al de beeldekens en relieken* en aan Isabeau van der Heyde het geschilderd portret van haar zusters. Aan “meneer” van Oss gaf ze de stoel waarin het wapen van de familie Cisneros was ingelegd. Aan haar nicht Theresia Reyngoudt liet ze *een silveren lijfriemken met twee hangende ketens tot buerse ende sleutel*. Bovendien schonk ze diverse sommen aan het clarissen- en jezuïetenklooster in Brugge. Haar nicht Josine de Cuellar-Salamanca moest haar testamentuitvoerder worden. Het Sint-Donaas-kapittel werd tenslotte bedacht met een som van 72 ponden om de Matanca-fundatie te ondersteunen.¹⁰⁸

Judoca overleed op de Sint-Jacobsparochie op 30 mei 1654 en werd begraven in het Brugge annunciatenklooster. In augustus 1669 betaalde Josine de Cuellar 72 ponden aan Cornelius Franciscus de le Flye, kanunnik van Sint-Donaas voor de uitvoering van Judoca's testament. Later werd een steen bijgezet in de Matanca-kapel met volgende tekst: *Haec fundatio augmentata est per dominam Judocam filiam Joannis de Matanca ad tres liberas magnas annue denario 24.*¹⁰⁹

106 H. STALPAERT, *Marialegenden van Brugge Mariastad*, Brugge, 1976, p. 81; W. GIRALDO, *1000 jaar mirakels in Vlaanderen*, Brugge, 1995, p. 117.

107 RAB, Oorkonden met blauw nummer, 5590; KBB, ms. 21757 (Marius Voet).

108 RAB, Oorkonden met blauw nummer, 5590; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, familiearchief Pedraza-Salamanca; “nichte Perase” is Clara de Cuellar, zuster van Josine de Cuellar, gehuwd met een Pedraza.

109 SAB, Parochieregisters Sint-Jacobs; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, familiearchief Pedraza-Salamanca; J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre Occidentale*, Brugge, 1861, p. 220.

Maria de Matanca

Maria werd te Brugge geboren op 2 juli 1576. Ze genoot onderwijs in de abdijschool van Spermalie. Tot het onderricht in dergelijke scholen behoorde ook handwerk. In 1599 vervaardigde ze een benedictievelum met de *arma christi*, de instrumenten van de passie, en het wapen van de familie de Matanca, gemaakt in netwerk en kloskant.¹¹⁰

Maria werd in 1601 moniale bij de cisterciënzerinnen van Spermalie. Abdis op het ogenblik van haar intrede was Françoise de Bejar, geboren te Rouen in 1545 als een onechte dochter van Francisco de Bejar, oom van Maria.¹¹¹

Toen de Spermalieabdij in 1579, tijdens de godsdiensttroebelen, vernield werd, kozen de monialen voor een verblijf in de Brugse binnenstad. De gemeenschap verhuisde naar het Hof van Kaaster aan de Garenmarkt. Ondertussen, in 1580, had Françoise de Bejar een school geopend te Sint-Omaars. De abt van de plaatselijke cisterciënzerabdij Clairmarais installeerde haar in 1584 als abdis van Spermalie. Daartoe had ze, als onechte dochter, pauselijke legitimatiebrieven bekomen. Onder impuls van Françoise verhuisden de zusters naar Sint-Omaars terug naar Brugge (het *refugium* Magerzo in de Ganzenstraat). In 1600 kocht de gemeenschap tenslotte het *refugium* van de Duinenabdij in de Snaggaardstraat. Dit werd mogelijk gemaakt door financiële steun van Maria's vader Juan de Matanca. In de eerste helft van de 17de eeuw werd het Duinenhof omgebouwd tot een nieuwe abdij. Bij haar aftreden als abdis in 1606 probeerde Françoise haar nicht Maria de Matanca te laten benoemen als haar opvolgster. Dit mislukte. Françoise overleed in het Sint-Jansgasthuis in Damme in 1608. Haar lichaam werd begraven in de kapittelzaal van de Spermalieabdij.¹¹²

Vanaf 1619 verbleef Maria verlamd te bed. In een zetel werd ze naar de kerk gedragen met haar hoofd op haar rechter schouder rustend en

110 A.M.L., "Benedictievelum met de instrumenten van de passie", in *Catalogus 800 jaar Spermalie*, Brugge, 1986, p. 317. Het velum wordt nu bewaard in het Brugse Gruuthusemuseum (inventarisnummer 0.6 XIX).

111 J.L. MEULEMEESTER, "Het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Spermalie", in *Catalogus 800 jaar Spermalie*, Brugge, 1986, p. 106; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Familiearchief Pedraza-Salamanca; RAB, Oud notariaat, 444, f° 42: hier staat als intrededatum 1602 vermeld.

112 W. GOETGHEBEUR, *Spermalie, één grote familie*, Tielt, 1984; N. GEIRNAERT

de rechter lichaamshelft verlamd. Ze had elke vorm van medicatie stopgezet. Tijdens de misdienst van 2 juli 1623 werd ze plots gekweld door hevige pijnen, en kon ze met de hulp van een medezuster opstaan. Na acht dagen was ze volledig genezen. Op 30 augustus 1623 verzamelde een aartspriester op verzoek van bisschop Denijs Stoffels getuigenissen over deze plotselinge genezing. Na haar genezing werd Maria *portierighe*, en bijgevolg verantwoordelijk voor het ontvangen van de aalmoezen.¹¹³

Op verzoek van de aartshertogin Isabella ging Maria de Matanca in 1626 met enkele andere zusters naar de Onze-Lieve-Vrouw-Munsterabdij in Roermond. Ze dienden er het monastieke leven een nieuwe elan te geven. Een medezuster uit Spermalie, Susanna Pardo, werd er in 1627 als abdis aangesteld. Susanna overleed er in 1642.

In 1630 erfde Maria 300 reales bij het overlijden van haar broer Francisco. Ze werd priorin in Roermond, vervaardigde er *fraeye werken voor de kercke* en overleed er van *een kleynen kortse* op 9 maart 1654. Haar zuster Judoca had geen weet van haar overlijden toen ze Maria nog op 14 maart 1654 in haar testament bedacht met een *cleen tafereelken met deurkens*.¹¹⁴

In 1665 leverde bisschop Robert de Haynin na een kanoniek onderzoek een officieel attest af waarin het bovennatuurlijke karakter van Maria's genezing in 1623 werd aanvaard. Ongetwijfeld kwam deze erkenning op het goede ogenblik; de zusters kampten met geldgebrek voor het afwerken van de nieuwe abdijkerk.¹¹⁵

en L. VANDAMME, "600 jaar abdi, de historische wortels van Spermalie te Brugge", in *Catalogus 800 jaar Spermalie*, Brugge, 1986, p. 48-50.

113 J.L. MEULEMEESTER, *art.cit.*; L. VANDAMME, "Onderzoeksdossier van de mirakuleuze genezing van Maria de Matanca", in *Catalogus 800 jaar Spermalie*, Brugge, 1986, p. 539; E. STRUBBE en L. MILIS, *art.cit.*; de meeste gegevens komen uit P.F. TAISNE, *Onse Lieve Vrouwe van Troost, een oudt mirakuleus beeldt van het vermaert vrouwen-clooster...*, Brugge, 1666; L. VANDAMME, "Huishoudboekje van abdis Francisca de Bejar", in *Catalogus 800 jaar Spermalie*, Brugge, 1986, p. 540.

114 N. GEIRNAERT en L. VANDAMME, *art.cit.* en L. VANDAMME, *art.cit.*; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Familiearchief Pedraza-Salamanca.

115 J.L. MEULEMEESTER, *art.cit.*; R. BEAUCOURT DE NOORTVELDE, *Brugge en omstreken*, Gent, 1907; H. STALPAERT, *o.c.*, p. 51; H. STALPAERT, *Brugse devotieprenten van Onze-Lieve-Vrouw*, Sint-Andries-Brugge, 1976, p.191;

Francisco de Matanca

Hij werd geboren tussen 15 september 1578 en 14 mei 1580. Op 5 september 1595 was Francisco getuige toen zijn vader Juan de Matanca volmacht gaf aan Philip Marouckx om op te treden in een juridische kwestie.¹¹⁶

In 1598 betaalde Francisco twee ponden groot bij zijn intrede in de confrérie van Sint-Cecilia in het augustijnenklooster. In 1602 gaf zijn moeder volmacht aan Juan de la Pena om te Brussel Francisco's meerderjarigheid te bekomen. In november 1605 werd hij *resident à l'université en Pont Mosson en Lorraine*. Op 7 december 1605 benoemde bisschop Karel-Filips de Rodoan Francisco, ondertussen priester van het bisdom Brugge, tot kanunnik aan het Sint-Donaaskapittel; hij hield er de dertigste prebende. In 1607 was hij terug in Brugge en verkocht als *clerigo et presbyterio*, samen met zijn broers en zusters, een *juro* van 31.000 maravedis op de zoutrechten van Oud-Castilië.¹¹⁷

De erfgenamen van Ferdinand de Matanca vroegen Francisco in 1607 naar Spanje en Portugal te reizen en gaven hem volmacht om er een *juro* van 531.000 reis te verkopen. Dit was hen vanuit Brugge niet gelukt, omdat het origineel privilege zich bevond bij Gaspar de Villegas in Lissabon. Indien het Francisco lukte de *juro* te verkopen, was de helft van de verkoopsom voor hem. In 1605 hadden dezelfde erfgenamen hierover de Spaanse koning reeds aangeschreven. Ze eisten

I. DE MEYER, *Analectes Médicaux*, Brugge, 1851, p. 193-195; RAB, *Cumulus ecclesiasticus*, 1061; Brugge, Bisschoppelijk Archief, (BAB), Acta van de bisschoppen, B 31, f° 61r-62r. Zou deze erkenning ook een vorm van steun zijn geweest aan de familie de Matanca na het spectaculaire faillissement van Karel Filips in 1664?

116 RAB, Oud notariaat, 430, f° 172: Francisco moet dan wel minderjarig zijn geweest bij het opstellen van de procuratie, maar voor die periode zijn ons geen gelijknamige Matancas bekend.

117 E. COPPIETERS-STOCKHOVE, *art.cit.*; RAB, Oud notariaat, 437, f° 6, 440, f° 194, en 442, f° 167 en 328; F. FOPPENS, *Compendium chronologicum episcoporum Brugensis*, Brugge, 1731: deze auteur stelt dat de benoeming zou zijn gebeurd in 1583; deze datum werd overgenomen door Gailliard (J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, Brugge, 1857, V, p. 369); BAB, Acta van de bisschoppen, B 6, f° 9v°; RAB, Oorkonden met blauw nummer, 10875. De universiteit van Pont-à-Mousson bij Metz, afhangelende van het bisdom Toul, was gekend als een intellectueel centrum van de contrareformatie.

achterstallige renten sinds 1592 en wezen op de inzet van hun familie voor het koninkrijk: twee neven waren overleden in Spaanse dienst, de ene bij het beleg van Maastricht in 1579, en de andere tijdens de expeditie van de Armada in 1588. Bovendien hadden ze nu een neef in dienst bij de Spaanse infanterie in het tercio van don Ynigo de Borgo. Op 9 augustus 1607 gaf kanunnik Francisco de Matanca volmacht aan zijn broer Jan om zijn zaken in Brugge te behartigen. Vanaf begin 1608 verbleef Francisco te Madrid en op 1 augustus 1608 resideerde hij er aan het Hof.¹¹⁸

Op 30 augustus 1615 stond Francisco zijn prebende in de Sint-Donaaskerk in Brugge af aan Remi Budsin. Door permutatie volgde Francisco in 1617 Budsin op als bedienaar van de eerste kapelanie van de Eerste dienst van de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Brugge.¹¹⁹

Zijn testament liet Francisco opstellen te Madrid op 23 september 1630. Daarin stipuleerde hij dat hij wilde begraven worden in het klooster van Corpus Christi. Aan dat klooster schonk hij een schilderij met zijn afbeelding. Francisco stond nog 1836 reales in het krijt bij Gerard Vieri, *pintor flamenco en Anberes*, voor het maken van 8 schilderijen. Uit Francisco's testament blijkt dat hij in verschillende zaken was tussengekomen ten gunste van zijn verre neef Silvester de Matanca, zowel voor Silvesters benoeming als schepen van het Brugse Vrije als voor het bekomen van diens brieven van ridderschap. Francisco's vertrouwensman Pedro del Hoyo Maeda kreeg 1500 reales voor *que me a prestado en deferentes partidas en mis enfermedades*. Uit zijn testament bleek dat Francisco in het bezit was van de kapelanie van de gravin van Villa Alonso en dat een kanunnik in Segovia en de bisschop van Caleora hem een jaargeld betaalden. Hij zou ook kanunnik te Zaragoza zijn geweest. Een zekere Jacques de Beste moest hem nog 456 reales voor tussenkomen in een project voor het graven van een kanaal tussen Madrid en Camino del Pardo. Francisco schonk diverse sommen aan zijn neven, kinderen van zijn broer Johannes. Universeel erfgenaam was zijn zuster Josina de Matanca te Brugge. Volgens het

118 RAB, Oud notariaat, 388; 440, f° 134; 441, f° 102; 442, f° 309; 443, f° 2 en 236; 447.

119 BAB, Acta van de bisschoppen, B 10, f° 36 r°, en Acta van het kapittel van Sint-Donaas, A 67, 30 september 1615; G.F. TANGHE, *Panorama van de bekende kerkdienaars van Onze-Lieve-Vrouw te Brugge*, Brugge, 1864.

necrologium van de Brugse annunciaten overleed Francisco op 1 oktober 1630.¹²⁰

Catharina de Matanca

Catharina werd geboren op 24 februari 1581 en werd meerderjarig verklaard op 18 december 1601. Catharina trad in het annunciatenklooster te Brugge in op 26 januari 1602.¹²¹

Op 7 september 1603 werd ten voordele van Catharina een lijfrente van 10 pond gecreëerd door haar moeder Catharina de Astudillo. Daarenboven verkreeg ze van haar moeder een rente van 50 gulden, afkomstig uit de erfenis van Adrienne de Salinas. Catharina kreeg daar bovenop haar erfdeel op 31 oktober 1603. In 1630 erfde ze 300 reales bij het overlijden van haar broer Francisco. In 1654 kreeg ze, tot aan haar overlijden, maandelijks een patacon uit de erfenis van haar zus Judoca. Dit diende om in haar onderhoud te voorzien. Bovendien had Judoca een som opzij gelegd om na Catharina's overlijden dertig gedenkmissen op te dragen. Catharina overleed op 1 mei 1655, na 53 jaar kloosterleven.¹²²

Anna de Matanca

Anna werd geboren in de eerste helft van 1583 en werd meerderjarig verklaard op 10 februari 1602. Kort daarop, op 31 februari 1603, gaf ze te kennen in het annunciatenklooster in Brugge te wil-

120 Jacques de Beste was ingenieur en landmeter. "Vieri" is Geraard Weri, geboren te Antwerpen op 5 juli 1605 en er overleden in 1644. Hij was leerling van Rubens en werd toegelaten als schilder in 1629. De beschreven schilderijen waren: een Mozes als kind, de Zondaars, Diogenes, Hercules, Sint-Jan en de Heilige Maria. Zie verder: SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, familiearchief Pedraza-Salamanca; L. VANDAMME, *art.cit.*; KBB, ms. II 3643, necrologium Annunciaten.

121 RAB, Oud notariaat, 437, f° 153 en 442, f°326; RAB, Oud Kerkarchief, 277.

122 SAB, Registers van de Zestendelen, Sint-Niklaaszestendeel, f° 178; RAB, Oorkonden met blauw nummer, 5902. Adrienne de Salinas was dochter van Christophe de Salinas, en was eerst gehuwd met Filips van den Heede en later met Joost van Vlamyncpoorte, schepen van Brugge in 1545 en gestorven te Brugge in 1570. Hij was een broer van Catharina van Vlamyncpoorte (+1540), gehuwd met Jan Pardo (+1549),

len intreden. Ze werd er geprofest op 25 april 1603 en kreeg van haar familie haar erfdeel op 17 oktober 1607. Anna overleed op 25 april 1628, dag op dag 25 jaar na haar professie.¹²³

De derde generatie in een overgangstijd: Juan fs. Juan (ca. 1573-1623) en Filips Silvester fs. Ferdinand (1580/81-1638)

Juan de Mutanca en zijn kinderen

Juan werd geboren in of kort na 1573; zijn meter Maria Pardo maakte immers vanaf dat jaar deel uit van de familie door haar huwelijk met Ferdinand de Matanca. Juan kreeg van Maria Pardo na haar overlijden in 1597 een som geld om een juweel te laten maken *thaerder memorie*.¹²⁴

In 1597 kreeg hij van zijn vader volmacht om enkele handelstransacties uit te voeren. In dat jaar verhandelde hij onder meer *quinze barilles de cochinille*. In 1598 gaf hij volmacht aan Antonio Gallo Salamanca te Antwerpen om er Octavio Spinola en Doria Grimaldi te vervolgen omdat ze weigerden 1.500 ducaten te betalen. Hiervoor bestonden nochtans wisselbrieven op naam van Sinibaldi Fresco te Madrid en Gianbatista Justiniano te Sevilla. In 1598 werd Juan lid van de confrérie van Sint-Cecilia en Sint-Barbara in het Brugse augustijnenklooster.¹²⁵

In 1598 kreeg hij volmacht om zijn vader te vervangen in Brussel als executeur-testamentair van Francisco de Soria. Eens in Brussel gaf hij die functie door aan Melchior d'Espinosa. Nog in hetzelfde jaar schreef hij wisselbrieven uit voor Diego en Alonso de Sanbitores in Burgos. Op 7 februari 1600 volgde Juan zijn vader op aan het hoofd van de handelscompagnie en deed onder andere zaken met handelaars uit Rouen. Juan charterde zo vier schepen in Dieppe en Rouen om 150 balen *Sevilsche*

zoon van Silvester Pardo-Lopez. Catharina's vader, Gillis van Vlamyncpoorte, was heer van Frémicourt, een heerlijkheid die later overging naar de Pardo's; RAB, Oud notariaat, 444, f° 325; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, familiearchief Pedraza-Salamanca; KBB, ms. II, 3643: necrologium Annunciaten.

123 RAB, Oud notariaat, 444, f° 325; KBB, ms. II 3643, necrologium Annunciaten.

124 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 15415.

125 RAB, Oud notariaat, 432, f° 38 en 184, en 433, f° 92; E. COPPIETERS-STOCKHOVE, *art.cit.* Cochinilla is een rode verfstof.

wolle op te halen in de haven van San Lucar in Andalouisië. Hij gaf in 1601 volmacht aan Pieter Houcke uit Amsterdam om een lading lijnwaad na te trekken die Juan via een Rotterdams schip naar Bayonne verstuurd had en nooit ter bestemming was gekomen. In dat jaar dreef hij handel met Alonso Dias Aguilar in Madrid en met Alonso de Sambitores in Burgos. Hij exporteerde onder andere *sargos* van Ieper en Rijsel, *lenseria* van Kortrijk, en *liensos* van Gent naar Sevilla. Ten onrechte werd evenwel beslag gelegd op deze goederen *por orden de su Maj. se anembarjas muchos mercaderios tocantes a les rebelles y enemijos de su dicto Maj.* Juan moest volmacht geven aan Pedro Cereso-Pardo te Sevilla om de situatie recht te zetten. In Sevilla was Adolf Breydel Juan's agent. Eveneens in 1602 kreeg Juan volmacht van Diego Pardo-Cisneros uit Rijsel om geld te recupereren van de verkoop van linnen in Fresne, Belle en Armentiers. Van de schepenen van Calais verkreeg Juan een bewijs dat hij Rijsels lijnwaad via de haven van Calais had verstuurd naar Fernando Peralta te Sevilla.¹²⁶

Op 13 december 1603 trouwde Juan de Matanca te Kortrijk met Magdalena Diana Damandt, dochter van Franciscus Damandt en Louise de Siclers, die in 1574 in Gent waren gehuwd. Franciscus was de toenmalige hoogbaljuw van Kortrijk en wapenheraut van de Orde van het Gulden Vlies. In die hoedanigheid ondertekende hij akten of brieven niet met zijn naam, maar wel met *Toison d'Or*. Hij was verwant met Viglius van Aytta en met de families Triest en Turn und Tassis.¹²⁷

Juan kocht in 1605 het goed *Bloemendale* te Sint-Andries. Dit allodiaal goed bestond uit *een huys van playsance met appendenten ende dependenten met neerhof, huizingen, schuur, stallen en andere edifiçiën, groot 39 gemeten, gelegen in het ambacht van Straten*.¹²⁸

In juni 1606 besteedde de Bogardenschool voor zes jaar een kind bij Juan. In 1608 en in 1609 was hij te Brugge opnieuw de gevolmachtig-

126 RAB, Oud notariaat, 433, f° 119 en 160; 435, f° 36 en 234; 436, f° 8 en 93; 444, f° 425. Diego Pardo Cisneros was koopman te Rijsel; Pedro Cereso-Pardo was een zoon van Pedro Cereso en Maria Pardo.

127 RAK, Familiearchief van der Gracht d'Eeghem, 67 en 68; Ch. MUSSELY, *Inventaire des archives de la ville de Courtrai*, Kortrijk, 1858, II, p. 174. Inzake de familie Damandt, zie F. DE RYCKMAN DE BETZ en F. DE JONGHE D'ARDOYE, "Armorial et biographies des chanceliers de Brabant", in *Recueil des Tablettes de Brabant*, Hombeck, 1957.

128 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 8167 (staat van Jan Baptist de Villegas); RAB, Oud notariaat, 440, f° 166, en 441, f° 43; H. SOLY, *arr.cit.*

de voor Diego Pardo-Cisneros. Maria Yanez, weduwe van Juan de la Pena, verklaarde in 1609 dat Juan nog 1.000 gulden schuldig was aan haar zoon Juan Castro de la Pena, administrateur van de goederen van Ambrosio de Cisneros.¹²⁹

Juan werd ook enkele malen *deputado* en in 1599 en 1601 consul van de Spaanse handelsnatie. Hij begeleidde op 3 januari 1611 Guillaume Michiels, de Brugse stadspensionaris, naar Brussel om er te onderhandelen over de rechtspositie van de Spaanse deze natie. Aan de orde was het behoud van de wolstapel te Brugge tegen een verzoek van Rijkselse handelaars in. Hij kreeg daarvoor naderhand van de stad Brugge een zilveren schotel waarin de wapens van de stad waren gegraveerd. Op 10 november 1612 verkocht Juan de *Palinczate*. Blijkbaar had hij financiële moeilijkheden want in november 1613 werd er beslag gelegd op zijn deel van de huizen in de Naaldenstraat omwille van enkele niet betaalde renten.¹³⁰ Volgens het necrologium van het annunciatenklooster in Brugge was hij kort tevoren, op 27 oktober 1613, overleden. Postuum werd van hem nog een kind gedoopt te Kortrijk, namelijk Silvester op 15 januari 1614.¹³¹

Magdalena Diana Damandt besloot zich terug te trekken in de Spermalieabdij in Brugge, waar haar schoonzuster Maria religieuze was. In deze abdij regelde ze op 7 februari 1618 met notaris Remi Rommel de verdeling met haar kinderen. Op dat ogenblik was Diana's bruidschat aan het klooster nog niet geregeld: *et comme le cloistre de Spermaille en Bruges n'est encore satisfait de la rente de 800 florins donnez et promis par la mère de la comparante*.¹³²

In 1621 werd Juans wezerijakte opgesteld voor de schepenen van stad Kortrijk. Juste Damandt, broer van Magdalena Diana Damandt, trad op als voogd. Alle wezen kregen een som van 750 pond. Verder kwamen de wezen diverse gronden toe, onder andere de hofstede *Ten*

129 L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Inventaire diplomatique des archives de l'ancienne école Bogarde à Bruges*, Brugge, 1899, p. 1127; RAB, Oud notariaat, 444, f° 283.

130 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Libro de ayuntamientos generales (1595-1608); H. CASADA ALONSO, *art.cit.*; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Cartulaire de l'ancien consulat d'Espagne*, Brugge, 1902, p. 572; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes de la Prévôté de Bruges*, Brussel, 1887, p. 94; RAB, Oud notariaat, 447; SAB, Registers van zestendelen, Sint-Niklaas, f° 168.

131 KBB, ms. II 3643: necrologium Annunciaten; RAK, Parochieregisters Kortrijk.

132 RAK, Stad Kortrijk, Staten van goed, reg 71: Jonghen Bouck, f° 2v°; RAB, Oud notariaat, 390.

Camerspitte in Hulste, met een oppervlakte van 7 bunder en een geschatte waarde van 4.515 gulden. Verder waren er nog gronden in Bazel, Steenhuize en Hove bij Edingen, telkens komend van de zijde van de Damandts en de Siclers. Van de zijde van Juan de Matanca werd enkel de opbrengst van verkoop van lijnwaad vermeld: een povere 33 gulden.¹³³

Magdalena Diana Damandt overleed volgens het necrologium van de Spermalicabdij op 1 april; het jaar is niet bekend.¹³⁴

Uit de wezerijakte van Juan kunnen we afleiden dat er in 1620 vier zonen in leven waren.

Nicolas Carolus de Matanca

Nicolas werd geboren omstreeks 1605. Als eerstgeborene had hij recht op de inkomsten van het goed *Ten Camerspitte* in Hulste. Na het overlijden van zijn vader werd er door zijn moeder een onkostennota ingebracht voor twee jaar tafelkosten van Nicolas, tot halfweg 1618.¹³⁵

Nicolas verbleef op latere leeftijd in Spanje in de omgeving van zijn oom, kanunnik Francisco de Matanca. In Francisco's testament uit 1630 werd Nicolas goed bedeed: hij kreeg niet alleen 200 dukaten *por lo bien que mi a asistido*, maar ook de achterstallige renten op een *juro* van 30.000 maravedis en het achterstallig loon dat Peter Guns en andere Vlamingen Francisco schuldig waren voor raadgevend werk in verband met het graven van een kanaal van Sevilla naar Cordoba. Bovendien kreeg Nicolas al de roerende goederen van zijn oom. Hij is waarschijnlijk overleden vóór 1654, vermits hij niet meer wordt vermeld in het testament van zijn tante Judoca.¹³⁶

133 Juste Damandt, heer van Nazareth en heer van Diestvelt (bij Hulste), hoogbaljuw van de stad en kasselrij Kortrijk; RAK, Stad Kortrijk, Weeskamer, reg. 71, f° 2v°.

134 RAB, Oud Kerkarchief, 478, necrologium van Spermalie.

135 RAK, Stad Kortrijk, Staten van goed, reg. 71, f° 2v°.

136 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, familiearchief Pedraza-Salamanca. Een zekere Pierre Goins wordt vermeld bij M. VAN DURME, *o.c.*

Franciscus de Matanca

Franciscus werd geboren rond 1607. Na het overlijden van zijn vader waren er voor Franciscus tafelkosten bij zijn moeder tot halfweg 1618 en bij Judoca de Matanca tot halfweg 1620.

In 1630 werd hij vermeld als *soldado*. Hij verbleef vermoedelijk in de Nederlanden en had kosten voor een wapenuitrusting als *cavalero*. Hij werd door Juans broer Francisco in 1630 bedeed met 50 dukaten. Dezelfde Francisco vroeg in zijn testament, opgesteld in 1630, dat Silvester de Matanca, heer van Tillegem, aan Franciscus 400 reales zou betalen als vergoeding voor de interventies die hij, kanunnik Francisco de Matanca, ten gunste van Silvester had gedaan. Franciscus wordt niet meer vermeld in 1654.¹³⁷

Johannes de Matanca

Johannes werd geboren in 1609. Na het overlijden van zijn vader verbleef hij twee jaar, tot halfweg 1617, bij zijn tante, *vrouwe van Bettencourt*. Nadien verbleef hij tot halfweg 1620 bij *vrouwe van Groenyngh*e en waren er tafelkosten te Manicourt.¹³⁸

Johannes trad op 21 februari 1627 bij de kapucijnen in en werd geprofest op 22 februari 1628. Zijn kloosternaam was Donatianus van Brugge. Johannes' oom Franciscus de Astudillo was provinciaal van de minderbroedersorde in Vlaanderen geweest en zijn grootvader Franciscus Damandt had in 1611 de eerste steen gelegd van de Kortrijkse kapucijnenkerk.

Op 15 april 1631 werd Johannes tot subdiaken gewijd in Brussel; op 18 september 1632 tot diaken, op 17 december 1633 tot priester.

137 RAK, Stad Kortrijk, Staten van goed, reg. 71; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, familiearchief Pedraza-Salamanca.

138 RAK, Stad Kortrijk, Staten van goed, reg. 71. Met "Mevrouwe van Groeninghe" wordt de abdis van de cisterciënzerinnenabdij Groeninge in Kortrijk bedoeld. Een medezuster was Florence de Crombrugge, zuster van Jean de Crombrugge, gehuwd met Louise Damandt, zuster van Magdalena Damandt: zie F. VAN DE PUTTE, *Speculum Beatae Mariae Virginis ou Chronique et Cartulaire de l'abbaye de Groeninghe à Courtrai*, Brugge, 1872.

In 1638 schreven geneesheren hem een waterkuur voor. Uit schrik dat de paters in Spa omgang zouden hebben met vrouwen of zouden gokken, kregen ze de kuur in hun klooster. Hoogstens kon een tijdelijk verblijf in de kloosters van Sint-Truiden of Hasselt worden toegestaan voor de duur van de kuur.

Vanaf 1640 behoorde hij tot de jurisdictie Gent en van 1645 tot 1648 verbleef hij in het klooster te Kortrijk. Kapucijnen dienden op gezette tijden van klooster te veranderen om zakelijke belangen of relationele banden met de lokale bevolking geen kans te geven.

Vanaf 1651 viel Johannes onder de jurisdictie Brugge. Hij verbleef vanaf dan in het klooster van Oostende en werd er in 1654 tot *discreet* gekozen. In die functie oefende hij, samen met de gardiaan van het klooster, stemrecht uit op het provinciaal kapittel van de orde. Door het *definitorium* van de orde werd hij in 1654 aangesteld tot gardiaan (of overste) van het klooster van Oostende; hij bleef aan het hoofd van het klooster tot 1657. Van zijn tante Judoca erfde hij in 1654 het schilderdij met *al de beeldekens en reliquien*. Een *Donatiaan van Brugge* was gardiaan van het klooster van Sint-Truiden van 1657 tot 1660.

Van 1663 tot 1664 was Johannes vicaris (of plaatsvervanger van de gardiaan) in het klooster van Kortrijk; van 1665 tot 1668 gardiaan in het klooster van Ieper. Hij verbleef opnieuw in Kortrijk van 1668 tot 1669. Op 9 april 1675 overleed hij in het klooster te Brugge. Dat hij zijn laatste jaren mocht doorbrengen in het klooster van zijn geboortestad was een uitzonderlijke gunst vanwege zijn orde.¹³⁹

Carolus Philippus de Matanca

Hij werd gedoopt in de Sint-Donaaskerk op 9 augustus 1612. Zijn peter was Karel Filips de Rodoan, bisschop van Brugge. Hij overleed vóór 7 februari 1618.¹⁴⁰

139 SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Familiearchief Pedraza-Salamanca; J. RAES (Pater Hildebrand), *o.c.*

140 SAB, Parochieregisters Brugge. François Damandt, grootvader van de dopeling, was getuige tijdens het informatieronde die in oktober 1598 de benoeming voorafging van Karel Filips de Rodoan tot bisschop van Middelburg. Beide mannen hadden elkaar 25 jaar vroeger leren kennen te Gent (M. CLOET, *o.c.*).

Silvester de Matanca

Hij werd gedoopt te Kortrijk op 15 januari 1614. In 1630 werd hij in het testament van zijn oom Francisco bedacht met een som van 50 dukaten.

Op 22 december 1653 verbleef hij in Milaan, dat toen Spaans bezit was. Hij ondertekende een procuratie waarin hij volmacht gaf aan zijn neef Ghyselbrecht François de Crombrugge de Loorynghe om in zijn naam op te treden als universeel erfgenaam van zijn tante Josina de Matanca, overleden te Brugge op 30 mei 1654. Enkele maanden later, op 12 oktober 1654, kwam Gilbert van Crombrugge een koffer ophalen bij de uitvoerder van het testament, Josine de Cuellar. De inhoud ervan bestond uit gouden en zilveren munten met een waarde van 124 pond, enkele zilveren lepels en vorken, en verder fluwijnen, servetten en *ammelaeckens*.¹⁴¹

(Filips-) Silvester de Matanca en zijn kinderen

Silvester, geboren tussen 7 augustus 1580 en 8 februari 1581, werd op 23 december 1602 meerderjarig verklaard. De heerlijkheid Tillegem, en Edewalle, Ten Walle, Herzele en talrijke andere kleinere lenen werden in 1597 op zijn naam verheven na het overlijden van zijn broer Johannes.

In 1606 werd Silvester een eerste maal vermeld in de verslagen van de Spaanse handelsnatie: op 21 februari van dat jaar werd hij verkozen tot *deputado* samen met zijn neef Juan de Matanca-Astudillo. In 1614 was Silvester in Kortrijk peter bij de doop van zijn neef Silvester, de postuum geboren zoon van Juan de Matanca-Astudillo.¹⁴²

141 RAK, Parochieregisters Kortrijk; RAB, Oorkonden met blauw nummer, 5590; SAB, Archief van de Spaanse handelsnatie, Familiearchief Pedraza-Salamanca en Familiearchief Salamanca. Gyselbrecht van Crombrugge, geboren in 1618 als zoon van Jean de Crombrugge en Louise Damandt (zuster van Magdalena Damandt), trouwde in 1644 met Maria del Rio, overleed in 1675 en werd begraven te Kortrijk. Hij was hoogpointer van de kasselrij Kortrijk.

142 RAB, Oud notariaat 439, f° 215; 446, f° 203 (dd. 24 oktober 1611): hier zou Silvester op dat ogenblik 47 jaar oud zijn; SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, Libro de ayuntamientos generales, 1595-1608, f° 49; SAK, Parochieregisters Kortrijk.

Op 16 maart 1615 verzocht Silvester de schepenen van de stad Brugge om te mogen vervreemden *van sijne civilitteyt* en enkele dagen later werd hij vrijlaat in Snellegem. Hij wenste in de stad Brugge wel zijn privileges te behouden: vrijdom van stadslasten, van wacht en van logement. Hoe langer hoe meer Brugse koopliedenfamilies opteerden voor een renteniersbestaan. Via huwelijken haalden ze de banden met de gevestigde patriciërsfamilies aan en ambiëerden ze schepenenambten. Hun streven naar verheffing in de adelstand was in de Spaanse Nederlanden ook niet verenigbaar met verdere activiteiten als handelaar.¹⁴³

Op 23 mei 1615 trouwde Silvester met Isabella de Rodoan, dochter van Filips, heer van Beerlegem (Munkzwalm) en oud-burgemeester van Brussel. Filips was een zoon van Louis, heer van Doncour en Beerlegem en hotelmeester van Anne de Lorraine. Isabella's moeder was Maximilienne de Bourgogne, achterkleindochter van Jean de Bourgogne, bastaardzoon van de hertog van Bourgondië Jan zonder Vrees, en Agnes de Croÿ. Isabella's oom, Karel Filips de Rodoan, was bisschop van Brugge. Isabella bracht diverse stukken grond in, onder andere 30 bunder te Kestergat en 5 bunder te Gaasbeek. Het huwelijkscontract werd te Brugge opgesteld op 16 november 1614. Als getuige was Antoine Triest aanwezig, Isabella's *heerrooms broeder*. Op dezelfde dag had Isabelle de Rodoan procuratie gegeven om te kunnen vervreemden van het poorterschap te Gent. In 1618 gaf het koppel volmacht om een achtste deel van een hofstede te Melle te verkopen. Deze hofstede hadden ze geërfd van Karel Filips de Rodoan in 1616. Silvester had zich, samen met de heer van Bysen, borg gesteld voor het uitvoeren van het testament van Karel Filips de Rodoan. De afhandeling duurde hem te lang en hij verklaarde *vande zelve zijne bortocht gheerne ontslaghen* te worden.¹⁴⁴

143 SAB, Archief van de Spaanse Handelsnaties, diverse; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes du Bourg de Bruges*, Brussel, 1883; RAB, Brugse Vrije, reg. 16619, f° 188: hier wordt als datum 23 mei 1615 opgegeven.

144 Huwelijksdatum met verwijzing naar de gegevens van Van Coppenolle bij K. SLABINCK en G. FRANCHOO, "De Wagenmakerij", in *Brugs Ommeland*, 12 (1972), p. 121; J. DE AZEVEDO *Généalogie de la famille Vander Noot*, geeft als huwelijksdatum het jaar 1614 op, mogelijk gebaseerd op het huwelijkscontract. X. DE GHELLINCK VAERNEWIJCK, "Familles originaires de France fixées dans nos provinces: les de Rodoan", in *Le Parchemin*, 1981 en M. CLOET, o.c. A. DE SCHREVEL, *Geschiedkundige schets van Edewalle*, Klerken, 1971: Filips de Matanca, "burgemeester van Brussel in 1590" wordt hier verward met Filips de

In 1617 werd Silvester schepen van het Brugse Vrije voor het Westkwartier, functie die hij behield tot aan zijn overlijden. Bovendien werd hij verkozen tot burgemeester van het Westkwartier in de jaren 1623-1624, 1626-1627, 1629-1631 en 1634-1636. Van 18 december 1617 tot 23 januari 1618 verbleef hij te Gent om er als schepen deel te nemen aan gesprekken over de privileges van het Brugse Vrije. Van 23 september tot 23 oktober 1619 was hij te Brussel om over dezelfde zaak te onderhandelen.¹⁴⁵ In 1634, een jaar dat in Brugge bekend stond als het heksenjaar, heeft hij als schepen de ondervraging en het verdere proces van de 70-jarige heks Barbele De Cock van dichtbij gevolgd. In die jaren was men blijkbaar bevreesd voor beheksing: in 1627 had de Brugse bisschop toelating gegeven aan de prior van de Augustijnen om het huis van de heer van Tillegem te exorciseren.¹⁴⁶

In 1623 bekam hij open brieven van ridderschap. Deze werden uitgeschreven door koning Filips IV te Madrid op 10 april 1623 op voordracht van aartshertogin Isabella. In de motivatie werd gesteld dat Silvester afstamde van *parents nobles de la maison de Matanca en notre royaume de Castille*, dat familieleden hoge ambten hadden bekleed, dat zijn vader weerstand had geboden aan de calvinisten en dat zijn vader en grootvader adellijke allianties hadden aangegaan. Zijn neef Francisco de Matanca, kanunnik in Madrid, speelde een belangrijke rol in het bekomen van deze brieven van ridderschap.¹⁴⁷

Rodoan; G. SIRJEAN, *Encyclopédie généalogique des maisons souverains du monde, 2e partie, Branches cadettes*, IX en X, 1964-1965. RAB, Oud notariaat, 390, en BAB, B 253; Karel Filips de Rodoan; de heer van Biese is Jan Baptist de Rodoan, broer van Karel Filips de Rodoan.

145 RAB, Brugse Vrije, reg. 631; SAB, Private oorkonden, 2de reeks, 661, 688, 189 en 762; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes du Franc de Bruges*, Brussel, 1879, deel 1, p. 382 en 388.

146 Barbele de Cock woonde in Slijpe. Ze hield zich bezig met *meesteren* en was gevraagd om bloedzuigers te zetten bij een vrouw uit de omgeving. Die bloedlating was voorgeschreven geweest door een dokter. De behandelde vrouw was evenwel kort daarop ziek geworden en ze vertelde rond dat Barbele haar betoverd had. Dit, samen met nog enkele andere feiten, was voldoende om haar te veroordelen *mette viere alvooren ghewoelt sijnde*. Zie G. VAN DE PITTE, "Van Heksen en de boze vijand", in *Rond de Poldertorens*, 26 (1984), p. 51 (ghewoelt = gewurgd); BAB, Acta van de bisschoppen, B 14, f° 25; W. GIRALDO, o.c.

147 RAG, Raad van Vlaanderen, 11783; J. LE ROUX, *Recueil de la noblesse de Bourgogne, Limbourg, Luxembourg,...*, Rijsel, 1715; J. DE VEGIANO, *Nobiliaire des Pays-Bas et du comté de Bourgogne*, Leuven, 1760; E. D'HANE-STEENHUYSE,

In de volgende jaren hield Silvester zich bezig met zakelijke transacties. In 1625 vestigde hij een rente van 2 ponden op het huis *Hof van Gistel* ten voordele van het Sint-Claraklooster en kocht hij één negende van het huis *Het Ey* van de gebroeders van Oss. In 1634 verpachtte hij de molen van Tillegem voor zes jaar aan Joos Dheeschere.¹⁴⁸ Silvester de Matanca en Isabelle de Rodoan schonken aan de kerk van Sint-Michiels een preekstoel waarin de 16 kwartieren van beide families verwerkt waren. Silvester verkocht het huis *Het Ey* op 15 september 1636.¹⁴⁹

Silvester overleed op 28 augustus 1638 en Isabella de Rodoan op 17 december 1638. Zij schonk ondermeer honderd gulden aan de ongeschoeide karmelieten in Brugge voor het maken van een Mariabeeld. Jan de Croeser, gehuwd met Isabella's zuster Catherine de Rodoan, werd voogd over de kinderen. Silvesters zuster Clara regelde het sterfhuis en bracht een afzonderlijke staat in met de tafelposten van Silvesters kinderen. Bovendien bracht Clara een rekening in voor het schilderen van het wapen door Louis De Vriendt.¹⁵⁰

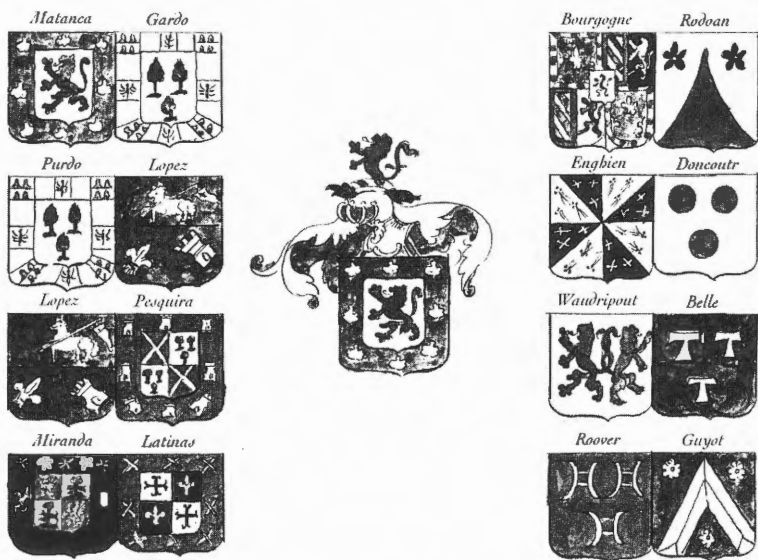
Er waren vijf kinderen.

Liste de la noblesse titrée avant 1793, Brussel, 1873; W. STEVENS, *Analytische inventaris van het Familiefonds de Thibault de Boesinghe*, Knesselare, 1991, III, p. 123; E. VANDEN BUSSCHE, "Réminiscences à propos des récents procès de noblesse", in *La Flandre*, 16 (1885), p. 91; SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, Familiearchief, Pedraza-Salamanca.

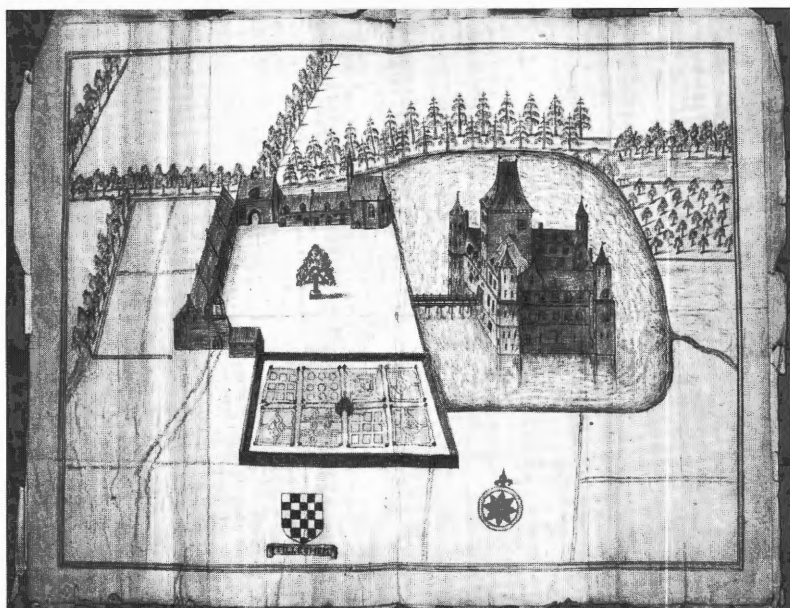
148 SAB, Registers van de zestendelen, Sint-Niklaas, f° 178; G. FRANCHOO, *Het Keizer- en Koninklijk Guild van St.-Sebastiaan te St.-Michiels*, St.-Andries, 1964, p. 107.

149 A. MERGHELYNCK, *Épitaphes nobles et patriciennes des églises de St.-André, Oostcamp, Beernem et St.-Georges près de Bruges*, Brugge, 1878 : deze kwartieren kloppen niet volledig waarbij de familie de Poix om een onbekende reden werd vervangen door Doncourt; W. EECKEMAN, *Graf- en gedenkschriften St.-Michiels te Brugge-St.-Michiels*, Brugge, 1983; SAB, Registers van de zestendelen, Sint-Niklaas, f° 178.

150 RAB, Brugse Vrije, Registers, 631 en 16847; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 19001. Jan de Croeser, geboren 8 sep 1582 was heer van Audincthun, Denebreucq en Requelingien en deed als kavaleriekapitein mee aan het Beleg van Oostende. Hij werd ridder in 1626 en overleed in 1650. Hij trouwde met Catharina de Rodoan (huwelijkscontract te Brussel op 20 december 1612).

16 kwartieren van Silvester de Matanca en Isabella de Rodoan, op de preekstoel in de parochiekerk van Sint-Michiels (Brugge, Openbare Bibliotheek, ms. 449 IV, p. 161)

Tillegem: kasteel en neerhof, ca. 1641 (Brugge, Rijksarchief)

Karel Filips de Matanca (1616-vóór februari 1669)

Over deze oudste zoon wordt verder gehandeld.

Margaretha Isabella de Matanca

Margaretha werd gedoopt in de Brugse Sint-Donaaskerk op 23 maart 1621. Haar meter was *domina de Ouweghem*. Na het overlijden van haar ouders verbleef ze bij haar tante Clara, van 6 maart 1639 tot oktober 1640.¹⁵¹

Margaretha was nog minderjarig toen ze op 9 oktober 1640 trouwde met haar schoonbroer Robert Reyngoudt, broer van Helena, echtgenote van Margaretha's broer Karel Filips de Matanca. Robert was kapitein in het Spaans leger en was zo misschien een vroegere strijdmakker geweest van Karel Filips. Alleszins was Margaretha Isabella zwanger voor het aangaan van het huwelijk en het koppel deed er alles aan om niet te moeten trouwen na het klassiek afroepen van de drie bannen *omme teviteren de apparente opspraecke ende andere inconvenienten*. Tussen 1 en 9 oktober 1640 was het dan ook een komen en gaan naar het bisdom om de noodzakelijke dispensatie te bekomen. Toen ze op 9 oktober 1640 de toelating hadden bekomen, trouwden ze nog dezelfde dag in de Brugse Sint-Jacobskerk. Van de zijde van de familie Matanca waren geen getuigen aanwezig. Robert Reyngoudt vervreemde van zijn keurbroederschap van Sint-Winoksbergen op 20 december 1640 en hij werd Snellegemlaat op 9 februari 1641.¹⁵²

151 SAB, Parochieregisters Brugge. "Domina de Ouweghem" was waarschijnlijk lid van de familie Triest. Antoon Triest was geboren te Ouwegem (bij Oudenaarde) in 1576; "domina de Ouweghem" zou Marguerite de Malegheer kunnen geweest zijn, gehuwd met Nicolas Triest, broer van Anthonius Triest. Bij het opstellen van het huwelijkscontract tussen Silvester de Matanca en Isabelle de Rodoan was Anthonius Triest getuige voor Isabella en werd er omschreven als "haar heerooms broeder". De juiste familierelatie(?) hebben we niet kunnen achterhalen. RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 19001.

152 SAB, Parochieregisters Brugge. F. VAN DYCKE, *o.c.*, noemt hem Albert Reyngoudt. BAB, Acta van de bisschoppen, B 21, 1 oktober 1640- 9 oktober 1640; RAB, Brugse Vrije, reg. 16622, f° 52v.

Het koppel kreeg zeven kinderen tussen 1640 en 1663. Ze woon- den in het *Hof van Gistel* in de Naaldenstraat. Robert was ondertussen beleend met het leen van 4 gemeten *Het Walleken* in Sint-Kruis. Het gezin was ook nog in het bezit van twee hofsteden in Lichtervelde en Koekelare *bij vercavelinghe jegghens enighe renten op de stad van Duynkercken*. Toch hadden ze het niet te breed want ze moesten hypo- theken leggen op hun bezittingen. In de jaren 1644 tot 1647 werd verschillende keren beslag gelegd op het *Hof van Gistel*, en ook om- streeks 1665 konden enkele renten niet meer worden betaald.¹⁵³

Robert overleed op 22 mei 1668 en de begrafenisplechtigheid vond plaats in de Sint-Gilliskerk. Hij werd begraven in de kerk van de ongeschoeide karmelietessen, waar zijn schoonzus Philipotte religieu- ze was geweest.¹⁵⁴

Margaretha kreeg na het overlijden van haar zus Ferdinande bij de *uytgrootinghe* van het sterfhuis op 14 september 1669 diverse stukken grond in het Kestergatveld in Henegouwen (afkomstig van haar moeder Isabelle de Rodoan). Aan dit sterf huis zaten heel wat schulden vast zodat ze niet kon *proffycteren* van deze gronden en zelfs *supporteren de kosten van een expres voyage om alles met de crediteuren te adjusteren*. Ze erfde van haar zuster ook nog een stuk grond in Dudzele, en even vlug werd ook hierop beslag gelegd.

Na het overlijden van Maximiliaan van Oss in 1671 erfde ze enkele stukken grond in het Land van Waas en ook verschillende renten, o.a. op de Impost van Vlaanderen, op de maalterij in het Kwartier van Gent, op de Berg van Barmhartigheid in Gent, op het gedelf Plassendale-Brugge, etc... Er was ook nog de helft van twee *juros* van elk 50.000 *maravedis* op de tollén van Valladolid en op de *salinen* van Oud-Castilië. De ontvang- sten ervan werden verzorgd door een ver familielid, jonker Louis de Pedraza, gouverneur van La Moraleza. Van Maximiliaan erfde ze ook nog de helft van 18 gemeten grond medegaand met het leen *Het Walleken* in Sint-Kruis. Dit stuk grond was belast met 9 pond per jaar voor de funda- tie van de Matanca-kapel in de Sint-Donaaskerk.¹⁵⁵ Blijkbaar gingen de

153 J. GAILLIARD, *o.c.*, noemt hem heer van "Wallegem". RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 11126; SAB, Registers van de zestendelen, Sint-Niklaaszestendeel, f° 178; RAB, Brugse Vrije, reg. 16085, f° 225v; SAB, Klerken van de vierschaar, 510, f° 53.

154 SAB, Parochieregisters Brugge.

155 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 11126; RAB, Brugse Vrije, reg.

zaken daarop iets beter want op 19 juli 1672 kocht douairière Margaretha de Matanca een huis aan de noordzijde van het Walplein in Bruggge, waar ze vanaf dan ging wonen. Uit de inventaris van het huisraad spreekt een een hoge welstand.

Margaretha Isabella werd in 1673 meter bij de doop van haar achterneef Franciscus Donatianus de Matanca. Ze overleed op 13 februari 1680 en werd begraven naast haar man Robert Reyngoudt. Haar *dienstmaerte* moest nog 83 ponden krijgen na Margaretha's overlijden en een zekere Jacques Van der Meersch eiste nog 4 ponden voor de levering van was op de begrafenis van Robert Reyngoudt twaalf jaar(!) tevoren. Na Margaretha's overlijden werden enkele renten verkocht om de filosofiestudies van haar zoon Sebastiaan in Douai te betalen.¹⁵⁶

Haar oudste zoon, Franciscus, ruilde in 1674 het laatschap van Snellegem in voor het poorterschap van Brugge en werd er schepen. Hij overleed als heer van *Wallekens* in 1724. Een andere zoon, Laurent, werd abt van de Ename-abdij en was ambtshalve lid van de Staten van Vlaanderen. In de verarmde Ename-abdij leefde hij voortdurend in conflict met de monniken omwille van zijn *grand train de vie*. Laurent overleed op 4 september 1734. Een dochter, Theresia Reyngoudt huwde met Andries Verreycken, broer van Catharina Verreycken, die huwde met Jacob de Matanca.¹⁵⁷

Philippote Constance de Matanca

Op 4 juni 1622 werd ze als Constantia Philippa gedoopt in de Sint-Donaaskerk. Haar peter was Filips Triest; haar meter Constantia van Schore. Na het overlijden van haar ouders verbleef ze bij haar tante Clara van 6 maart 1639 tot 12 oktober 1642. In 1643 woonde

16085, f° 225v: "...omme bij den arrestant daer anne te verhaelen eerst lossynghe ofte suffisant beset van eene rente van 20 ponden". Louis de Pedraza is de zoon van Louis de Pedraza en Clara de Cuellar-Salamanca, zuster van Josine de Cuellar.

156 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 10438 en 11126 en 4de reeks, 541; RAB, Brugse Vrije, reg. 16495, f° 176. Huisraad in het huis aan het Walplein: "2 zilveren kandelaars, 8 zilveren lepels en vorken, een diamanten ring, 24 servetten, 6 schone lakens, 7 paar slaaplakens, 8 paar fluwijnen, 5 tapisserieën, 7 stoelen, etc..."

157 RAB, Brugse Vrije, reg. 569; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 8239; L. MILIS, "Abbaye de Saint Sauveur à Enaeme", in *Monasticon Belge*, Luik, 1977.

ze opnieuw in Tillegem en vereffende er de rekeningen van het sterfhuis van haar tante Clara, overleden in 1642. In 1643 werd Philippote meter bij de doop van haar neef Karel Filips.¹⁵⁸

Op 25 januari 1644 werd Philippote geprofest bij de ongeschoeide karmelietessen te Brugge en kreeg ze als kloosternaam Constance Therese de la Croix. De ongeschoeide karmelietessen (ook discalciatessen of theresianen) waren in de 16de eeuw als een afzonderlijke tak van de karmelietenorde ontstaan vanuit een streven naar een striktere toepassing van de orderegel. Het Brugse klooster betrok in 1632 het *Hof van Fiennes* in de Naaldenstraat.¹⁵⁹

Als bruidschat zorgde Philipotte voor een jaarlijkse rente van 400 guldens, op een totaal kapitaal van 6.400 guldens, op de Imposten van Vlaanderen in het Kwartier van Brugge. Haar broer Karel Filips schonk haar bovendien een lijfrente van honderd guldens *au regard de certaines parties meubles qu'il a recuee de la dicte damoiselle*. Deze lijfrente werd geïnd tot en met januari 1655, zodat het waarschijnlijk is dat Philipotte rond die tijd is overleden. In 1681 eiste haar nicht Theresia Reyngoudt nog een gouden ketting en een som van 33 ponden *aen haer ghegeven ende gheiont bij Jo. Constance de Matanca overleden religieuze in het clooster van de discalciatessen binnen Brugge*.¹⁶⁰

158 SAB, Parochieregisters Brugge. Filips Triest, heer van Boulancy, broer van Anthonius Triest werd grootbaljuw van Kortrijk in 1627 en was gouverneur van Grevelingen in 1637. Constantia van Schore was misschien een dochter van Jan van Schore, heer van Morckhove en Rostunc, gehuwd met Isabeau Pardo. RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 18857 en 19001 (staat van Clara de Matanca).

159 RAB, Oud Kerkarchief, 366; M. RYCKAERT, *Brugge: historische stedenatlas van België*, Brussel, 1991, p. 199. De Thesianen waren gesticht door de Heilige Theresia de Avila. Had Philippote weet van de rol van haar ver familielid Ferdinand de Matanca bij het stichten van Theresia's Burgalees klooster? Pas later, in 1667, kochten de Thesianen een goed in de Ezelstraat en bouwden er een klooster. De kloosterkerk was in 1684 klaar (de huidige Louis Ryelandtzaal).

160 RAB, Oud Kerkarchief, reg. 366 en 363; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 11126.

Maria Barbara de Matanca

Maria Barbara werd gedoopt in de Sint-Donaaskerk op 13 maart 1624. Haar peter was kanunnik Jan Cereso en haar meter Marie Peralta, gehuwd met Jan Pardo. Ze moet vroeg overleden zijn.¹⁶¹

Ferdinande Josepha de Matanca

Ferdinande verbleef bij haar tante Clara van augustus 1640 tot juni 1642. In 1645 werd ze meter van haar neef Franciscus Mathias.¹⁶²

Ferdinande huwde op 27 juli 1647 in de Sint-Jacobskerk met Franciscus Taddei *dict de Cleves* na dispensatie te hebben bekomen van de Brugse bisschop. De getuigen waren Karel Filips de Matanca, Robert Reyngoudt en Jan de Croeser. Franciscus was de zoon van Karel Taddei *de Cleves*, sergeant-majoor in een regiment van tweeduidend Walen in dienst van don Andreo de Cantelmo, commandant van de forten rond Sluis. Karel was lid geweest van de Raad van Oorlog van de koning van Spanje en edelman van de kamer van de hertog van Neuburg-Beieren. Karel was de zoon van Bongeani Taddei, *gentilhomme de la maison du roi de France Henri IV* en van Anne van Kleef-Ravestein, een afstammeling van het koninklijk huis van Portugal.¹⁶³

Franciscus was ridder, kapitein van een compagnie van driehonderd man en heer van Bellicor in het hertogdom Firenze in Italië. Deze heerlijkheid bracht jaarlijks een vierhonderd pond op, afhankelijk

161 SAB, Parochieregisters Brugge. Jan Cereso, houder van de 28ste kanunnikenprebende van Sint-Donaas in Brugge sinds 13 december 1588, overleed op 15 juli 1631. Hij was de zoon van Pedro Cereso (+1566) en Maria Pardo. Maria Peralta was gehuwd met Jan Pardo, heer van Bilandrie, zoon van Jan Pardo (x Inghenieuwlant).

162 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 19001; SAB, Parochieregisters Brugge.

163 SAB, Parochieregisters Brugge; KBB, ms. 21757 (Marius Voet); SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, Diverse. Karel Taddei is geboren te Sint-Omaars, werd vrijlaat van het Brugse Vrije in 1624 en overleed in het voorjaar 1640. SAB, Staten van goed, 2de reeks, 16506; A. DE BEHAULT DE DORNON, *o.c.*, II, p. 397. De hertog van Neuburg is Wolfgang Willem von Wittelsbach, hertog van Neuburg en Juliers, paltsgraaf van de Rijn.

van de oogstopbrengsten. Franciscus was ook nog eigenaar van hofsteden te Zande en Ettelgem. Ferdinande zelf was eigenaar van een stuk van zeven gemeten, deel van een groter leen in Tillegem. Verder erfde ze helft van een hofstede in Dudzele bij het overlijden van haar tante Clara in 1642, een stuk beemd in het Kestergatveld in Henegouwen van haar moeder en delen van het *Hof van Gistel* in de Naaldenstraat van haar vader en van haar zus Philippote, toen deze religieuze werd in 1644. Het gezin woonde in een huis in de Witte Leertouwersstraat, dat in 1630 was aangekocht door Franciscus' vader. Ferdinande werd lid van de gilde van het Heilig Scapulier en van de gilde van Onze-Lieve-Vrouw.

Franciscus werd op 31 augustus 1650 peter van zijn neef Franciscus Reyngoudt. Hij was lid van het Brugs Sint-Sebastiaansgilde vanaf 1651 en werd in 1654 dismeester van de Onze-Lieve-Vrouwekerk.¹⁶⁴

Ferdinande bleef kinderloos, stelde op 11 juni 1668 haar testament op en overleed elf dagen later. Zij werd begraven in het Predikherenklooster. Op haar grafsteen werden haar kwartieren gebeiteld: Matanca, Pardo, Pardo, Pesquara, Rodoan, Bette, Bourgogne *à la marque en pointe*, en Ghien.¹⁶⁵

Onmiddellijk na de dood van Ferdinande legden de schepenen van het Brugse Vrije arrest op de helft van 24 gemeten grond in Dudzele, nagelaten aan Margaretha Isabella de Matanca. Dit arrest diende ter vereffening van de schulden van Ferdinandes sterfhuis. De verdeling tussen de erfgenamen had plaats op 23 november 1669.¹⁶⁶

Franciscus Taddei diende op 3 februari 1670 een aanvraag in om te vervreemden van zijn laatschap van het Brugse Vrije. Dit liet hem toe een nieuw huwelijk aan te gaan, met Maria Anna d'Hane, poor-

164 Belluca bij CH.POPLIMONT, *La Belgique Héraldique*, Parijs, 1866 en Bellonea bij J. DE SAINT GENOIS, *Monuments anciens essentiellement utiles à la France aux provinces de Hainault, Flandre,...*, Parijs, 1782. SAB, Parochieregisters Brugge; H. GODAR, *Histoire de la gilde des archers de Saint-Sébastien de la ville de Bruges*, Brugge, 1947. RAB, Notariaat Aerts, vol. 2; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 14378.

165 Brugge, Openbare Bibliotheek, Historisch Fonds (SBB), ms. 449, IV, p. 263; P. DE PUE (Pater Jordanus), *Geschiedenis van het Oud-Dominikanenklooster te Brugge, 1233-1796*, Leuven, 1981.

166 RAB, Brugse Vrije, reg. 16085, f° 225v; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 11126; Gent, Stadsarchief (SAG), Familiepapieren, n° 5933: Taddei.

teres van Gent en dochter van Sebastien d'Hane-Steenhuysse, heer van Welden. Ze trouwden in de Sint-Baafskerk op 4 februari 1670 en verbleven vanaf dan te Gent. Hij verkocht zijn huis in de Witte Leertouwerstraat in 1670, maar kocht later de arduinen sluitsteen met de familiewapens boven de ingang deur terug. Franciscus kreeg met zijn tweede vrouw twee kinderen. Hij overleed te Gent op 19 december 1673 maar werd begraven naast zijn eerste vrouw in de predikherenkerk te Brugge. In 1684 liet zijn weduwe voor hem een epitaaf oprichten in de kapel van de familie d'Hane in de Sint-Michielskerk te Gent. Zelf liet ze in haar testament weten dat ze naast haar man in de predikherenkerk te Brugge wenste begraven te worden.¹⁶⁷

Antoon de Matanca

Antoon, de jongste zoon, is geboren op 2 september 1628 en kreeg een nooddoop thuis. Zijn peter was Antoon Triest, bisschop van Gent. Op 18 september moest Antoon worden geëxorciseerd in de Sint-Donaaskerk.¹⁶⁸

Zijn tante Clara betaalde in 1641 de jaarkosten van de *maerte* van kanunnik Welf, waar *jonkheer Anthoonken* verbleef. Bij het overlijden van zijn vader stond Antoon onder voogdij van zijn oom Jan de Croeser, heer van Denenbreucq, gehuwd met Antoons tante Catharina de Rodoan. In 1644 werd Antoon lid van het Oudhof van de Sint-Jorisgilde. In 1645 werden de nagelaten leengoederen van

167 RAB, Brugse Vrije, reg. 569; CH. POPLIMONT, *La Belgique Héraldique*, Parijs, 1866, V, p. 187; A. DE BEHAULT DE DORNON, *o.c.*; PH. KERVIJN DE VOLKAERSBEKE, *Les églises à Gand*, Gent, 1857, II, p. 75; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 1650; RAB, Notariaat Thadeus Hano.

Te noteren valt dat Maria Walburga, een andere dochter van Sebastien d'Hane, in 1679 trouwde met Jean Taddei de Grouff d'Erckelens, zoon van Jean Guillaume de Grouff en Anna Cornelia Taddei de Cleves, zuster van François Taddei. Jean Taddei de Grouff werd later lid van de Raad van State en woonde in Mechelen. De relaties in deze familie zijn nogal complex, want de stiefmoeder van Franciscus Taddei de Cleves, Marie de Lannoye, was in een eerste huwelijk getrouwd geweest met Henri de Grouff, vader van Jean Guillaume de Grouff. A. DE BEHAULT DE DORNON, *o.c.*; A. DE LANNOY, "De Lannoy dit Maingoval", in *Le Parchemin*, 1974, p. 294; J. DE SAINT GENOIS, *o.c.*; J. BETHUNE, *Méreaux des familles Brugesises*, Brugge, 1890, p. 307.

168 SAB, Parochieregisters Brugge.

zijn vader geschat door Joos Verbiest en Louis de Bersaques. Antoon was samen met zijn broer Karel Filips mede-eigenaar van enkele gestruikte lenen. Karel Filips legde hiervan een rekening voor in 1646. Antoon werd heer van *Ter Walle*, etc... genoemd. Hij was peter bij de doop van zijn nicht Theresia Reyngoudt.¹⁶⁹

In het voorjaar van 1648 verbleef Antoon te Brussel. Hij logeerde er bij de weduwe van Anthonius Franciscus, *in zijn leven archier van zijne doorluchtige hoogheid de prins kardinaal infante*. Antoon werd evenwel ziek en liet op 24 maart de Brusselse notaris De Bleser aan zijn ziekbed verschijnen om zijn testament op te stellen. Hij wenste een jaargetijde te stichten in de kerk van Sint-Michiel en Sint-Goedele. Zijn begrafenis moest worden georganiseerd door zijn broer Karel Filips. Deze kreeg ook al *zijne peerden, wapenen, cleederen, ende juweelen*. De rest van zijn bezit werd verdeeld onder de broers en zussen met uitzondering van een jaar wedde voor zijn knecht en een som geld voor het maken van een juweel voor elk kind van Karel Filips. Antoon overleed te Brussel op 1 april 1648 op 19-jarige leeftijd. Dezelfde dag ging de begrafenisdienst door in de kerk van Sint-Michiel en Sint-Goedele in aanwezigheid van zijn broer Karel Filips en zijn schoonbroer Franciscus Taddei.¹⁷⁰

Op 10 december 1652 verscheen Karel Filips als executeur-testamentair van zijn broer Antoon voor de schepenen van de heerlijkheid Tillegem. Hij verklaarde dat Antoon begraven was in de Brusselse kathedraal en hij legde een rekening neer voor het kappen van de wapens in de grafsteen. Op 16 maart 1650 had Karel Filips een hofstede van 29 gemeten *De Valckenberghe* gekocht in Sint-Andries. Hierop vestigde hij in 1652 een rente van 3 ponden per jaar voor de fundatie van het eeuwig jaargetijde. Dit jaargetijde hield ondermeer in het uitdelen van 60 *prouwen* van elk 4 groten. Bijna vijftig jaar later, in 1697, gaf de bisschop van Brugge op verzoek van de toen voortdurend in geldnood verkerende familie toelating om deze fundatie te reduceren.¹⁷¹

169 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 11126, 18493 en 19001; RAB, Aanwinsten, 2560; A. VANHOUTRYVE, *De Brugse kruisbooggilde van St.-Joris*, Handzame, 1968.

170 SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, Diverse; ARA, Parochieregisters Brussel.

171 RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 32, f° 19v° en 32v°; G.F. TANGHE, *Parochieboek of beschrijving van Sint-Michiels*, Brugge, 1863, p. 14; BAB, Acta van

De vierde generatie of het verval:

Karel Filips de Matanca (1616-vóór februari 1669)

Karel Filips werd gedoopt in de Sint-Donaaskerk op 14 maart 1616. Peter was zijn grootoom Karel Filips de Rodoan, bisschop van Brugge. In 1620 trad ene Pieter Heye op als peter bij een dopeling in Sint-Michiels *nomine Caroli filii Domini de Tilleghem*.¹⁷²

In 1636 werd Karel Filips lid van het Oudhof van de Sint-Jorisgilde. In datzelfde jaar richtte hij een compagnie voetvolk op van tweehonderd man. Als kapitein aan het hoofd van zijn compagnie nam hij deel aan veldtochten en verbleef hij in garnizoenen. Bij het overlijden van zijn vader in 1638 erfde Karel Filips de titel van ridder en kwam hij in bezit van de heerlijkheden Tillegem, Edewalle, Ter Walle, Franselet en de ammanie van Dudzele. Ook leengoederen in de Brugse Polder in Lapscheure, het *Maegherleen* in Loppem, enkele gemeten in Lichtervelde en diverse renten en rekentienden kwamen hem toe. Kort na het overlijden van zijn vader verkocht hij het goed *Ter Linden* in de heerlijkheid Tillegem. De diverse inkomsten uit deze leengoederen en renten lieten toe om een meer dan comfortabel leven te leiden.¹⁷³

Hij trouwde omstreeks 1639 met Helena Reyngoudt. Zij was de dochter van Andries Reyngoudt, *capiteyn lieutenant van een compagnie ordinaire van mijn heere de graeve van Reucx*, en Elvire Gardin. Elvire overleed te Sint-Winoksbergen op 25 juni 1639. Zij bezat enkele gronden te Broekburg in de ammanie van *Craywick*, en onder meer de hofstede *Roose van Pitgam* te Pitgam. In 1640 werd Helena meter van een dopeling in Sint-Michiels. Een jaar later sloot Helena aan bij het Oudhof van de Sint-Jorisgilde te Brugge, Karel Filips bij de Sint-Sebastiaansgilde in Brugge. Karel Filips werd ook hoofdman van de Sint-Sebastiaansgilde te Sint-Michiels.¹⁷⁴

de bisschoppen, B 43, 4 februari 1697.

172 SAB, Parochieregisters Brugge en Sint-Michiels.

173 A. VANHOUTRYVE, *o.c.*; RAG, Raad van Vlaanderen, 11783; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, Iste reeks, 18493.

174 KBB, Fonds Merghelynck, 71 (d'Hondt-de Waepenaert), reg. 6, f° 170: de kwartieren Reyngoudt zouden de volgende zijn: Reyngoudt, Dubois, Fabricq, Caene, Gardens, Vespres, Bomaele, Bersaques; RAG, Raad van Vlaanderen, n° 11783;

Karel Filips, een verwoed jager met zowel honden als valken, werd in 1640 beschuldigd te hebben gejaagd op gronden van de Sint-Andriesabdij in Beisbroek. Vier jaar later volgde hiervoor een veroordeling in Gent. Dit belette niet dat hij later werd benoemd tot luitenant-baljuw van de jagerij in het Brugse Vrije.¹⁷⁵ In 1654 werd hij zelfs door Albert de Merode, *Grand Veneur et Haut Forestier de Flandre*, vanuit Brussel benoemd tot luitenant-generaal van de jagerij en de hoogforesterie in Vlaanderen.¹⁷⁶ Zo zien we hem op 23 juni 1662 optreden in Sint-Winoksbergen, waar hij een privilege ondertekende met de vastlegging van de de jachtrechten van de abt van de plaatselijke benedictijnenabdij. Eind 1660 verzocht hij als opperjachtmeester van Vlaanderen om een uitvoeringsbevel om de jacht- en visrechten te kunnen innen. Dit werd hem door koning Filips IV in januari 1661 toegestaan. Pieter Valentijn, in een vorig leven knecht van wijlen zijn broer Antoon, werd benoemd tot ontvanger van deze jachtrechten.¹⁷⁷

Tijdens de Dertigjarige Oorlog kwam er in 1635 onder impuls van kardinaal Richelieu een verbond tussen Frankrijk en de Verenigde Provinciën gericht op de verdeling van de Spaanse Nederlanden. In 1640 maakte het leger van de Staten van Holland zich op Brugge te beleggen. Om dit te voorkomen trokken Spaanse troepen hun kamp op in Sint-Michiels. Karel kon dat jaar geen inkomsten ontvangen in zijn heerlijkheid Tillegem, omdat *de beesten vande landslieden verlooren waren ende alle de besaeytheden gedestruueert*. Tot 1644 kampeerden cavalerie- en infanterietroepen in Sint-Michiels, telkens van mei tot september. Het gevolg was dat *gheen landslieden en hebben connen heurlieder pachten opbrengen*. Maar ook zijn zuidelijke bezittingen liepen schade op toen Franse troepen van de hertog van Lorreinen in 1644 de streek van Ieper en Frans-Vlaanderen binnenvielen. Karel

RAB, Parochieregisters Sint-Michiels; A. VANHOUTRYVE, *o.c.*; H. GODAR, *o.c.* De graaf van Reux is waarschijnlijk Eustache de Croÿ.

175 ST. VAN OUTRYVE D'YDEWALLE, *Geschiedenis van het veld*, Brugge, 1921, p. 79; G. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, *art.cit.*: deze auteur dateert de gebeurtenissen in 1661; RAB, Proosdij Sint-Donaas, 1335: in 1656 gaf Karel Filips procuratie om te interveniëren in het proces tussen de luitenant van de jagerij in het Vrije tegen de prelaat van Sint-Andries; RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 32, f° 19

176 E. VAN DEN BUSSCHE, *Inventaire des archives de l'Etat à Bruges*, Brugge, 1881, deel 1; L. VAN ACKER, "Hondenmerktekens en jachtrecht in Vlaanderen", in *Biekorf*, 99 (1999), p. 105-122

177 SAB, Parochieregisters Brugge; RAB, *Mélanges généraux*, doos 1/1, n° 31

Filips zag zich dat jaar verplicht 400 ponden te lenen bij de Brugse koopman Adriaan De Brune. Wellicht mag ook het ontbinden van zijn compagnie voetvolk in 1644 in verband gebracht worden met zijn precaire financiële situatie.

Ook in 1645 kon hij geen inkomsten genieten door de plundertochten van de troepen van de hertog van Lorreinen en de troepen van Lamboy. Nu en dan werd hij verplicht om *savoyarden* te logeren in Tillegem. Hij voorzag in hun levensonderhoud en betaalde ook losgeld om zijn eigendom van plundering te vrijwaren. In 1647 herbouwde hij het woonhuis van zijn goed *Edewalle* in Kortemark. Op zijn leen *Arzeele* werd beslag gelegd na klacht van Pedro de Melgar bij wie hij een schuld van 16.000 guldens had openstaan. In 1648 werd de Vrede van Münster gesloten en eindigde de oorlog met de Verenigde Provinciën.¹⁷⁸

In de voetsporen van zijn vader nam Karels functies op binnen het bestuur van het Brugse Vrije. Vanaf 1642 was hij schepen voor het Oostkwartier, in 1648-1649 burgemeester. In die functie werd hij in 1648 afgevaardigd naar Brussel. Op de terugreis vielen soldaten van het Franse garnizoen hem aan op de barge Gent-Brugge, *alwaer hij heeft verlooren sijn coffer met sijn bagagie ende 2.500 guldens daervan hij noyt de minste recompensie heeft connen gecrijghen*.¹⁷⁹

Maar ook met enkele jaren vrede in het land bleven de zaken voor Karel Filips niet voor de wind gaan. In 1648 gaf Helena haar man de toestemming gronden in Pitgam te hypothekeerden. In 1649 dagvaardde Karel als schepen van het Vrije de rector van de Brugse jezuiten in een geschil over enkele lenen. Hij bleek evenwel zelf betrokken partij zodat de zaak zonder gevolg bleef. Op 30 april 1650 verkocht Karel een twaalfde van het huis *Het Ey* aan zijn schoonbroer Franciscus *Taddei de Cleves*. In datzelfde jaar gaven Karel en Helena procuratie aan Adriaan van der Roost, rentmeester van de huzaren van Sint-Gurickx te Brussel, om de goederen van Karels moeder in

178 RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 32, f° 1v; RAG, Raad van Vlaanderen, 11783; A. DE SCHREVEL, *Geschiedkundige schets van Edewalle*, Klerken, 1971; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes du Bourg de Bruges*, Brussel, 1884. Lamboy was een baron in dienst van de Duitse keizer Ferdinand III.

179 RAB, Brugse Vrije, Registers, 631; RAG, Raad van Vlaanderen, 11783; SAB, Private oorkonden, I, IV, 79. Een schilderij van een zitting van de schepenen van het Vrije uit 1659 is bewaard.

Kestergat en Gaasbeek te verkopen. In 1652 verkocht Karel de ammanie van Dudzele aan Pauwel Cobrysse.¹⁸⁰

In september 1651 werd Helena ziek en Karel Filips liet enkele dokters uit Brugge komen: *commende mette peerden ende caroche van den selve heere van sijn casteel van Tillegghem daer in waren gheseten de doctoren van de medecijnen Van der Plancke ende De Meester de welcken visiten ghedaen hadden inde sieckte van mevrauwe d'buysvrauwe vanden selve heere.*¹⁸¹

In 1653 en 1654 leverde Karel grote inspanningen om zijn bezittingen te herstellen en zijn gronden te laten verbouwen, maar opnieuw *sijn deselve andermael door de voorseide legerschaeren tot een totale ruine geweest*. Hij schatte dat de oorlog hem tot dan al 54.000 gulden had gekost. Het volgende jaar diende hij opnieuw een lening aan te gaan, nu 28.000 gulden bij douairière Anne-Françoise de Schietere-de Damhoudere. In 1657 verkocht hij het *Groote Leen* in Loppem, 45 gemeten groot, maar zelfs dat kon niet verhinderen dat beslag werd gelegd op *Ten Walle* in Lissewege.¹⁸²

Het ergste leed was evenwel nog niet geleden. De oorlog tussen Spanje en Frankrijk bleef aanslepen en liep in 1659 uit op een totale overwinning van de Bourbons (Vrede van de Pyreneëën). In 1658 kreeg Karel het Franse leger van Turenne en de Spaanse troepen van de prins van Condé over de vloer. Hij was zelfs genoodzaakt zijn resterende *vacellen* te verkopen om het onderhoud van *sauvegarden, wachten ende weerbare mannen* te kunnen betalen *tot conservatie van sijn casteel ende edificien als weesende eene fortesse*. Hij kwam zo in

180 RAB, Sociëteit van Jesus te Brugge, 2243; SAB, registers van de zestendelen, Sint-Niklaas, f° 168; RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 32, f° 24v; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, o.c.; M. COORNAERT, *Dudzele en Sint-Lenaert*, Dudzele, 1985; zie ook G. VERBEKE, "De fundatie Cobrysse", in *De Leiegouw*, 22 (1982), p. 25-41: het goed Herzele, noch de familie Matanca worden hier correct gesitueerd.

181 RAG, Raad van Vlaanderen, 12463.

182 RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 32, f° 50: hier zou hij het geld geleend hebben van Frans van Caloen; A. VERVENNE, *Geschiedenis van Loppem*, Loppem, 1974, p. 34; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, o.c.

geldnood dat hij niet in staat was zijn familie *op den minste voet naer sijn conditie te connen mainteneren*. Daarbovenop kwam de vernietiging van zijn bezittingen in Edewalle in 1659 en 1660 door Waalse regimenten.¹⁸³

De druk van de schuldeisers noopte Karel tot het versneld terugbetalen van zijn schulden. In 1659 betaalde hij 84 ponden aan Lenaart Van Meunickereede, kapelaan van Sint-Donaas. Zijn gage als schepen van het Brugse Vrije van 1652 tot 1659 ging naar Adriaan de Brune en aan zijn oom Maximiliaan van Oss betaalde hij 500 ponden. Karel kreeg moeilijkheden om alleen al de intresten op zijn schulden te kunnen betalen. In juni 1660, na adviezen van de Grote Raad en de Wetachtige Kamer van Vlaanderen, kreeg hij een maand uitstel om zijn schulden te betalen.¹⁸⁴ waren deze opgelopen tot ongeveer 60.000 gulden. Zijn vermogen, voor de oorlog geschat op 200.000 gulden, was door de vernielingen en de slechte economische conjunctuur herleid tot 60.000 guldens. Met de dood in het hart moest hij één voor één zijn heerlijkheden onder de prijs van de hand doen.

Op 3 april 1660 was hij peter bij de doop van zijn neef Carolus Philippus Reyngoudt, de latere abt van de abdij van Ename. Op 20 juni 1663 was Helena Reyngoudt meter bij de doop van haar neef Sebastien Reyngoudt.¹⁸⁵

Op 7 juli 1663 verkocht Karel de heerlijkheid Edewalle aan Nicolas Rommel. Begin juli 1664 beantwoordde hij te Tillegem nog enkele brieven in verband met de jagerij, maar op 26 juli 1664 kon hij niet vermijden dat de heerlijkheid Tillegem werd verkocht aan de

183 Le Grand Condé (Parijs 1621-Fontainebleau 1686) verraadde Frankrijk in 1654, werd gerehabiliteerd in 1659; Henri de la Tour d'Auvergne, vicomte de Turenne (Sedan 1611-Sasbach 1675).

184 RAG, Raad van Vlaanderen, 11783.

185 A. PRUVOST, *Chronique et Cartulaire de l'abbaye de Bergues-St.-Winnoc de l'ordre de St.-Benoit*, Brugge, 1875, p. 543; SAB, Parochieregisters Brugge.

familie de Schietere nadat zijn totale schuld was opgelopen tot 60.639 gulden.¹⁸⁶ Kort daarop werd Karel Filips aangeklaagd omdat hij bij de verkoop van Tillegem de heerlijkheid had begroot op 307 gemeten; na opmeting bleek dit slechts 234 gemeten te zijn. De ontbrekende oppervlakte werd geschat op 8.170 gulden en kwam ten laste van de familie de Matanca. In augustus 1665 werd na klacht van Anne-Françoise de Damhouder beslag gelegd op de goederen van Helena Reyngoudt. Mogelijk verbleef Helena na de verkoop van Tillegem in de Witte Leertouwersstraat bij haar schoonzus Ferdinande Josepha de Matanca.¹⁸⁷

Op 31 januari 1665 werd Karel gedaagd voor de schepenen van het Brugse Vrije. Hij werd ervan beschuldigd samen met ene Jacques Scheerlynck sinds 1662 diverse instanties te hebben opgelicht. Hij had *op oorconden ende requesten* handtekeningen vervalst van de burgemeester van het Brugse Vrije, van leden van de raad van Vlaanderen, evenals van leden van de Grote Raad en de Raad van State. Als bezwarend element gold het feit dat hij *diversche persoonen met brieven van sijn eyghen handt hadde ghedreight te dooden*. Karel Filips sloeg op de vlucht en op 14 maart werden overal *brieven gheplackt* met zijn arrestatiebevel. Er werd voor zijn gevangenneming een beloning van 1.000 guldens uitgeschreven. Volgens de geruchten bevond Karel Filips zich te *Sinte Gelein*. Op 6 maar 1666 veroordeelden de schepenen van het Brugse Vrije Karel Filips bij verstek *te moeten sterven metten barst*. In afwachting van zijn fysieke aanhouding werd

186 M. VANDERMAESEN, *art. cit.* Toen kort daarop, in september 1667, de pest in Tillegem uitbrak, verhuisde Anne-Françoise de Schietere-de Damhouder naar Brugge. De Brugse schepenen, beducht voor het besmettingsgevaar, verplichtten haar evenwel de stad te verlaten en naar Tillegem terug te keren. Op 19 september overleden haar kinderen Antoine en Therese, zijzelf samen met een andere dochter op 6 oktober, en tenslotte haar zoon Jan op 28 oktober.

187 J. T'KINT, "Généalogie et histoire de la famille de Villegas", in *Tablettes du Brabant*, deel II, Hombeek, 1957, p. 136; A. DE SCHREVEL, *Geschiedkundige schets van Edewalle*, Klerken, 1971; A. DE SCHIETERE DE LOPHEM, "Histoire de la Famille de Schietere", in *Tablettes des Flandres*, recueil 9, Brugge, 1968, p. 327: "...lors de la déconfiture des de Matanca..."; J. BETHUNE, *Méreaux de familles Brugeoises*, Brugge, 1890, spreekt over Matanca "dont le nom est tristement célèbre"; SAG, Familiearchief, 4016; RAB, Heerlijkheid Tillegem, 7; RAB, Familiefonds, 1100; A. SCHOUTEET, *Indices op de buitenpoorterboeken van Brugge, 1548-1788, II : de borgen*, Handzame, 1973 : ze stond op 26 februari 1666 borg voor een Brugs buitenpoorter.

alvast zijn afbeelding geëxecuteerd op de Burg te Brugge. *Ende midts dat hy het in persooone was ontloopen, soo wiert de sentencie voltrocken aen sijn effigie. Ende daer stontt onder de schilderij gheschreven: Karel Philippe de Matanca om valscheyt ende dieverie tot grote schande van de vrienden... Ende hinck dit beelt aen de galyhe tot der sonnen onderghanck..* Karel werd als schepen van het Vrije in 1667 opgevolgd door Nicolas Rommel.¹⁸⁸

Karel Filips de Matanca moet overleden zijn vóór 23 februari 1669. Zijn erfgenamen werden op 27 juli 1669 voor de schepenbank van Tillegem door de deurwaarder van de Raad van Vlaanderen aangemaand om achterstallige renten te vereffenen. Karel Filips sterfhuis werd geliquideerd in 1672. Helena Reyngoudt overleed te Brugge. Ze kreeg een begrafenisdienst in de Sint-Salvatorskerk op 10 september 1676 en werd op 12 september begraven te Sint-Michiels.¹⁸⁹

Het echtpaar Karel Filips de Matanca-Helena Reyngoudt had zes kinderen.

Clara Ernestina de Matanca

Clara Ernestina werd gedoopt in de Sint-Donaaskerk op 2 mei 1640; Ernest Garnier, abt van Ename, was haar peter. Ze overleed kort nadien.¹⁹⁰

188 SBK, Fonds Goethals-Vercruysse, codex 175, *Rare Geschriften* door J. Inbona. Jacques Inbona was kerkmeester van Sint-Salvator en was ook opgetreden voor de crediteurs in de zaak tegen Matanca. Zie in dit verband: RAB, Familiefonds, 1098. Fragment in J. DE WITTE, "Executeren in effigie", in *Bieckorf*, 82 (1982), p. 175. Sinte Gelein: Saint-Ghislain bij Mons?; barst= strop.

189 RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 32, f° 121; SAB, Parochieregisters Brugge.

190 SAB, Parochieregisters Brugge; ook vermeld bij Marius Voet (KBB, handschrift n° 21757).

Clara Ernestina de Matanca

Clara Ernestina werd gedoopt in Sint-Donaas op 29 juni 1641. Ze erfde in 1642 van haar tante Clara een wandtapijt waarop het familiewapen was geborduurd. Haar vader stond borg voor ene Willebart uit Sint-Winoksbergen in verband met een geldsom berustende op de griffie van de Raad van Vlaanderen *tot profytte van joffrauwe Clara Ernestine de Matanca*. In 1644 schonk haar vader haar enkele partijen land.¹⁹¹

Wanneer Clara Ernestina in het huwelijk trad is niet geweten, maar bij het overlijden van haar tante Ferdinande in 1668, was ze reeds getrouwd met Pieter Vereecke. Op 23 februari 1669 gaf het koppel procuratie voor de verdeling van de goederen van Ferdinande. De schepenen van het Brugse Vrije verklaarden Pieter meerderjarig op 12 april 1670.¹⁹²

Op 4 juli 1670 werd binnen dit gezin te Sint-Michiels Maria geboren. De meter was Maria Reyngoudt, zuster van Helena en Robert Reyngoudt; de peter Pieter Valentijn, eertijds knecht van de onder-tussen overleden jonkheer Antoon de Matanca.¹⁹³ In augustus 1675 kreeg het koppel een tweede dochter, Alexandrine, gedoopt in de Sint-Jacobskerk te Brugge. Nog twee kinderen zouden worden gedoopt te Lichtervelde: respectievelijk Karel Filips in 1678 en Jan Norbert in 1680.¹⁹⁴

Bij het overlijden van Maximiliaan van Oss in 1671 erfde Clara een hofstede te Lichtervelde, gelegen naast gronden van Pieter Vereecke. Reeds in 1674 poogde ze deze hoeve van de hand te doen. Administratieve problemen met betrekking tot de vidimus van de douairie die de hofstede voor Clara had bestemd verhinderden dat. Pas op 8 april 1675 kwam er voor de Raad van Vlaanderen een einde aan het hieruit resulterende proces. Er werd een compromis opgesteld

191 SAB, Parochieregisters Brugge; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 18857; RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 32, f° 10 en 154; E. VAN DEN HOVE, "Acten en contracten met betrekking tot de Westhoek te Oudenaarde", in *Westhoek-info*, 6 (1991), p. 55 : van deze schenking werd nog in 1664 een vidimus opgemaakt door notaris Nicolas Rommel.

192 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 14378; RAB, Brugse Vrije, Registers, 16491: procuratie gepasseerd voor de provoost en de gezworenen van de Munt te Brugge.

193 RAB, Parochieregisters Sint-Michiels.

194 SAB, Parochieregisters Brugge; RAB, Parochieregisters Lichtervelde.

waarbij Clara de gronden kon behouden, en de volgende week verkocht Pieter Vereecke reeds de hofstede in Lichtervelde.¹⁹⁵

In 1683 verkocht Pieter Vereecke enkele stukken grond te Sint-Michiels aan Pieter vanden Driessche, meester van het Sint-Juliaansgodshuis, en de Brugse geneesheer Thomas Montanus. Pieter Vereecke was op dat ogenblik burgemeester van de heerlijkheid en het laatschip van de graaf van Izegem in Lichtervelde en het koppel woonde te Lichtervelde onder het Izegemse. Clara genoot er enig aanzien: zowel in 1690 en 1692 werd ze doopmeter en stond in het doopregister opgetekend als *domicella de Matanca*. Sieur Pieter Vereecke overleed te Lichtervelde op 4 december 1693; hij werd er begraven met een dienst van eerste klasse.¹⁹⁶

Clara Ernestina werd in 1672 meter van haar neef Ferdinand Franciscus de Matanca, in 1698 van haar nicht Clara, dochter van Franciscus, en in 1709 van haar nicht Regina Kiliaan.

Clara Vereecke-de Matanca overleed vóór 1720. Op dat ogenblik waren er geen nakomelingen in leven: haar staak werd niet meer vermeld bij de rechthebbenden in de erfenis van Maximiliaan van Oss.¹⁹⁷

Karel Filips Mathias de Matanca

Karel Filips werd gedoopt in de Sint-Donaaskerk op 24 augustus 1643. Peter was Mathias van Oss, meter zijn tante Philipotte Constance. Het doopregister vermeldt op 25 augustus: *eiusdem exorcisatus est Carolus Philippus Mathias fs Caroli Philippi de Matanca toparchi de Tilleghem*. Leed het kind aan koortsstuipen en was men in de waan dat het door de duivel bezeten was?

195 RAB, Aanwinsten, 6788; RAB, Familiefonds, deel 1, 1098; SAB, Parochieregisters Brugge.

196 RAB, Archief Sint-Walburga, 633; RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 32, f° 154; RAB, Parochieregisters Lichtervelde; M. BOUSSAUW, "Bevolking Lichtervelde 1693", in *Vlaamse Stam*, 10 (1974), p. 193-197. De heerlijkheid "laatschip en prinsdom van Izegem en Middelburg" viel onder de roede van Menen. Ze werd in 1648 verheven tot een prinsdom.

197 RAB, Parochieregisters Lichtervelde, Sint-Michiels, Oostkamp; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 4774 (staat van Maria Galle); ARA, Familiearchief Overschie de Neeryssche, 703.

Karel Filips overleed op 30 december van hetzelfde jaar en werd begraven onder een witte marmeren grafsteen in de kerk van Sint-Michiels. *Cy gist le corps de feu Karel Philippe Mathias de Matanca premier fils de Charles Philippe seigneur de Tillegghem, Edewalle, Eerzeele, Ter Walle, etc... qui trespassa le jour des innocens l'an 1643.*¹⁹⁸

Franciscus de Matanca (1645-1726)

Over deze zoon wordt verder gehandeld.

Jacob Walrand de Matanca

Jacob Walrand werd gedoopt te Sint-Michiels op 19 september 1650. In 1670 gaven de schepenen van het Brugse Vrije toelating om een negende van een rente van 12 ponden op het *Nieuw Gedelf* te verkopen om Jacob te voorzien van *cleederen ende andere noodsaeckelijheden*.¹⁹⁹

Op 9 november 1675 trouwde hij met Catharina Verreycken in de Sint-Salvatorkerk. Catharina, geboren te Brugge op 14 februari 1650, was de dochter van Andries Verreycken, kapitein van een compagnie voetvolk in het regiment van maestro-de-campo De Race. Haar vader was reeds in 1661 overleden. Franciscus Xaverius Letins, zijn beste vriend en kapelaan van Sint-Walburga, trad toen als voogd over zijn sterfhuis op

Andries Verreycken was afkomstig van Brabant, waar zijn voorouder Louis Verreycken carrière had gemaakt in de administratie. Louis en zijn nakomelingen waren in het bezit gekomen van de heerlijkheden van Bonlez, Gesves, Impden en Sart-aan-de-Dijle. Catharina's broer Marcus Albertus werd kapitein van de burgerwacht in Brugge en haar zus Barbara huwde Jan-Baptist Vache, *ontvanger van de landen van*

198 SAB, Parochieregisters Brugge; A. MERGHELYNCK, *o.c.*; W. EECKEMAN, *o.c.*

199 RAB, Parochieregisters Sint-Michiels; RAB, Brugse Vrije, Registers, 16491 : in 1675 was Jacob getuige bij het opstellen van het compromis tussen zijn broer Franciscus en zijn zuster Clara enerzijds met de klerk van de bekommerde sterfhuizen van het Brugse Vrije anderzijds.

Vlaanderen, stekhouder en pensionaris te Blankenberge, baljuw van Wingene en notaris te Brugge. Haar andere zuster Marie-Maximilienne huwde in 1665 Hendrik van Raeveswaey, afkomstig uit Gelderland. Hij was omstreeks 1653 naar Brugge gekomen in de voetsporen van zijn oom Bernard van Thienen, kanunnik van Sint-Donaas. Hendrik werd schepen van de stad Brugge in 1662. Ongetwijfeld had Jacob de Matanca zijn vrouw Catharina leren kennen via Catharina's broer Andries Verreycken, gehuwd met Jacobs nicht Theresia Reyngoudt, dochter van Margaretha de Matanca.²⁰⁰

Het gezin verbleef lange tijd te Brugge; tussen 1676 en 1685 werden er zes kinderen geboren.

- Maria Angelina: gedoopt op 24 september 1676, mogelijk gestorven voor 22 oktober 1681;
- Judoca Francisca: gedoopt op 4 oktober 1677;
- Johannes Franciscus: gedoopt op 14 februari 1680, mogelijk gestorven voor 8 december 1685;
- Maria Albertina: gedoopt op 22 oktober 1681, gestorven op 3 augustus 1685;
- Theresia Constantia: gedoopt op 30 april 1683, gestorven op 4 februari 1686;
- Johannes Franciscus: gedoopt op 8 december 1685, mogelijk overleden op 21 september 1686.²⁰¹

Tussen 1679 en begin 1701 komen Jacob en Catharina vaak in de Brugse bronnen voor. In 1679 kwam Jacob samen met Clara en Franciscus de Matanca om uit onverdeeldheid te treden. Op 17 juli 1683 schonk Jacob Walrand een rente van 4 ponden aan het kapittel van Sint-Walburga, bestemd voor de fundatie Reylof. Deze rente had Jacobs tante Margaretha de Matanca in 1671 geërfd van Maximiliaan van Oss. Op 21 november 1683 werd Jacob lid van de Brugse Sint-Sebastiaansgilde. In 1685 leende hij 32 ponden van Josijne Noppe, een tante van zijn vrouw.²⁰²

200 SAB, Parochieregisters Brugge; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 1018 (staat van Andries Verreycken) en 2de reeks, 3849 (staat van Barbara Joanna Verreycken); J. LEFEVRE, "Les Verreycken", in *Intermediaire*, 1953; C. B., "Raeveswaey: een Gelderse familienaam in Oostkamp", in *Biekorf*, 77 (1977), p. 253; SAB, Klerken van de vierschaar, 510, f° 79.

201 SAB, Parochieregisters Brugge.

202 RAB, Archief Sint-Walburga, 633:de schenking gebeurde in aanwezigheid van de

In 1693 werd Jacob voogd over de wezen van zijn broer Franciscus bij het overlijden van diens tweede vrouw. Catharina Verreycken verkocht in 1694 twee derden van een hofstede van 83 gemeten te Oudenburg, geërfd van haar moeder. Op 11 juli 1699 kocht Jacob een huis op de zuidzijde van het Sint-Salvatorskerkhof in de Korte Vuldersstraat op de hoek met het Spickelbootstraatje en op 4 maart 1701 tenslotte trad hij op als peter bij de doop van zijn neef Carolus Verreycken.²⁰³

Van april tot augustus 1701 bekleedde Jacob het ambt van *commis, garde en ontvanger van de in- en uitgaande rechten* te Putte, afhankelijk van het hoofdkantoor te Borgerhout. Daartoe verpandde hij op 13 mei 1701 zijn huis en deed hij een beroep op jonkheer Karel de Rogival, heer van *Ter Heecke*, die zich persoonlijk voor hem borg stelde. In september 1701 kreeg hij een aanbevelingsbrief *qu'il a rendu compte exact et que je crois qu'il est capable de rendre son service dans ces emplois en pareil nature*. Zijn toekomst lag nu duidelijk in Brabant, niet langer in Brugge. Vandaar dat hij op 8 februari 1702 volmacht gaf aan zijn vrouw Catharina Verreycken *woonende binnen der stad van Brugge* om het huis te verkopen *waar zij jeghenwoordigh is woonende*. Aanvankelijk verhuurde Catharina het huis voor 15 ponden per jaar; Philip Van Tours stond in voor de inning van de huurgelden. Het huis werd tenslotte op 16 juni 1705 verkocht.²⁰⁴

Jacob was nog in leven in 1720. Hij staat immers vermeld als rechthebbende voor het vierde deel van de moederlijke zijde in de erfenis van Maximiliaan van Oss. Terwijl zijn broer Franciscus en zijn neven en nichten Reyngoudt gezamenlijk optraden, leek hij geen overeenstemming te kunnen bekomen met de mede-erfgenamen. Het is niet duidelijk waar hij op dat ogenblik verbleef en waar hij uiteindelijk is overleden. Wel is er een vermelding van de nakomelingen van Jacob

secretaris van het kapittel Franciscus Xaverius Letins (die in 1677 peter was geweest bij de doop van Jacob's tweede kind); H. GODAR, o.c.; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 4225 a (staat van Josijne Noppe).

203 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 2de reeks, 10565; J. VERHAEGHE, *Wettelijke passeringen van de stad Oostende*, Oostende, 1989; SAB, Parochieregisters Brugge.

204 Zie J.DHONDT, "Genealogie en zestendelen", in *Archiefleven, nieuwsbrief van het stadsarchief van Brugge*, 1996, n° 4, p. 12; SAB, Klerken van de vierschaar, 474, f° 133 en 770; SAB, Zestendelen O.-L.-Vrouw, f° 2503, 2610, 3499, 3533; RAB, Notariaat Jacob Gheys, reg. 246, dd. 22 april 1702.

Walran en Catharina Verreycken in de staat van goed van Louis Verreycken, gestorven in Brugge in 1779. In tegenstelling tot de andere en talrijke rechthebbende staken, zijn deze nakomelingen niet met naam genoemd. Ook de vermelding van *Walran* als familienaam van Jacob lijkt erop te wijzen dat de andere erfgenamen geen contact meer hadden met Jacob de Matanca of zijn nakomelingen. De opsteller van de staat nam wellicht voorzichtigheidshalve deze tak ook maar op in de opsomming van de mogelijke nakomelingen.²⁰⁵

De vijfde generatie of het einde: Franciscus Mathias de Matanca (1645-1726)

Franciscus werd als Ferdinand Mathias Franciscus gedoopt in de Sint-Donaaskerk op 26 september 1645. Peter was Mathias van Oss; meter zijn tante Ferdinande Josepha. Na het faillissement van de familie bleef men Franciscus in de officiële stukken betitelen als jonker. In 1664 werd hij in een akte voor de schepensbank van Tillegem als heer van *Ter Walle* vermeld. Kort voor 1670, nog tijdens zijn minderjarigheid, verkocht hij enkele stukken grond in Tillegem aan Pieter van den Driessche. Op 21 februari 1670 werd hij door de schepenen van het Brugse Vrije meerderjarig verklaard.²⁰⁶

Hij trouwde te Brugge op 31 juli 1671 met Anna de Vestele, dochter van Frans en Margriete van der Veken. Zijn schoonouders woonden in de Wulfhagestraat, naast de woning van Jacques van Vijve. Frans de Vestele en Jacques van Vijve waren beiden getuige op het huwelijk. Van de familie de Matanca ontbreken de getuigen. De schandaalsfeer waarin dit huwelijk zich voltrok, biedt een mogelijke verklaring. De bruidegom had dispensatie moeten aanvragen voor zijn huwelijk nadat de pastoor van Sint-Salvator het bisdom van hun “zondig” samenleven op de hoogte had gebracht: *per quattuor annos male vixerant et tandem prolem produserant*. Franciscus werd door de priester omschreven als *Matance olim Telegem dicto*.

205 SAB, Staten van goed, 2de reeks, 13118 en 4774; ARA, Familiearchief Overschie de Neerysche, 703.

206 SAB, Parochieregisters Brugge; RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 33, f° 11; RAB, Brugse Vrije, Registers, 16491.

Anna de Vestele overleed op 1 oktober van hetzelfde jaar en reeds twee weken later, op 17 oktober, hertrouwde Franciscus met Judoca van Damme. Er werd geen huwelijkscontract opgesteld en opnieuw moest dispensatie worden aangevraagd, ongetwijfeld wegens het doorbreken van de gebruikelijke rouwperiode. Judoca van Damme was te Brugge geboren in 1651 en was een dochter van Frans van Damme, een ambtenaar van het Brugse Vrije, overleden in 1668.²⁰⁷

Het familiepatrimonium had de voorbije jaren zware klappen geïn-casseerd. Franciscus erfde een zesde van de hofstede *Ter Walle* in Sint-Kruis, bezet met een rente van 9 ponden ten voordele van de Matanca-fundatie in de Sint-Donaaskerk. In 1675 tekende hij samen met zijn schoonbroer Pieter Vereecke een overeenkomst met de klerk van de bekommerde sterfhuizen van het Brugse Vrije over de nalatenschap van zijn fel besproken vader Karel Filips de Matanca. Hij verkocht de renten die hij in 1679 van zijn oudoom Maximiliaan van Oss had geërfd. Samen met haar zussen verkocht Judoca van Damme een huis in de Vulderstraat in Brugge. In opvolging van zijn broer Jacob stond Franciscus op 13 juni 1691 een rente af aan het commun van de Sint-Walburgaparochie voor de fundatie van de *feestdagen van het octaaf van Sint-Jan-Evangelist*.²⁰⁸

Judoca van Damme overleed te Sint-Michiels op palmzondag 1693. Enkele maanden later, op 20 november 1693, verscheen Franciscus samen met de 36-jarige Catharina de la Tomme voor de pastoor van Sint-Michiels om een *contract antenuptiael* te laten opstellen. Franciscus' derde vrouw was geboren te Brugge op 17 augustus 1657.²⁰⁹

Catharina erfde, samen met haar broer Nicolaas de la Tomme, een derde van enkele huizen in de Vlamingstraat en Philipstockstraat van haar grootmoeder. Op 2 september 1694 verkocht ze haar erfenisdeel aan Nicolaas. In 1698 kocht Franciscus voor 1.780 guldens de herberg *Het Cleen Casteel van Sluis* van Pieter van den Driessche, meester

207 SAB, Klerken van de vierschaar, 550; SAB, Parochieregisters Brugge; BAB, Acta van de bisschoppen, B 34, f° 17v en f° 43v; RAB, Brugse Vrije, Registers, 16491, f° 283.

208 RAB, Familiefonds, deel 1, n° 1098, Registers van het Brugse Vrije, n° 16491 en Archief Sint-Walburga, n° 634; J. GAILLIARD, *Inscriptions*, I, 3de deel, p. 60.

209 RAB, Staten van goed, 2de reeks, 10565; SAB, Parochieregisters Brugge; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 1051.

van het Sint-Juliaansgodshuis in Brugge. In deze herberg vergaderden de wethouders van de heerlijkheid Tillegem. De ironie wil dat Franciscus de gronden, waarop de herberg stond, had verkocht gedurende zijn minderjarigheid. De herberg omvatte ook enkele hoevegebouwen en op het bijhorende perceel stonden de doelen van de plaatselijke Sint-Sebastiaansgilde. Franciscus slaagde erin deze aankoop te financieren door de herberg meteen met leningen te hypothekeren. Anderzijds kon Franciscus in datzelfde jaar geld uitlenen aan Hendrik Sonnius. Toen deze niet kon afbetalen verwierf Franciscus de drie gemeten grond in de Maldegemse Polder waarop de rente gevestigd was. Bij zijn overlijden bezat Franciscus ook de herberg *Ter Pijpe* op de *platse* van Sint-Michiels.²¹⁰

Op 10 september 1711 was Franciscus in Oostkamp peter bij de doop van zijn kleinzoon Franciscus Kiliaen. In de doopakte werd Franciscus als *nobilis vir* betiteld. *Domicella* Anna de Vooght, weduwe van Jacques de Schietere de Damhouder en kasteelvrouwe van Tillegem, was toen meter.²¹¹ Franciscus werd griffier van het Sint-Sebastiaansgilde in 1703 en lid van de rederijkersgilde van het Heilig Kruis, dat vergaderde in zijn herberg *Ter Pijpe*.²¹²

Franciscus de Matanca liet zijn testament opstellen op 18 november 1726. Hij overleed enkele dagen later, op 29 november, te Sint-Michiels. Het familiewapen werd op het grafzerk aangebracht. Catharina de la Tomme overleefde haar man maar enkele maanden en overleed te Sint-Michiels op 10 juni 1727.²¹³

210 SAB, Klerken van de vierschaar, 496, f° 107; RAB, Notariaat H. Huwijn, reg. 308, f° 32 en 45 en Notariaat De Grave, dd. 15 januari 1698; RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 33, f° 29, 32, 33v, 48; SAG, Familiearchief, 4016; G. FRANCHOO, *Het Keizer- en Koninklijk Gild van St.-Sebastiaan te St.-Michiels*, St.-Andries, 1964, p. 104.

211 RAB, parochieregisters Oostkamp. Zie ook M. VANDERMAESEN, *o.c.*: Anna de Vooght was de moeder van Marie Charlotte de Schietere die trouwde met Joseph Adrien Le Bailly (later Le Bailly de Tillegem).

212 A. SCHOUTEET, *Het rederijkersgilde van het H.-Kruis te St.-Michiels en te Brugge*, St.-Andries, 1970.

213 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 2de reeks, 10565.

Kinderen uit het eerste huwelijk

Er waren kinderen uit de drie huwelijken. Hoger blijkt dat Anna De Vestele zeker zwanger is geweest. Misschien werd (voor het huwelijk?) een kind geboren, waarover geen verdere gegevens beschikbaar zijn.

Kinderen uit het tweede huwelijk

Ferdinand Franciscus de Matanca

Uit zijn tweede huwelijk zijn er vijf kinderen bekend. Het oudste, Ferdinand Franciscus, gedoopt in de Sint-Salvatorskerk in Brugge op 27 september 1672, overleed onmiddellijk en kreeg er een begrafenisdienst op 1 oktober 1672.²¹⁴

Franciscus Donatianus de Matanca

Franciscus Donatianus de Matanca werd gedoopt in de Sint-Salvatorskerk in Brugge op 14 oktober 1673.²¹⁵ Zijn militaire loopbaan begon op 18 november 1692 als cadet in het regiment van de markies van Lede. Hij promoveerde er tot *alferez* (vaandrig) op 31 december 1696 en tot kapitein op 1 december 1698. In die jaren was het regiment gekazerneerd in Veurne, Diksmuide, Namen en Hulst. Hij nam deel aan de slag te Ekeren in 1703 en onderscheidde zich bij de overtocht van de Rijn.

Later maakte hij deel uit van het regiment van de graaf van Lens en nog later kwam hij terecht in het regiment Brabant, dat ondertussen naar Spanje was verhuisd. Hij was er gekazerneerd in Barcelona en nam er deel aan gevechten tegen Catalaanse rebellen. Op 28 juli 1719 werd hij luitenant-kolonel. Nog later werd het regiment Brabant als tweede bataljon geïncorporeerd in het regiment Bourgogne.

In 1731 gaf *baron de Matansa, lieutenant-colonel van het regiment de Bourgogne ten dienste van seyne catholique majesteyt van*

214 SAB, Parochieregisters Brugge.

215 SAB, Parochieregisters Brugge.

Spaegniën procuratie aan Aloysius Duthieu om op te treden als voogd van Maria Anthonia de Matanca, dochter van zijn halfbroer Louis de Matanca. Een jaar later, in 1732, trad Boudewijn Pincket, gehuwd met Clara de Matanca, op als voogd materneel van Maria Anthonia zonder dat van *baron de Matanssa* nog melding werd gemaakt.

In een evaluatierapport van september 1732 heet het dat Franciscus een ervaren officier is, geschikt voor gevaarlijke opdrachten, maar *de moderado talento y no la mejor conducta*. Dit laatste verklaart wellicht waarom hij niet voor de promotie tot kolonel werd voorgedragen.²¹⁶

Ferdinand Joseph de Matanca

Ferdinand Joseph werd gedoopt in de Sint-Salvatorskerk in Brugge op 10 maart 1676. Op 21 januari 1698 trad hij op als peter van zijn halfzuster Clara in Sint-Michiels. Op 28 februari 1699 verleende het Sint-Donaaskapittel hem een studiebeurs van 10 ponden, voortkomend uit de beursstichting van zijn oud-oudoom, de bisschop Karel Filips de Rodoan (+ 1616). Deze beurs was bestemd voor studententheologie en filosofie, en ging met terugwerkende kracht in op 1 oktober 1698. In 1700 was Ferdinand te Sint-Michiels peter bij de doop van Ferdinand Lotens.

Deze studies waren ongetwijfeld een voorbereiding op een priesterloopbaan, maar in de *acta* van de Brugse bisschoppen is geen spoor te vinden van een eventuele priesterwijding. Waarschijnlijk heeft Ferdinand zijn studies niet afgemaakt, en koos hij, naar het voorbeeld

216 “De markies van Lede” is Jean François Bette, vice-koning van Sicilië, geboren op het kasteel van Lede in 1667 en overleden te Madrid in 1725. Simancas, Archivo General, reg. 1985: stamboek regiment de Bourgogne, p. 43, (met dank aan Francisco Javier Alvarez); RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 2e reeks, 10565; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 8861: staat van Nicolaas de la Tomme (hieruit is evenwel niet uit te maken of het gaat om Franciscus Donatianus of over Ferdinand Franciscus. Bovendien moet François volgens zijn militair dossier geboren zijn rond 1676, hetgeen dan eerder zou overeenkomen met Ferdinand's geboortedatum); SAB, Wezerijconsenten, 1728-1734, f° 137v. Het regiment “de Bourgogne” was een troepenmacht van een 1.200 man in Spaanse dienst. Toen was het gebruikelijk dat verdienstelijke officieren een adellijke titel konden verwerven na een diensttijd van dertig jaar. Om deze reden is een baronstitel niet helemaal uit te sluiten, hoewel geen enkele heraldische collectie hiervan melding maakt.

van zijn broer, voor een militaire loopbaan. In 1726 stond hij reeds ten dienste van de Spaanse koning.²¹⁷

Maria Isabella de Matanca

Maria Isabella de Matanca werd gedoopt op 18 oktober 1679 in de Sint-Salvatorskerk in Brugge. In 1704 was ze doopgetuige te Sint-Michiels en stond in het doopregister als *domina* vermeld. Ze trouwde te Sint-Michiels op 2 november 1705 met Jan Windels of Jan Windelinck, *geseit Kiliaanus*. Jan Kiliaan was chirurgijn in een legerregiment maar vestigde zich na zijn huwelijk als chirurgijn te Oostkamp. Het koppel kreeg er verschillende kinderen. Drie bleven in leven: Maria Kiliaan gedoopt te Oostkamp in 1710, Franciscus Kiliaan gedoopt te Oostkamp in 1711 en Ignatius Kiliaan gedoopt te Sint-Michiels in 1718.²¹⁸

Jan Kiliaan en Maria Isabella de Matanca bezaten een kleine hofstede met woonhuis, schuur en stallen op één roede land te Oostkamp, en verder wat bescheiden renten. Vermoedelijk woonden ze op hun hofstede. In 1717 leenden Maria's ouders 74 ponden aan een lage rente aan Jan Kiliaan, welke lening in 1720 werd terugbetaald.²¹⁹

Jan Windelinus Kiliaan overleed op 24 april 1724 te Oostkamp en werd er in de kerk begraven. Het volgende jaar overleed Maria Isabella te Sint-Michiels. Maria was haar vader nog drie ponden schuldig *over coop van een bedde*.²²⁰

217 SAB, Parochieregisters Brugge; RAB, Parochieregisters Sint-Michiels; BAB, Acta van de bisschoppen, B 44, f° 9; RAB, Nieuw Kerkarchief, 779 en 780: testament van bisschop de Rodoan; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 2de reeks, 10565.

218 SAB, Parochieregisters Brugge; RAB, Parochieregisters Oostkamp en Sint-Michiels; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 2de reeks, 10565 (randnotitie); M.A. SAINT-VITEUX-D'HELFT, "Question: Killiannis, Ciliannis, Quillianus?" in *Intermédiaire*, 1979, p. 154; G. CLAEYS, *Kroniek van Oostkamp*, Oostkamp, 1985.

219 RAB, Brugse Vrije, Registers 16502, f° 174v; RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 33, f° 97v.

220 RAB, Parochieregisters Oostkamp en Sint-Michiels (in de begrafenisakte staat dat ze 48 jaar oud was); Maria overleed op 24 oktober. RAB, Staten van goed van het Brugse Vrije, 2de reeks, 10565.

Jan Kiliaan had in zijn testament de wens geformuleerd een fundatie te stichten in de kerk van Sint-Michiels. In november 1726 sloten Frans Palmoucke en Boudewijn Pincket, voogden over de kinderen Kiliaan, een akkoord met het bisdom over de fundatie van 5 *lesende missen* per jaar in de kerk van Sint-Michiels. Daartoe vestigden ze een rente van 13 schellingen per jaar op de pachtopbrengsten van de hofstede in Oostkamp.²²¹

Wat gebeurde er verder met de kinderen Kiliaan? Maria trouwde in 1726 met Jan Bousson van de Zwevezeelse familie van koster en baljuws. Franciscus bleef te Sint-Michiels wonen en Ignace Kiliaan huwde in Meetkerke in 1742 met Anna Venne. Zijn zoon Pieter werd in 1784 voor diverse diefstallen veroordeeld tot 6 jaar correctiehuis in Gent.²²²

Ignatius de Matanca

Ignatius werd gedoopt te Sint-Michiels op 24 maart 1686 en overleed korte tijd nadien. . Zijn meter was de toekomstige derde vrouw van zijn vader: Catharina de la Tomme.²²³

Kinderen uit het derde huwelijk

Uit het derde huwelijk tenslotte zijn er twee kinderen: Louis en Clara de Matanca.

Louis de Matanca

Louis werd gedoopt te Sint-Michiels op 5 november 1694. In officiële stukken staat hij vermeld als *jonker*. Hij verbleef slechts kort te Sint-Michiels, waar hij lid was van de Sint-Sebastiaansgilde. Hij week vóór 1726 uit naar Spanje en huwde er Maria-Theresia de Sarassa. Louis overleed in Spanje in 1729 en had er een dochter, Maria Anthonia. In

221 BAB, Acta van de bisschoppen, B 51, f° 76 en f° 77r.

222 A. VAN DE WIELE, *Zwevezele, Zwevezele*, 1981, II, p. 81; SAB, 192: Verluydboeck, reg. 5, f° 366.

223 RAB, Parochieregisters Sint-Michiels.

1732 erfde deze bij het overlijden van haar oom Nicolaas de la Tomme, klerk van de vierschaar in Brugge. In zijn testament drukte hij de wens uit begraven te worden in de kerk van het Brugse predikherenklooster.²²⁴

Boudewijn Pincket, oom en voogd van Maria Anthonia, kon voor de magistraat van het Brugse Vrije aantonen dat ze wel degelijk in leven was. Hij toonde brieven verstuurd vanuit Zaragossa en Barcelona en een certificaat van 11 maart 1731 opgesteld door don Josephus Anthonius Sarassa, priester van de kathedrale kerk van Iacca, die attesteerde dat Maria Anthonia in leven was.²²⁵

In 1736 inde Theresia Sarassa een wisselbrief van 50 ponden vrijgekomen na een tussentijdse afrekening van het sterfhuis van Nicolaas de la Tomme. Op 15 september 1743 liet Maria Anthonia voor de schepenen van de stad Iacca, samen met haar moeder en haar oom Joseph, een attest opstellen waaruit bleek dat ze *vivam, sanam et incolumem* was.²²⁶

Van het sterfhuis van Nicolaas de la Tomme werd een nieuwe rekening opgesteld in 1752. Toen pas werd de doodschuld van Louis aan het Sint-Sebastiaansgilde van Sint-Michiels vereffend. Maria Anthonia was samen met haar tante Clara Ferdinande mede-eigenaar geworden van negen huizen in Brugge (drie in de Oude Zak, drie op de *Karnemelkmarkt* en drie in de Carmersstraat), de herberg *De Drie Valken* in Sint-Michiels en een kwart van de *Koelwey-molen* in Brugge, nabij de Lane tussen de Ezelpoort en de Smedenpoort. De huizen op de *Karnemelkmarkt* werden verkocht. De huuropbrengsten van de andere huizen werden belegd in diverse obligaties van wezenpenningen ten laste van het Brugse Vrije. Toen op 26 juni 1761 een nieuwe rekening van het sterfhuis van Nicolaas de la Tomme werd opgesteld, bleek *de woonste* (van Maria Anthonia) *onbekent te wesen* en dat er

224 Parochieregisters Sint-Michiels; SAB, Staten van goed, 2de reeks, n° 8861, staat van Nicolaas de la Tomme. Boudewijn Pincket bracht een onkostennota in van 19 ponden voor port van 8 brieven uit Barcelona, Zaragossa en Iacca. Ook waren er onkosten voor het vertalen van Louis' testament uit het Latijn

225 SAB, Staten van goed, 2de reeks, n° 8861, staat van Nicolaas de la Tomme; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, n° 3673

226 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, n° 3327; SAB, Archief van de Spaanse Handelsnatie, Familie Pedraza, niet genummerd: dit attest kwam om een of andere reden terecht in het familiearchief de Cuellar. Waarvoor het door deze familie werd gebruikt is onduidelijk, doch blijkbaar heeft men er bij de weeskamer van het Brugse Vrije nooit kennis van gehad.

sinds 1734 *geen tijdinghe meer becoomen is*. De rekening werd daarentegen opgesteld *op het expres versouck van Joffr. Clara de Matanca*.²²⁷

Later bleek dat Maria Anthonia in 1761 verbleef in Iacca in Arragon. Ze was op dat ogenblik weduwe van Don Joachim Tornes bij wie ze twee kinderen had. In Vlaanderen kreeg haar curator slechts op 22 november 1761 opnieuw teken van leven, toen Maria Anthonia *heeft doen verken- nen een rente van twee ponden tsjaers*. In 1763 tenslotte werden alle eigen- dommen verkocht en kwam een eindrekening tot stand, na een drukke correspondentie tussen Iacca en de magistraat van het Brugse Vrije. Zo waren er kosten voor het vertalen van 12 zendbrieven van het Latijn naar het Nederlands en vice versa tussen november 1761 en februari 1764. De eindrekening kon maar worden opgesteld nadat Maria Anthonia op 1 juli 1762 te Iacca daartoe toestemming had verleend, via procuratie in aanwe- zigheid van de tabellionaris Joseph Bernard Calbo en haar schoonbroer don Joseph Tornes.²²⁸

Clara Ferdinande de Matanca

Clara Ferdinande de Matanca werd gedoopt te Sint-Michiels op 21 januari 1698. Ze huwde te Sint-Michiels op 8 juni 1715 op 17-jarige leeftijd met Boudewijn Pincket. Boudewijn was geboren te Moere op 6 januari 1692 en was zoon van Johannes Pincket en van Maria de Leeuw. Johannes Pincket was een landbouwersknecht afkomstig van Rumbeke. Het gezin Pincket-De Leeuw verbleef te Tillegem vanaf 1712.²²⁹ Clara kreeg met Boudewijn 9 kinderen, allen gedoopt te Sint Michiels tussen 1718 en 1737, en waarvan er drie vroeg overleden zijn. Toen Franciscus de Matanca, de vader van Clara, in 1726 overleed, trad Boudewijn als voogd op. Bezittingen in Sint-Michiels kwamen hen nu toe.

227 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, n° 1454 en 2de reeks, n° 12752 (rekening ten voordele van Anthonia de Matanca).

228 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 2de reeks, 13502-13505.

229 RAB, Parochieregisters Sint-Michiels: op 5 oktober 1712 is Jan Pincket getuige op de doop van Regina Mathys; RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 33, f° 87. De kin- deren in het gezin Pincket-De Leeuw werden geboren te Ardoorie, Moere en Eernegem. Jan Pincket overleed te Jabbeke op 13 december 1720.

Boudewijn was *causa uxoris* herbergier in *Het Cleen Casteel van Sluys*. Clara had de *Doornhaeghe*, de grond waarop de herberg stond, geërfd. Verder erfde Clara nog een huis en een dubbelwoonst in Sint-Michiels. Alle huizen waren bij het overlijden van Franciscus in zeer slechte staat en bovendien waren de gronden waarop de huizen stonden bezet met diverse renten. Haar halfbroers en -zuster lieten haar zelfs hun gering aandeel in de erfenis *als aentrecker van diere*. In 1731 werd Boudewijn voogd over Maria Anthonia de Matanca toen ze, samen met zijn echtgenote Clara, erfde van Nicolaas de la Tomme. Clara bleek 75 ponden schuldig te zijn aan Maria Anthonia over geïnde huurgelden.²³⁰

Boudewijn Pincket werd schepen van de heerlijkheid Tillegem. Hij overleed te Sint-Michiels op 6 december 1754. Er werd geen staat van goed opgesteld bij zijn overlijden, omdat hij geen onroerende goederen had ingebracht.²³¹ Clara deed af en toe dienst als vroedvrouw en werd meter van tientallen kinderen bij nooddopen. Ze woonde als weduwe in haar huis te Sint-Michiels dat ze daartoe liet verbouwen. In 1761 drong ze bij Judocus de Deurwaerder, procureur van het Brugse Vrije, aan op een finale afrekening over de wezerij van haar nicht Maria Anthonia.²³²

Clara liet haar testament opstellen op 15 januari 1768. Daarin verklaarde ze dat ze wilde begraven worden in het graf van haar ouders, onder de grafsteen voor het Onze-Lieve-Vrouwealtaar in de kerk van Sint-Michiels. Ze schonk *een iserken met de goude hoofden* aan haar nicht Maria Kiliaan. *Sieck van lichaeme ende uyt debiliteyt*, ondertekende ze met een kruisje. Ze overleed te Sint-Michiels op 23 maart 1768 en was vermoedelijk de laatste naamdrager Matanca in

230 Op 11 oktober 1730 was Clara te Tielt getuige bij de doop van Arseen Constant Verbeke, zoon van Ignaas Verbeke en Constantia Pincket, een nicht van Boudewijn Pincket. Op 18 oktober 1739 waren Boudewijn Pincket en Clara de Matanca in Middelburg in Vlaanderen, waar ze getuigen waren bij de doop van Isabella Clara Meuleman. RAB, Parochieregisters Sint-Michiels en Middelburg; G. FRANCHOO, *o.c.*, p. 104; R. DE CLERCQ, "Een wereldrecord te Tielt: het gezin Verbeke (18e eeuw)", in *De Roede van Tielt*, (1989), p. 25; SAB, Staten van goed, 2de reeks, 8861 (staat van Nicolaas de la Tomme).

231 K. SLABINCK, *o.c.*, p. 121

232 F. ROOSE, *Brugse Figuren*, Handzame, 1973, p. 190; RAB, Parochieregisters Sint-Michiels: 30 dec 1732, doop van Isabella Amelbergh: *...filia illegitima que in partu declaravit...*; RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 1454

Vlaanderen. In haar testament had ze gevraagd dat Judocus de Deurwaerder, procureur van het Brugse Vrije, zou optreden als *executeur-testamentair*. Toen hij weigerde nam haar schoonzoon Pieter Matthys deze taak op zich. Clara's kinderen probeerden de onroerende goederen te verkopen om uit onverdeeldheid te treden, maar er waren geen bieders. Uiteindelijk kocht haar zoon Gregorius Pincket *Het Cleen Casteel Van Sluys* in 1771 voor de som van 170 ponden.²³³

Besluit

De aanwezigheid van de wolstapel maakte Brugge in de 16de eeuw tot een aantrekkelijke stad voor Spaanse wolhandelaars. De hier behandelde familie de Matanca²³⁴ was slechts één van de tientallen Spaanse families betrokken in de wolhandel te Brugge. Ondernemerschap gebaseerd op een uitgebreid (soms familiaal) netwerk van handelsrelaties bracht deze familie op enkele generaties tijd tot grote welstand. Deze welstand werd verzilverd. Het handels-

233 RAB, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 793 (staat van Clara de Matanca); RAB, Heerlijkheid Tillegem, reg. 34, f° 58.

234 De hier behandelde familie was zeker niet de enige familie de Matanca in de Nederlanden.

Op 23 februari 1596 kwam een Juan de Matanca te Antwerpen voor als getuige in een notariële acte waarbij soldaat Anthonio Nieto verklaarde een geldsom schuldig te zijn aan Bartholomeo Ruys. Juan de Matanca, *soldado de la compania del capitán Baltasar Lopez*, verklaarde beiden te kennen: *...son les mismos y así nombrados...*

Te Antwerpen zijn ons ook op latere datum enkele naamdragers bekend. Vooreerst was er Thomas de Matanca, geboren te Valliperezanus in Oud-Castilië als zoon van Thomas de Matanca en Maria Luys, die op 1 mei 1661 te Antwerpen in de Sint-Philipskerk op het Kasteeltje trouwde met de Antwerpse Magdalena Jacobs. Op 17 augustus 1681, twintig jaar later, trouwde een Thomas de Matanca in de Sint-Jacobsparochie met Maria Jacobs. Wellicht gaat het om dezelfde man die als weduwnaar hertrouwde met een familielid van zijn eerste vrouw. Een Thomas de Matanca, gehuwd met ene Maria Catharina Van den Berghe, liet op 3 februari 1690 in de Sint-Philipskerk een dochter Anna Cecilia dopen. Tenslotte was er te Antwerpen een soldaat Juan de Matanca, gehuwd met Anna Maria Vins (of Weins of Veintris). Met haar kreeg hij minstens twee kinderen: Catharina Josepha, gedoopt in Sint-Philips op 19 maart 1708, en Johannes Franciscus, gedoopt in Sint-Philips op 10 juni 1711. Juan zelf overleed op 6 januari 1714 en werd begraven op het kerkhof van Sint-Philips. In zijn begraafakte staat dat hij geboren was te Antwerpen: mogelijk was hij een zoon van Thomas uit eerste of tweede huwelijk met Magdalena of Maria Jacobs. SAA, Notariaat G. VandenBosche, 1596, N 3568, f° 77v; SAA, Parochieregisters Antwerpen

kapitaal werd gedeeltelijk geïnvesteerd in onroerend bezit en in het verwerven van leengoederen. Tevens werden de kinderen uitgehuwelijkt aan families met eenzelfde financiële draagkracht. In de eerste generaties zocht men de huwelijkskandidaten nog binnen de beperkte kring van de ter plaatse aanwezige Spaanse families, later was de keuze voor lokale families een bewijs van hun integratie in de samenleving. Het verwerven van een adellijke titel in de derde generatie kan worden beschouwd als een hoogtepunt in de uiting van hun maatschappelijke aspiraties. De volgende generaties konden ten dele door externe factoren hun status niet meer aanhouden, waarbij het faillissement van Karel Filips de Matanca het dieptepunt betekende. De laatste generaties waren niet meer bij machte zich weer op te werken. De meeste mannelijke leden emigreerden naar Spanje om de bezoedelde reputatie van hun familie te ontvluchten en in de hoop in hun land van oorsprong met een nieuwe lei te kunnen herbeginnen. De opgang en het verval van deze Spaanse familie in Vlaanderen loopt parallel met en kan ergens symbool staan voor de evolutie van het Spaanse gezag over onze gewesten.

Genealogie van de familie de Matanca

Ferdinand x Beatrix de Miranda

SPANJE

Garcia (+kort vóór 1557) x Ana de la Cadena

└ **Geronimo** (+ ca. 1582) x Beatrix de Astudillo Ambrosio

└ **Ferdinand** (+ ca. 1593)

NEDERLANDEN

Juan (ca. 1495-1563) x (1521) Barbara Pardo

└ (**Johanna**) (vóór 1521-ca. 1550) x (1543) Melchior Knaux

└ **Ferdinand** (vóór 1525-1591) x (1573) Maria Pardo

└ **Juan /Johannes** (ca. 1576-1596)

└ **Catharina** (ca. 1576-1617) x (1595) Karel Filips van Oss

└ **Barbara** (kort na 1576-1621)

└ **Filips Silvester** (1580/81-1638) x Isabella de Rodoan

└ **Karel Filips** (1616-vóór febr. 1669) x (ca. 1639) Helena Reyngoudt

└ **Clara Ernestina** (1640-1640?)

└ **Clara Ernestina** (1641-vóór 1720) x (vóór 1668) Pieter Vereecke

└ **Karel Filips** (1643-1643)

└ **Franciscus Mathias** (1645-1726) x (1671) Anna De Vestele

xx (1671) Judoca Van Damme

xxx (1693) Catharina de la Tomme

└ (1) -

└ (2) **Franciscus Donatianus** (1673-?)

└ (2) **Ferdinand Joseph** (1676-?)

└ (2) **Maria** (1679-1725) x (1705) Jan Kiliaan

└ (2) **Ignatius** (1686-1686?)

└ (3) **Louis** (1694-1729) x Maria Th. de Sarassa

└ **Maria Anthonia** x Joachim Tornes

└ (3) **Clara** (1698-1768) x (1715) Boudewijn Pincket

└ **Jacob Walrand** (1650-na 1720) x (1765) Catharina Verreycken

1 2 3

└ **Margaretha Isabella** (1621-1680) x (1640) Robert Reyngoudt

└ **Philipotte Constance** (1622-ca. 1665)

└ **Ferdinande Josepha** (?-1668) x (1647) Franciscus Taddei

└ **Antoon** (1628-1648)

└ **Clara Christina** (1582/83-1642)

└ **Clara** (+ 1568) x (1547?) Francisco de Bejar

└ **Judoca** (ca. 1529-na 1572) x (1547) Pedro Lopez de Villanova

└ **Barbara** (vóór 1538-?) x (?) Geronimo de Salamanca

└ **Juan** (1541-1601) x (1565) Catharina de Astudillo

└ **Juan** (1573-1623) x (1603) Magdalena Damandt

└ **Nicolas Carolus** (ca. 1606-vóór 1654)

└ **Franciscus** (ca. 1607-ca. 1654)

└ **Johannes** (1609-1675)

└ **Carolus** (1612-vóór 7/2/1618)

└ **Silvester** (1614-?)

└ **Judoca** (1575-1654)

└ **Maria** (1576-1654)

└ **Francisco** (1578/80-1630)

└ **Catharina** (1581-1601)

└ **Anna** (1583-1628)

└ **Catharina** (ca. 1543-1602)

1 2 3